

USVA

ZINE 2/2009

<i>Pääkirjoitus</i>	3
<i>Kilpailun tulokset</i>	4
<i>Katja Kaukonen: Täti</i>	6
<i>Liisa Rantalaiahon lausunto</i>	9
<i>Samuli Antila: Pinta</i>	11
<i>Tomi Jänkälä: Veden vangit</i>	16
<i>Marko Hautalan lausunto</i>	22
<i>Sari Peltoniemien lausunto</i>	23
<i>Heikki Nevala: Salamanteri</i>	25
<i>Marika Riikonen: Mies, jolle kasvoi myyrän jalka</i>	28
<i>Mirka Ulanto: Heitä murhe mielestäsi, päästä paha tuuleen</i>	33
<i>Irma Hirsjärven lausunto</i>	38
<i>Jussi Katajala: Noitanaisen älä anna elää</i>	39
<i>Juha-Pekka Koskisen lausunto</i>	51
<i>Kirjoita kirjoittamisesta -kisakutsu</i>	52
<i>Maija Tiitta: Jankulit</i>	54

Yhteystiedot / Vastaava toimittaja:

Anne Leinonen / usvazine@gmail.com

Kiisterintie 146, 50670 Otava

Usva julkaisee spekulatiivista fiktiota, artikkeleita, valokuvia sekä grafiikkaa. Ota yhteyttä, niin saat tarkemmat tiedot, missä formaatissa aineisto kannattaa toimittaa.

Kansikuva: Dreamstime.com

Graafinen ulkoasu: Eija Lappalainen

Taitto: Anne Leinonen

Kuvitus ja grafiikka: Michal Bednarek, Dan Collier, Natalia Kuchumova, Michelisola, Elena Ray, Christophe.rolland1

Valokuvat: Jip Fens

Kirjoittajat: Samuli Antila, Marko Hautala, Irma Hirsjärvi, Katja Kaukonen, Tomi Jänkälä,, Jussi Katajala, Juha-Pekka Koskinen, Heikki Nevala, Sari Peltoniemi, Liisa Rantalaaho, Marika Riikonen, Maija Tiitta, Mirka Ulanto

Hallintoneuvosto: Petri Salin, Petri Laine, Helena Numminen, Raija Komppa-Rannaste, Datapeltojen pehtoori, Anne Huotarinen, Eija Laitinen, Markku Lappalainen, Ulla Huopaniemi-Sirén, Liisa Rantalaaho. Sari Peltoniemi, Irma Hirsjärvi

Tekstien ja kuvien copyright on tekijöillä.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa osoitteessa

<http://www.usvazine.net>

Usva 2/2009 julkaisupäivä: 8.7.2009

3/2009 ilmestyy loka/marraskuussa 2009.

Sisällys

Usva 2/09 on omistettu lehden kilpailuteemalle tuli, maa, ilma, vesi.

Katja Kaukonen *Täti* piirtää puberteettiin tulevan tytön silmin ironista henkilökuva omahyväisestä tädistä, joka "kasvattaa" sisarentytärtään. Kielikuviltaan upea novelli, missä fantastisuus lymyilee tunnelmassa, pinnan alla. Novelli on Liisa Rantalaiahon valitsema voittaja

Samuli Antilan *Pinta* käsittelee kilpailuteemaa monipuolisesti. Se kuvaa yleisinhimillistä tarvetta tutustua uuteen ja kapinoida ylempiään vastaan, vaikka kokijana onkin veden olento.

Tomi Jänkälän *Veden vangit* on elämänmakuinen novelli nuoresta hevimiestä. Tarina nivoo loistavasti yhteen murrosikäisen kauhun tunteita kohtaan. Lapsuuden viimeiset hetket ja karut ja kinkkiset perheen sisäiset suhteet nitoutuvat loistavasti yhteen. Novelli on sekä Marko Hautalan että Sari Peltoniemen valitsema voittaja.

Salamanteri on *Heikki Nevalan* kirjoittama raapalemuotoinen novelli sota-ajasta ja sen aikana

tehdystä elämästä luovista valinnoista. **Marika Riikosen** *Mies, jolle kasvoi myyrän jalka* valaisee perin mahdolltomalta vaikuttavaa tapahtumaketjua absurdin ottein.

Mirka Ulannon *Heitä murhe mielestäsi / päästä paha tuuleen* on klassisen novellin muotoon kirjoitettu mystinen fantasiatarina pahuudesta, kasvamisesta ja selviytymisestä. Kuvauksen voima ja idean käsittely tuotti mieleen jäävän, oudon ja toimivasti omalakisien maailman. Novellin valitsi voittajaksi Irma Hirsjärvi.

Jussi Katajalan *Noitanaisen älä anna elää* on taitavasti rakennettu kirjenovelli, jossa tapahtumia valotetaan useasta eri näkökulmasta. Vahvaan historialliseen tarinaan punoutuu kiehtovia ihmiskohtaloita ja mystiikkaa. Novelli on Juha-Pekka Koskisen valitsema voittaja.

Numeron päättää **Maija Tiitan** *Jankulit*, joka on lapsuuden muistoja ja mummolan salaperäistä mystiikkaa tiheä novelli. Mummon käyttämä eläväinen murre ja rivien väliin jätetyt salaisuudet kutkuttavat lukijan mielikuvitusta.

Lehdessä on lisäksi tuomariston lausunnot kisan sadosta. Kilpailun parhaimmistoa julkaistaan lisää tulevissa numeroissa.

PÄÄKIRJOITUS

Usvan elementtiaiheinen kirjoituskilpailu on käyty ja voittajiin sekä parhaimmistoon voi tutustua tässä numerossa. Kisassa oli mukana monia hyviä sekä kehityskelpoisia tekstejä, joita ei nyt palkittu, mutta toivon mukaan julkaistaan tulevissa numeroissa. Kilpailun kautta löytyi ilahduttavan paljon aivan uusia nimiä, ja yleisesti pidän kilpailua kaunokirjallisesti tasokkaana.

Esiraaditusvaiheessa pudotimme muutamia tekstejä pois jatkosta siksi, että ne oli ilmeisesti lähetetty väärään kisaan: spefiä tai teemaa ei ollut niissä havaittavissa. Kun kisa on teemallinen ja rajattu spekulatiiviseksi, oli tuomariston huomioitava tekstien soveltuvuus tässäkin suhteessa. Näiden tekstien joukossa oli hyviäkin novelleja, joten loppukilpailuun päätyttömyys ei siis tarkoita automaattisesti sitä, että novelli olisi kelvoton.

Lieneekö hauska yhteensattuma vai pinnanalainen trendi, sillä monessa novellissa oli mukana joutsen: valkeaksi linnuksi joko muututtiin Ruman ankanpoikasen hengessä, tai joutsenien lentoa ihailtiin vapaudesta haaveillen. Siivet noin yleensä myös olivat mukana motiivina tarinoissa.

Elementtejä käsiteltiin tuoreesti ja ennakkoluulottomasti: tulipalo ei ollut ainoa tulen esiintymismuoto tarinoissa, eikä veteen aina hukuttu. Suosituimmaksi elementiksi nousi vesi, kaikkein vähiten käytetyin oli ilma. Mielenkiintoisinta olikin tutustua elementtien erilaisiin ja omaperäisiin käyttötapoihin.

Esiraati, johon kuului lisäksi neljä Mikkelin Kirjoittajissa toimivaa kirjallisuuden asiantuntijaa, luki tekstit ja haki elämyksiä ja onnistumisia. Loppukilpailuun päädyimme ottamaan mukaan laajan novelliskaalan, yhteensä 32 tekstiä. Joukosta pudonneissa oli monia kehityskelpoisia ja usein pienellä vaivalla eheiksi editoitavia novelleja. Tuomaristolla oli näin loppukisassa luettavanaan riittävä valikoima tekstejä, joista lähteä rakentamaan kokonaiskuvaa kisasta ja etsimään omaa suosikkiaan.

Tuomaristojen valintojen ja suosikkien hajonta todistaa jälleen sen, että kirjoituskisoissa tietyn rajan ylitettyään novellin menestys on kiinni makumielytyksistä. Tämä huomio ilman sarvia ja hampaita! Kirjoittajalle tämä tieto on mielestäni oleellinen, sillä kisoissa menestymättömyydestä ei ole syytä masentua niin, että lopettaa kirjoittamisen. Ehkä kirjoittajan tyyli ei pure kuin tietyn tyyppiseen lukijaan? Ehkä kirjoittajan vahvuudet ovatkin romaanikerronnassa, eivätkä novellin kerrontamuotoon tiivistämisessä? Ehkä kirjoittaja on taitava, mutta vielä puuttuu se jokin, joka saa novellin hehkumaan? Ehkä teksti toimiiikin paremmin ilman spekulatiivista häivettä.

Tuomaristo joutui myös keskustelemaan siitä, miten suhtautua novelliin, joka menestyy samanaikaisesti toisessa kisassa. **Katja Kaukosen** *Täti* voitti paria viikkoa ennen Usvan kisan ratkeamista Pirkanmaan kirjoituskilpailun, mistä kirjoittaja saman tien ilmoittikin. Järjestäjän ominaisuudessa tein päätöksen, ettei tekstin menestys saa olla rangaistus kirjoittajalle: siksi *Täti* sai jatkaa kisaan osallistumisestaan, ja lopulta päätyikin voittajaksi.

Yhtenä keskustelun teemana oli myös spefin luonne, sen osuus novelleissa. Miten paljon spefiä tekee novellista spefitekstin, ja voiko spefiä arvottaa? Kisassa oli mukana novelleja, joissa spefi-idea oli niin kattava, että se määräiti koko maailman, mutta myös tarinoita, joissa spefi oli pikemminkin tunnelmassa kuin tarinan ideassa.

Novelleista voi edelleen kysyä lyhyttä palautetta osoitteesta usvazine@gmail.com

Kiitän kaikkia kisaan osallistuneita, esiraatilaisia ja tuomareita. Kisa oli satoisa ja monet tekstit mieleenpainuvia!

Anne Leinonen

TULI, MAA, ILMA, VESI -KIRJOITUSKILPAILUN TULOKSET

Verkkolehti Usvan ja Mikkelin Kirjoittajien järjestämä Tuli, maa, ilma, vesi -kirjoituskilpailu on ratkennut. Kirjoituskilpailun tavoitteena oli etsiä spekulatiivisia novelleja, joissa käsitellään elementtejä tuli, maa, ilma, vesi. Kilpailun erikoisuutena oli se, että kukin tuomari valitsi itsenäisesti oman suosikkinsa, eikä raadin tarvinnut etsiä yhtä yhteistä voittajaa.

Kisan voittajaksi valikoitui neljä novellia.

Tomi Jänkälän (Jyväskylä) Veden vangit on novelli, jossa murrosikäisen kauhu tunteita kohtaan, lapsuuden viimeiset hetket ja karut ja kinkkiset perheen sisäiset suhteet nitoutuvat loistavasti yhteen. Novelli on sekä Marko Hautalan että Sari Peltoniemen valitsema voittaja.

Jussi Katajalan (Espoo) Noitanaisen älä anna elää on taitavasti rakennettu kirjenovelli, jossa tapahtumia valotetaan useasta eri näkökulmasta. Vahvaan historialliseen tarinaan punoutuu kiehtovia ihmiskohtaloita ja mystiikkaa. Novelli on Juha-Pekka Koskisen valitsema voittaja.

Katja Kaukosen (Tampere) Täti piirtää puberteettiin tulevan tytön silmin ironista henkilökuva omahyväisestä tädistä, joka ”kasvattaa” sisarentytärtään. Kielikuviltaan upea novelli, missä fantastisuus lymyilee tunnelmassa, pinnan alla. Novelli on Liisa Rantalaihon valitsema voittaja

Mirka Ulannon (Turku) Heitä murhe mielestäsi /

päästä paha tuuleen on koherentisti, klassisen novellin muotoon kirjoitettu mystinen fantasiatarina pahuudesta, kasvamisesta ja selviytymisestä. Kuvauksen voima ja idean käsittely tuotti mieleen jäävän, oudon ja toimivasti omalakisien maailman. Novellin valitsi voittajaksi Irma Hirsjärvi.

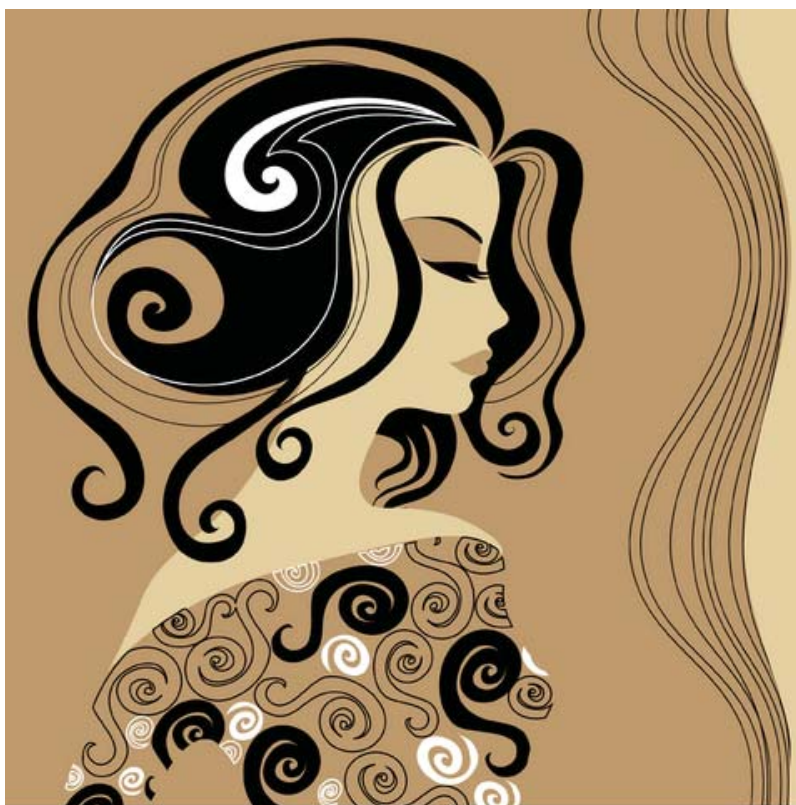
Lisäksi tuomaristo nimesi seuraavat kunniamainitut: Samuli Antilan Pinta, Heikki Nevalan Salamanteri, Maija Tiitan Jankulit, Marika Riikosen Mies jolle kasvoi myyrän jalka sekä Tarja Sipiläisen Ärhäkkä ahvenlavuaarissa ja muita odottamattomia sattumuksia.

Kilpailuun osallistui 126 novellia, yhteensä 1026 liuskaa.

Tuomaristoon kuuluivat kirjailija Marko Hautala, tutkija Irma Hirsjärvi, kirjailija Juha-Pekka Koskinen, kirjailija Sari Peltoniemi ja professori Liisa Rantalaiho. Esiraatiin kuuluivat Kauko Aalto, Anne Huotarinen, Raija Komppa-Rannaste, Anne Leinonen ja Ulla-Maija Vääntinen.

Järjestäjät kiittävät kaikkia osallistujia!

Usva on osoitteessa <http://www.usvazine.net> neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti, joka julkaisee kotimaista spekulatiivista novelli- ja fantasiakirjallisuutta maagisesta realismista science fictioniin. Lehti on pdf-formaatissa, ja sen lataaminen on ilmaista.

TÄTI

Katja Kaukonen

Sinä kesänä upposin kaksi kertaa. Täti upotti minut samaan järveen molemmilla kerroilla ja silti äiti oli se, joka hukkuu.

Ensimmäisellä kerralla täti vei minut keskelle järveä, sinne syvimpään kohtaan, jonne näkit menivät pitämään kokouksiaan, päättämään moniko sinä juhannuksena hukkuisi ja missä ja kuka saisi ja mitä. Täti puhui ja sousti. Hän laski tuulen punaisen paitansa sisälle. Ohut purje pullistui sinisellä järvellä ja kuljetti meitä, minne sattuu. Täti istui siinä äidin ja minun välissä, katseli minua ja oli soutavinaan. Äiti istui nokassa. Hän ei nähnyt tädin kasvoja eikä huomannut tädin hulmuamista, kunhan katseli kauas ja hyräili, miten täti halusi. Minä istuin omassa nurkassani. Pitelin kiinni lämmenneestä puusta ja käännyin katsomaan vedenalaisia taivaita, rypistyneitä pilviä aaltojen pinnalla. Niiden alla oli jotakin, mutta en ehtinyt näkemään, kun täti jo puhkoi kalvon airoillaan.

Sitten saapuivat lentojoukot. Vanhat, rämisevät propelit, ruskeita, ruostuneita koptereita, lentäjien silmillä liian isot suojalasit. Vaivihkaa ne lensivät korvani viereen ulvomaan, niiden terävät hampaat ja verkolla piilotettu tuijotus. Yksi tuli koko ajan lähemmäs. Kohta se törmäisi poskeeni ja hajoaisi kappaleiksi. Se pureutuisi ihoni alle ja jäisi sinne, eikä

kukaan huomaisi mitään. Aikuiset eivät uskoisi, he eivät koskaan koe mitään sellaisia. Tuossa se kopteri pörisi, se tuli lähemmäs koko ajan. En nähnyt lentäjän katsetta. Tuijottiko se minua vai katsoiko se tätiä? Merkkiäkö se odotti? Huidoin ilmaa, oikea käsi osui hyönteiseen, se oli tulikuumaa metallia. Minä pelästyin niin, että vene keikahti.

”Jo on aikoihin eletty! Säikkyä nyt sudenkorentoja”, sanoi täti ja jatkoi sitten soutamista.

Kun pääsimme ihan keskelle järveä, se alkoi taas. Korentoja ei ollut enää missään, mutta aurinko oli. Se paistoi siinä suoraan yläpuolellamme niin kuin leikkaussalin valtava valo silloin, kun äiti kierrätti minua työpaikallaan. Aurinko tuli alemmas, sitten se laski instrumenttinsa - kapeat, terävät säteet - ja leikkasi minuun ohuita viiltoja. Silmissä näkyi kirkasta ja mustaa. Olin röntgenissä. Aurinko ottaisi kuvia ja upottaisi ne veteen tekeytymään. Minä muuttuisin tummiksi läiskiksi ja varjoiksi, siellä täällä kajastaisi valkoista luuta. Aurinko katsoisi, kelpasinko, puuttuiko jotakin, oliko kaikki kohdallaan, olinko hyvä. Suljin silmät. Näin mustaa ja pieniä violetteja palloja. Metallin kilisi yhä ja kasvoja kirvelsi.

Avasin silmät. Aurinko helotti vieläkin siinä eikä välittänyt, vaikka tiesin. Otin järvestä vettä ja huuhtelin sillä ihoa. Pisarat valuivat alas ja kastelivat paidan, jonka

olin saanut tädiltä. Paidassa oli palmu ja vieraskielistä tekstiä. Täti oli ostanut sen Kanariansaarilta itselleen ja pessyt sen liian kuumassa vedessä. Nyt paita oli hänelle liian pieni. Minulle se oli liian suuri paidaksi ja liian pieni hameeksi. Annoin sen roikkua sortsien päällä. Metsässä juostessa se tarttui aina jonnekin kiinni niin kuin olisi halunnut hidastaa juoksuani. Kauhoihin lisää vettä järvestä. Mietin, tykkäsikö palmu järivedestä. Ainakin se imi kaiken, vesipisarot haihtuivat puun sisään. Nostin polvet koukkuun miltei leukaan asti ja venyitin paitaa polvien päälle. Kun istuin siinä niin, polvista kasvoivat rinnat, kaksi kovaa kumpareta, joiden päällä huojui palmu. Täti katsoi minua eikä sanonut mitään. Hän nosti aivot veneeseen ja piti tauon. Järvi tyyntyi. Täti kohenteli hellehattuaan. Sitten hän kääntyi katsomaan äitiä, nyökkäsi merkiksi ja äiti aloitti:

”Sousin yksin järven poikki, järven poikki, tuulantei...”

Täti tarttui taas airoihin ja soui.

”Souda vaan, valkamaan...”

Ei täti soutanut valkamaan, me loittonimme yhä kauemmas rannasta. Siellä se häämötti, se oli enää haalea viiva. Mökkejä ei erottanut koivikon takaa ollenkaan. Tuoltako se kaikki näytti, kun katsoi kaukaa? Olinko minäkin vain pieni liikkuva täplä, keltainen pusero päällä? Niinkö pieni minä olin? Olin juuri kertoa äidille, kun veneeseen alkoi pulputa vettä. Kuin tädin puhe se pulppusi. Ei minkäänlaista taukoa: vesimittareita, kalanraatoa ja mutaista naurua. Kirkkaisin ja nostin jalat taas syliin. Äiti katsoi minua ja sitten tätiä, sitten minua uudestaan kulmat kurtussa. Äiti oli tädistä huomannut, ettei lapsi saisi turhia kirkua. Rohkea piti olla, reipas. Täti nauroi sameiden vesien syvää hekotusta, ei piirun vertaa hyväntahtoisuutta siinä naurussa ollut, pelkkää upottavaa pilkkaa. Äiti sanoi:

”Älä nyt viitsi... Ikämme järven rannalla asuttu.”

Minulle hän sen sanoi. Äiti oli asunut ja täti, minä en, järveä ei lähelläkään. Vain ahnaasti virtaava joki, jota lähellekään ei saanut mennä. Tiesin, etten pelastuisi käsipohjalla. Kädet eivät keskellä järveä pinnalta pohjaan ulottuneet. Täti soui vain. En enää nähnyt äitiä. Järven pohjaan täti meitä soui, nauroi ja veti airoista syvemmälle pohjan lietteisiin.

En minä sillä kertaa hukkunut. Soutelun jälkeen mentiin syömään. Varvastossut läpsyttivät verkalleen, täti kattoi muovisia astioita vahakankaalle ja istutti

meidät pöydän ääreen. Sen yläpuolella roikkui karpäpaperia ja siinä yhdeksän tahmaista raatoa. En minä pystynyt mitään syömään. Tädin kaikkialla lojuva rotukoira söi makkarani. Sen jälkeen eläimen hampaat pestiin. Äiti ei ihmetellyt mitään vaan söi hyvällä halulla, kun pääsi kerrankin valmiiseen pöytään. Täti keinui edes taas, hääri ja sai äidin sanomaan haluamiaan kommentteja. Sitten hän vaiken hetkeksi, pani radion päälle ja lauloi rätisevällä äänellä:

”— kalastajat Napolin vain häntä palvoo”.

Minun ihoni oli tulikuuma, sitä pisteli. Silti oli kylmä. Juotiin kahvit.

Täti istui rappusille. Koira, äiti ja minä seurasimme. Täti sivieli sääriinsä jotain laastia ja pani sen päälle paperiarkit. Sitten hän alkoi puhua sulhasista. Täti kertoi, miten talonisännät olivat hänen hyllyvän muotonsa perään ja kosiskelivat. Mutta ei hän, kaupunkilainen, sellaisista piitannut (paitsi jos miehellä oli takuuvarmasti paljon rahaa, pikaisesti hautaan vievä sairaus, jota ei voinut kotioloissa hoitaa, ja tädillä perintöön yksinoikeus). Täti oli tottunut svenskatalande bättre folkiin, mutta ei niitä näillä seuduilla ylimääräisiä ollut. Taikoja piti tehdä, jos mieli sellaisia miehiä vaimojensa luota tykönsä kutsua. Piti vetää rivakasti paperilla ihokarvoja jaloista ja karpäsiä ilmasta, maalata huulia, kasvattaa hienon nimisiä rotukoiria, kanttarellistaa, polttaa pieniä savukkeita, hukuttaa lapsia, tehdä tytöistä naisia.

Sitten täti otti kamman ja rullat, hosui hetken niiden kanssa ja pani möykkyiseen päähänsä läpikuultavan vaaleanpunaisen huivin. Minunkin hiukset hän halusi paalittaa.

”Sillä on niin ohut ja piikkisuora, ei kannata”, sanoi äiti hiljaa, mutta täti vain katsoi äitiä pitkään ja pyöritti jo hiuksiani.

Minä istuin jäykkänä, tädin kädet häärivät kaikkialla. Hän suihkutti, kampasi ja rullasi.

Äiti lähti aittaan, haki ison kassin ja sakset. Sitten hän katsoi meitä ja meni rantakeinuun istumaan. Äiti leikkasi kankaasta nauhaa ja rullasi kerälle.

”Niin kuin suota kyntäisi”, sanoi täti ja kiskoi kampaan hiusten läpi, ”leikata tää tarvisi, niin vahvistuisi.”

Äiti kääntyi katsomaan meitä kuin olisi kuullut nimeään kutsuttavan. Täti nyökkäili vain ja sanoi:

”Mutta kyllä me susta vielä nätti saadaan.”

Päänahka oli pingottunut, otsasta ja ohimoilta

asti kiristi. Ihan kuin joku olisi yrittänyt venyttää sitä isomman kallon suojaksi. Pitelin päänahkaa ja hiuksissa hyrrääviä pompuloita.

”Tsot, tsot”, sanoi täti ja katosi oviaukossa lepattavan kankaan taakse. Tädin ääni kumisi jossain mökin uumenissa, kuin herhiläinen se pörräsi.

”Katsos, mitä löysin”, hän sanoi ja pani kaulaani kirkkaanpunaiset puuhelmet. Nyt kelpaisin. Kädestään hän ojensi pullon, jossa oli samansävyistä kynsilakkaa. Tädin varpaankynnet olivat aina sen väriset, veren väriset ne olivat.

”Pane tää taskuus äläkä näytä äidilles. Kokeilet kotona sitten.”

Lakka kuumotti taskussa kuin rannasta löytynyt kivi, koko kesän järvisedessä keitetty.

Äiti oli oikeassa. Ei olisi kannattanut. Papiljotit tarrautuivat päähän kiinni, molemmat naiset niitä yrittivät päästä repiä ja minä niellä kyyneliä. Hiustuppoja oli pitkin verantaa. Täti kirosi suomeksi ja sitten ruotsiksi, äiti sanoi ettei nyt auta muu kuin sakset. Tädin silmissä läikkyi kirkas vesi. Hymyilikö hän? Äiti haki mökistä mummun mustat sakset. Niin isoja saksia ei ollut olemassakaan. Niillä äiti leikkasi loput rullat päästä. Täti haki meikkipussistaan pienemmät sakset, äiti väistyi. Täti tasasi hiuksia, yritti siistiä. Saman malliseksi niitä leikkasi kuin omansakin. Äiti lakaisi hiustupot kasaan ja nosti sanomalehden päälle.

”Tämmönen show”, hän sanoi verannan lattialaudoille, mutta kyllä minä sen kuulin.

Täti ei kuullut, leikkasi ja hyräili. Kohta tulisi sanojakin. Sitten täti katsoi minua ja sanoi:

”Valmis! Hyvät niistä tulee. Ihan niin kuin mä sanoin: vahvistuvat vain.”

Täti toi minulle peilin ja otti lehden äidiltä. Nyt se lauloi jo:

”—*siksi on laine rauhaton, huoaten myöskin öinen tuuli valvoo*—” ja lähti kääronsä kanssa.

Illalla sain mennä yksin rantaan pesemään hampaita. Taivaalla oli ohuita punaisia raitoja, järven vesi oli pysähtynyt. Minulla oli punainen hammasmuki. Otin mukiin vettä - ja sitten näin ne: järven pinnalla leijuvat hiukset.

*

Täti oli ollut yöllä tansseissa, ja häntä huojutti vieläkin. Tädin silmien alla oli mustat vanat, niin kuin olisi kuraliejusta päänsä nostanut. Äiti talutti hänet keinuun istumaan ja haki viltin jaloille. Peukalovarpaasta oli kynsilakka halkeillut, kuivunutta verta. Täti ei sitä huomannut ja jos olisi, hän olisi ollut vieläkin surullisempi. Nyt hän vain katseli järvelle ja oli hiljaa. Minä nojasin keinuun ja olin kaatua. Seisoin sitten rantakivillä, mutta en löytänyt tasapainoa niilläkään. Olin menossa keinuun tädin viereen, mutta äiti ehti väliin.

”Menes nyt siitä, jotain leikkiä nyt itselles keksit.”

Sitten näin ne: kamalat mustelmat tädin kaulassa. En ehtinyt sanoa mitään, sormella vain osoitin niitä.

”Pyykkinaruja päin käveli yöllä, kun oli niin pimeää. Tollaset jäljet sitten tekivät”, yritti äiti. Ei kävellyt, kyllä minä sen verran tajusin. Se mies niitä päin käveli, täti tuli rannan puolelta. Näkki sitä sieltä rantavedestä saksillaan nappasi, vihoissaan varoitteli.

Täti joi ruusumukista kolmannen kupillisen mustaa kahvia. Äiti silitti hänen pörröisiä hiuksiaan, he eivät olleet yhtään toistensa näköisiä, vaikka siskoja olivatkin. Vieläkin he vain istuivat ja keinuivat. Pienen lapsenko olisi sellaista menoa pitänyt jaksaa seurata? Otin rannasta ison kiven. Se ei ollut ollenkaan niin kuin ne muut, pyöreäksi hioutunut ja lämmin. Se oli kulmikas, terävä ja kylmä. Jos sillä heittäisi toista päin, se ei kolahtaisi ihoon kumeasti eikä kierähtäisi takaisin maahan kaltaistensa luo. Se rysähtäisi ihon läpi luuhun asti, jäisi siihen pystyyn ja saisi veret virtaamaan. En silti heittänyt sitä ketään päin, paiskasin sen veteen. Vesi loiskahti keinujiin saakka. Täti hypähti ylös ja sanoi:

”Jaahas” ja lähti saunalle.

Äiti heilahti tädin lähdestä, jarrutti jaloillaan ja sanoi minulle:

”Etkö sinä nyt osaa... pitikö sinun nyt... mene nyt siitä, ennen kuin suutun.”

En minä mennyt, äiti meni. Minä jäin siihen istumaan ja katselemaan, kuinka laineet nousivat ja saunan piipusta kohosi huumaava koivusavun tuoksu.

Täti oli jo reipasta naista. Järveen piti taas päästä, opettaa likkaa. Äiti oli riisunut emon nahkansa penkille eikä osannut enää hoivata taimeaan. Niin kuumissa löylyissä ne muutenkin kuolivat, ne terälehtensä tiputtaneet loppukesän varjokasvit. Silmät pani kiinni ja shampoota vaahdotti hiuksiinsa silloin, kun täti vei

minut järveen.

”Tänne näin”, hän sanoi ja riuhtaisi minut käsivarsiensa päälle makaamaan.

Siinä hän keinutti minua muka hellästi ja kuitenkin koko ajan vei syvemmälle. Näkit katsoivat kohti, ne eivät puhuneet mitään, valppaina miettivät, ottaisivatko jo vastaan, oliko oikea lahja. Minä katsoin äitiä. Hän kallisti päätään järveä kohti, alistuneena äiti kumarsi sille ja antoi viedä vaahdon hiuksistaan. Niin helposti hän minutkin luovutti. Täti viskasi minut syvemmälle kuin katiskan, irrotti otteen ja huusi: ”Ui, ui!”

Uppoa, uppoa! En minä uinut, kun en osannut. Äitiä ei ollut missään, tädin nauru vain. Minä suhahdin kaikkien niiden pisaroiden päälle, sitten läpi kevyemmin kuin isoreikäisin verkko. Vajosin liukkaiden kivien ja eriparisten näkinkenkien sekaan. Sinne minä upposin ja jäin. Kun minut saatiin ylös, reisiä pitkin valui verta. Monta päivää sitä valui ja vuosia sen jälkeenkin. Minä haavoituin, mutta en hukkunut. Äiti hukkui, iäksi raukesi.

Sen jälkeen en järvelle mennyt. Miksi olisin mennyt? Eikö se kaikki uppoaminen jo riittänyt? Kaivossa ehdin nähdä kuvajaiseni, sen järvivettä tihkuvassa vedessä puhtaan hahmoni näin - en äitiä enkä tättä, vaikka siinä vieressä he seisoivat. Siitä on valokuvakin, auringon ottama. Itseni näin, ylösalaisena, hitailla laineilla rypyttynä.

*

Täti ei halunnut enää vieraita mökilleen. Meille hän tuli, mutta minä olin nyt iso. Keltainen Kanariapaitakin oli enää vain kulahtanut rätti äidin siivouskaapissa. Tein aina lähtöä, kun täti tuli. Enkä sanonut mitään, päin katsoin.

”Jaa, sitä on likat alkaneet kulkea jo poikien vanavedessä”, sanoi täti ja iski äidille rypyyistä, maalattua silmäänsä, turkoosia aallokkoa.

Minä katsoin äitiä. Eikö hän aikonut sanoa mitään?

”Niin niillä alkaa olla jo omat menonsa”, äiti vastasi ja yritti olla ylpeä tyttärensä valheellisista saavutuksista.

Polkupyörällä lähdin, ajoimme jokirantaan, minä ja paras kaveri, jonka iho oli sileä ja hiukset kiharalla. Uimaan me menimme. Virran yli pakenimme näkymättömiä väinämöisiämme ja melkein hukuimme – joka kerta. Ja äiti tiesi, mutta ei sanonut mitään, kun hän ei ehtinyt. Niin paljon piti ihmetellä tädin komeaa Borgå Curtia.

© Katja Kaukonen 2009

© Natalia Kuchumova / Dreamstime.com

LIISA RANTALAIHON LAUSUNTO

USVAn novellikilpailun juttuja oli taas ilo lukea. Kisan teemana oli tällä kertaa jo antiikin perinteiset elementit eli tuli, maa, ilma ja vesi – taitaa niissä olla jotakin universaalia kun mukavasti toimivat nytkin monenlaisissa asetelmissa ja ympäristöissä, koulukiusaamisesta noitavainoihin ja supermarketin hyllyiltä kokeellisiin laboratorioihin. Oli kisassa toki juttuja, joissa teemaa tuskin näkyi, mutta toisaalta myös sellaisia, joissa käsiteltiin luontevasti kaikkia neljää elementtiä, ja varsin monessa mukana oli kaksi elementtiä. Tein tästä karkeaa tukkimiehen kirjanpitoa, ja sen mukaan tarinoiden suosituin elementti oli vesi: vettä (sulana tai jäänä) käsitteleviä novelleja oli parikymmentä, kun tuli, maa ja ilma esiintyivät kukin noin kymmenessä novellissa. Kun novellissa käsiteltiin yhtä tai kahta pääasiallista elementtiä, niillä näytti olevan sisällön kannalta tyypillisiä piirteitä:

- tuli oli tarinassa vaarallinen ja tuhoava elementti – mikä on ehkä itsestään selvää.
- maa oli enimmäkseen läheinen, myönteinen, lämmin ja hyvä elementti, mutta ei pelkästään, sillä se liittyi myös kuolemaan ja maatumiseen, ja maa voi menettää “ravitsevuutensa”.
- vesi oli salaperäisin elementti, sillä se liittyi usein muutokseen, sekä ympäristön että henkilöiden (ulkoiseen ja sisäiseen) muutokseen.
- ilma taas liitettiin sekin usein muutokseen, muttei henkilöiden vaan ilmaston, joko muutoksen uhkana tai toteutuneena muutoksena.

Oma voittajani on vesitarina, ”Täti”. Se on kielikuiviltaan ja tunnelmaltaan upea, tiivis novelli – ja tämä on aivan objektiivinen luonnehdinta. Mutta USVAn kisassa tuomari saa seurata myös henkilökohtaisia mieltymyksiään, sellaista lukijan tunnetta että aih-tämä-iskee-suoraan-hermoon! ”Täti” resonoi omiin lapsuuden muistoihini, ei konkreettisiin henkilöihin tai tapahtumiin, vaan siihen miltä järvi,

vesi, puut, kivet, aurinko ja ruohot tuntuivat ja miltä oma ruumis tuntui suhteessa niihin, eli johonkin selittämättömään maailman ja oman itsen olemassaolon ihmeellisyyteen. Sen on kirjoittaja tavoittanut.

Tuomaristo kävi aika lailla keskustelua spekulatiivisen aineksen tärkeydestä ja osuudesta novelleissa. Muutkin tuomarit tuntuivat pitävän ”Tädistä”, mutta kysyivät onko juttu oikeastaan spefiä. Hyvä kun kysyivät, se auttoi määrittelemään oman kantani. Väitän, ettei spefiä ole vain se mikä on selvästi juonellista, siis että tapahtuu jotakin sellaista mitä ei reaalityodellisuudessa voi tapahtua. Itse asiassa tajusin vasta jälkepäin toisten kommentteista, ettei ”Täti” ollutkaan muille lukijoille samalla tavoin spefiä kuin minulle. Minulle novellin minäkertojan elämysmaailma on täynnä odottamatonta, mahdollisen rajalla häilyvää melkein-todellisuutta, ilmassa heti näkökentän ulkopuolella ja vedessä pinnan alla, sellaista joka ei aivan vielä näy, mutta voi koska tahansa tulla esille. Novellin nimihenkilö, itse täti, on minäkertojan maailmassa käsittämätön ja outo alien, joka pystyy muuttamaan äidinkin kuuliaisiksi käskyläisekseen. Farah Mendlesohn sanoi Finnconissa 2008, että kun kirjallisuus siirretään kyllin kauaksi syntymispaikastaan, siitä tulee sinänsä spefiä. Ehkä lapsuuskin on sellainen kulttuurisesti kaukainen paikka?

”Täti”-novellilla oli toki paha rasite: loppukilpailun aikana se ehti jo voittaa toisen kisan. Kun Anne Leinonen päätti, että novelli on silti mukana, oli yritettävä suhtautua siihen ikään kuin ei olisi tiennyt asiasta. Kiusallisesti kuitenkin tuntui siltä että okei, johan tämä yksi kirjoittaja on saanut osansa, pitäisikö nyt antaa tunnustusta jollekulle toisellekin vuorollaan? Mutta tekstiä, novelliahan tässä piti valita voittajaksi, vaikka iloa voittamisesta voikin tuntea vain ihminen, kirjoittaja. Siispä ”Täti”, se oli sekä objektiivisesti että subjektiivisesti paras novelli.

Mutta tässä on nyt tilaisuus kehua muutamia muitakin kisan novelleja. Kärkilistani novelleista ”Veden vangit” selvisi sekä Marko Hautalan että Sari Peltoniemen valitsemaksi voittajaksi, he saavat kehua oman voittajansa. Niinpä kun tuomarit saivat valita ehdokkaita kunniamaininnoiksi, valitsin novellin ”Jankulit”. Se taas on arkinen ”kylä”-fantasia, missä maa on tarinan keskeinen elementti. Novellissa on ajallisesti päällekkäisiä kriisikerroksia, jotka paljastuvat vähitellen,

vähän kuin tarinan luola jota päähenkilö tutkii uskaltamatta ryömiä ihan perille asti, niin että tekstin elementit kertaavat rakennetta. Henkilökuva syvenee ja laajenee ympäristöön, luontoon ja ihmissuhteisiin. (Novellin aivan viimeiset sanat saattavat jakaa mielipiteitä, esiraati taisi pitää niistä mutta itse jättäisin ne pois, liian osoittelevia.)

Kisasta haluan erityisesti mainita kaksi novellia, joista kovasti pidin: ”Helveti jäätyy” sekä ”Mustan kiiltäviä, kullan pehmeitä, marjan pyöreitä”. ”Helveti jäätyy” käyttää elementteinä vettä ja maata eli tuonelanjokea ja haudan multaa. Sen minäkertojalla, lautturilla, on lakoninen ja pessimistinen ääni, hän jöröttää eikä usko koohtuksiin. Muutkin hahmot, työtoverit, ovat peri-inhimillisiä, lautturin silmin omituisuutensa kullakin. Novellissa vallitsee surrealistinen todellisuus, samalla kertaa täysin outoutettu ja silti ihan kiinni meikäläisessä modernissa kapitalistisessa arjessa asiakkaineen, muutosvastarintoineen, uranvaihto- ja eläkemietteineneen. Luin novellin nimenomaan mustanhumoristisena nykyisen työelämän kuvauksena, ja työelämän tutkijalle se hakkaa moneen kertaan kaikki tutkimusraportit ja juhasiltalat. Tyyli on niukkaa, lyhytlauseista, samalla tarkkaa ja aistimellista, ja erillisinä herkkupaloina tarjoillut runot vahvistivat tunnelmaa ja antoivat intertekstuaalista hykerryttä. Mutta pitikö nyt mennä jutun nimessä spoilaamaan mistä on kyse ja miten lopuksi käy!

”Mustan kiiltäviä...” käyttää sekin maa-elementtiä. Novelli kertoo etsintämatkasta, mutta päähenkilöt eli etsijäpariskunta eivät ole fantasian sankarietsijöitä, vaan mitä arkisimpia tavallisia ihmisiä, joiden heikkoudetkaan eivät ole katalia konnamaisuuksia vaan pieniä ärsyttäviä piirteitä jokapäiväisessä yhteiselämässä. Tässä ei myöskään ole naiivia kontrastia ”paha teknologia vs. hyvä luonto”, kun valtavalla koneella mennä jyristellään metsiä pitkin, vaan itse rakennettu kone on tärkeä ja rakas, juuri sen avulla voi löytää oikeanlaisen maan (luonnon). Itse etsinnän mieli ja tavoite ovat täysi mysteeri, lukija voi vain mennä mukaan ja nauttia lukuisista yksityiskohdista. Jutun huumori ei lähde vitsailusta, vaan sekä henkilöiden että oudon toiminnan ja tavoitteen käsittelystä realistisen kerronnan keinoin, sisällön ja tyylin kontrastista. Dialogi on tavattoman luontevaa ja henkilöihahmot eläviä, lämmöllä kerrottuja – tämän sympaattisen pariskunnan kanssa viihtyy montakin sivua. Monta sivuja sitten onkin, liian monta. Novellin heikkoutena ovatkin sekä useat kielivirheet (osa ehkä puhekielen tavoittelua?) että turha pituus (esim. sivuilta 4-5 voisi helposti karsia tarinan kannalta turhan sivupolun Sarkkisen surullisista miehistä ja kylän Surullisesta talosta; sitä paitsi on hämmentävää kun henkilöinä on sekä Selna että Selma, vai onko kyseessä vain kirjoitusvirhe?).

Kiitoksia Annelle näistä ja kaikista muista tuomarointielämyksistä!

Liisa Rantalaiho

PINTA

Samuli Antila

© Dan Collier / Dreamstime.com

Hän tuijottaa huoneen nurkassa lepattavaa korallia. Väitetään, että se rauhoittaa ja auttaa keskittymään. Yksinkertaisen vankka muoto ryöstää kaiken huomion. On vain hän ja koralli. Ei muuta. Vain koralli ja hän.

Ilmaa ei voi hengittää, eikä hän pysty pidättämään henkeään tarpeeksi kauan. Korallin sukaset värähtelevät virtauksissa. Hän keskittyy. Hän tarvitsee ratkaisun. Miten voi elää pinnan väärällä puolella?

Kypärä, hän tajuaa, kypärä! Kaikki jumalat kidukseni kuivattakoot, hän ilakoi, siinähan on yksinkertainen ratkaisu. Miksei kukaan ole ennen keksinyt ilmasukelluskypärää?

Pakkohan jonkun on ollut tajuta. On vain puuttunut rohkeus kokeilla.

Viisi päivää sitten hän teki vakaan päätöksen. Suuren karkausyön oudot tapahtumat saivat hänet uhmaamaan perinnäistapoja, jumalien tahtoa ja viranomaisia.

Yleensä yhteen elämään mahtuu vain pari yötä, jolloin punainen ja keltainen aurinko laskeutuvat samaan linjaan ja yötaivas loistaa violettina. Hän

sattui olemaan niitä onnellisia, jotka pääsivät näkemään kaikkien kolmen auringon laskun samaan linjaan ja PAM! Hetkessä yötaivas hohkasi kuin silmät olisi korvattu syvyyksien meduusoilla.

Suuri karkausyö, kolmen auringon konjunktio, oli nimensä veroinen. Hän ei voinut estää vapinaansa. Kylkiviivaa nyki niin, että hän joutui puristamaan käsillä kupeitaan. Jälkeenpäin hän oli miettinyt, että saiko pelkästään ainutkertainen valoilmio hänet tekemään kielletyn. Kai se kuitenkin vain laukaisi jonkin viimeisen pidikkeen.

Hän otti vauhtia ja ponkasi kohti tyyntä pintaa, puhkasi veden kalvon. Tuntui, kuin sormenpäät olisivat kadonneet ja sormien väliräpylät surkastuneet. Viiltävä ilma iski kiduksiin. Henki salpautui ja ruumis tuntui hajoavan, kun veden turvallinen paino päästi otteensa.

Hän leijui kohti taivasta pyrstö tyhjää vispaten. Kaukana taivaanrannassa Punainen, Keltainen ja Suuri punainen aurinko laskivat samaan kohtaan. Ilma väärästi näkymän pelottavaksi. Koko taivaanranta läikehti.

Hän molskahti takaisin veteen ja ampaisi kivikon suojiin. Oikeastaan hän ei välittänyt, oliko kukaan nähnyt. Toisaalta hän ei halunnut joutua rangaistuksi, vaikka näky ja tunne olikin ollut sen arvoista.

Hän tärisi kauttaaltaan ja etsi kiduksistaan ilman viiltämiä vammoja. Ihmeekseen hän oli vahingoittumaton. Hän oli niin kokemuksen lumoissa, että ei olisi voinut kuvitellakaan vain muutaman tiiman päästä näkevänsä jotain kolmen auringon yhtymistä kiehtovampaa.

Hän ui kohti kaupungin pääaukiota. Väkijoukko oli kerääntynyt korallirinteessä mustana avautuvan Suurtempelin suuaukon edustalle. Hohtokiviä ei tarvittu. Oli valoisaa kuin päivällä ja kuitenkin valo oli erilaista – tummempaa ja värikkäämpää.

Väkijoukko hoilotti lauluja ja rukoili. Matalat sävelet tärisyttivät kylkiä. Hän kellui joukkion reunamilla. Katseli, kun vanhukset kohottelivat tutisevia käsiään ja nuoremmat värisyttivät pyrstöjään. Hän tiesi, että kuuluisi osallistua, mutta ei halunnut.

Kukaan heistä ei ollut kokenut samaa - ainakin luulen niin, hän mietti, en ole koskaan kuullut kenestäkään, joka uskaltaa vastustaa vanhimpia ja poistua vedestä. Mitä he pelkäävät? Rangaistusta, jumalien vihaa ja kidustautia tietenkin. Ja onhan niitä syitä aran mielen synnyttämiä.

Hän ui vaivihkaa pois aukiolta ja livahti kaupungin kalkkivallien taakse. Hän piiskasi pyrstöllä vettä ja kiiti yli jättiläisliskojen pesäkumpujen kohti Syvänmeren reunaa. Valtavat silmät ja niskan värikkäät kiduspurjeet vilahtelivat pesäaukkojen pimeydessä.

Siellä, missä Syvämeri kohtaa mannerjalustan ja maan, saisin olla rauhassa, hän mietti. Yleensä kukaan ei vapaaehtoisesti uinut sinne. Kaikki pelkäsivät virtaa, joka saattaa riistää varomattoman mannerjalustalta reunan yli synkkiin syövereihin. Uiminen kävisi mahdottomaksi ja veden paine murskaisi.

Hän ei pelännyt, vaan luotti voimiinsa ja taitoonsa. Hän halusi toistaa vierailunsa pinnan väärälle puolelle. Hän oli varma, että saisi seuraavana päivänä kidustaudin, mutta ei välittänyt. En ole vanha ja heikko, hän ajatteli, kestäisin kyllä taudin runtelun.

Hän ohitti virtapaikat vaivatta ja ui lähemmäs vesirajaa. Hän katseli sopivaa paikkaa illan hiipuvassa valossa ja keräsi rohkeutta.

Silloin se tapahtui.

Hän tuijotti pinnan takana kohoavaa rantakivikkoa ja viiltävässä ilmassa huojuvia maakoralleja, kun välähdys sokaisi ja kylkiviiva-aisti sekosi. Kaikki pimeni. Hän tuli onneksi nopeasti tajuihinsa, sillä hän oli jo alkanut kohota maha edellä. Hän ui nopeasti syvemmälle ja kirosi tuota outoa pinnan takaista maailmaa – räjähdellä nyt ilman sen kummempaa syytä. Kun hänen päänsä hiukan selkeni ja hän uskalsi taas uida takaisin tarkkailupaikkaansa, näki hän jotain liian ihmeellistä uneksi.

Kuivan maan korallit olivat muuttuneet sädehtiväksi, loimuavaksi ja sihiseväksi... Hän ei osannut kuvailla sitä. Korallien latvoja ja niiden oksistojen vihreitä karvoja ja sukasia ympäröi ihmeellisesti vellova loiste ja loisteesta tuprutti mustaa – ihan kuin mustekalan muste leviää veteen, mutta ei sittenkään. Se oli paljon terävämpää.

Ja se lämpö! Ei kestänyt kuin hetken, ennen kuin hän tajusi, että kaikki se vellonta lämmittää vettäkin. Pintaan satoi leimuavia palasia, jotka veteen osuessaan sihahtivat ja muuttuivat mustiksi käppyröiksi.

Viis siitä, jos pinnan päällä ei voi hengittää tai on kiellettyä käydä siellä, hän nauroi. Hän tiesi, että ihme pitää nähdä lähempää. Hän ei voinut uskoa, että se ei toistuisi.

Hän tarkasteli ihmettä koko yön kunnes Suuren punaisen auringon nousun aikaan ilmiö hiipui. Jäljelle jäi vain mustuneita maakoralleja. Suuren karkauksen ihmevalot jo tyystin unohtaneena hän mietti, miten voisi päästä lähemmäs tukehtumatta, kun seuraavan kerran näkisi moista.

Tyhmempi ei välttämättä huomaisi, että kypäräni on tehty jättiliskon munasta, hän ihasteli tekelettään. Sitkeä läpinäkyvä nahka riittäisi kooltaan vaikka kahdelle päälle. Vaikka nahka olikin läpinäkyvää, hän oli silti varmistanut esteettömän näkyvyyden laavalasiruudulla. Vesitiivis sauma syntyi hartsikalan eritteellä. Hän muisti hyvin, kuinka vääristyneeltä kaikki oli näyttänyt pinnan yläpuolella. Ei auttanut kuin toivoa, että kypärän vesi ei estäisi häntä näkemästä asioita oikeanlaisina.

Enää oli keksittävä, kuinka saada kypärä istumaan tiiviisti kidusten päällä. Pelkkä ajatus hartsikalan eritteen laittamisesta suoraan ihon inhotti. Ja millä ihmeellä hän saisi ihoon tai suomurajaan liimatun kypärän irti

palattuani pinnan alle?

Viimein hän keksi. Hän rakentaisi kypärään viittamaisen lisäosan, joka jatkuisi kainaloiden alle. Sellainen olisi helppo kiristää suolilangoilla rinnan ja käsien ympärille suomuttomaan kohtaan, jossa venyvää materiaali imeytyisi ihoon kiinni. Lisäksi ylimääräinen vesitila antaisi enemmän hengitysaikaa.

Hän parsi ja liimasi hartsilla. Sormet tarttuivat toisiinsa ja käsiä kirveli. Hän huljutteli kovettumattomia hartsikimpaleita kauemmas, kun ne uhkasivat kellua silmiin. Hän pujotti lankoja saumoihin ja vilkuili välillä ovelle. Tuskin kukaan tulisi, mutta silti...

Lopputulokseen oli pakko olla tyytyväinen. Hän veti huppukypärän ylleen ja kiristi narut. Ainakin veden alla se toimi erinomaisesti. Hän hengitti varovaisesti nahan ja laavalasin eristämää vettä. Tiiman kuluttua alkoi pyörryttää ja hän joutui riisumaan kypärän. Tiimassa olisi kylliksi. Enää huolestutti, kuinka hänen nahkansa ja suomunsa kestäisivät hyytävän kuivaa ilmaa, mutta se riski oli otettava. Koko ruumiin peittävä sukelluspuku hankaloittaisi liikkumista liikaa.

Hän piilotti huppukypärän lipaston alle odottamaan sopivaa hetkeä. Jos joku löytäisi sen ennen aikojaan hän selittäisi, että oli kehitellyt uudenlaista suojaruustusta louhintatyöhön. Kuka häntä epäilisi?

Vihdoinkin kutuaika! Kaikilla on niin paljon muuta ajateltavaa, että hän ehtisi varmasti takaisin, ennen kuin kukaan edes tajuaisi hänen poistuneen. Hän miettisi sitten joskus tulevaisuudessa, voisiko koskaan paljastaa tutkimusretkensä saavutuksia. Vesimaa ei taida olla valmis huikeille paljastuksille. Rouva Kolmas Kasvattaja, jota hän piti edistyksellisenä, oli lähiaikoina kertonut yhä enemmän täysin aiheesta irrallisia tarinoita hulluista, jotka olivat tuoneet hirvittäviä asioita mukanaan ilmojen armoilta.

Epäilemättä tarinat ovat suuresti liioiteltuja. Hän ei voi ymmärtää, miksi rouva Kasvattaja on pohjimmiltaan sellainen laumaorja. Häntä myös harmitti, että oli ylipäätään puhunut rouvalle yhtään mitään. Enää hän ei luota kehenkään. Kaikki saattavat

olla Temppelein korvia. Tuskin rouva on arvannut, kuinka pitkälle hän on oikeasti valmis menemään.

Ja kuka se ryppypyrstö oikein luulee olevansa, hän tuhahti. Hän oli sentään uhmannut virtauksia mannerjalustan reunalla ja louhinut lämpökiveä henkensä kaupalla. Hän oli keräillyt jättiliskon munia aseenaan vain teroitettu seiväs. Hän tiesi, mitä vaara oli. Yritys oli toki vaarallinen, mutta ei se mahdoton ollut.

Ja mitä tulee kirouksiin ja jumalien vihanpurkauksiin, joita pinnan päällä käyminen muka aiheuttaisi... miksi jumalat, jotka eivät puutu suurempiinkaan asioihin, viitsisivät vaivautua hänen tekemisensä takia.

Miksi kaikki ovat sellaisia peräaukostaan hengittäviä pikkusieluja, hän sadatteli, jopa oma perheeni.

Joka ikinen hänen kolmestakymmenestä henkiin jääneestä sisaruksestaan on jo kutuiässä, mutta silti he käyttäytyvät kuin vasta ruskuaispussinsa tyhjentäneet. Ja mitä voi sanoa Temppelein byrokraateista ja heidän suunnattomasta tympeydestään ja halveksunnastaan kaikkea elähdyttävää kohtaan.

Kaupungista livahtaminen käy helposti. Poikaset on koottu syrjemmälle keihästämään äyriäisiä kivenkoloista. Varttuneempi väki keskittyy tansseihin, vatsapuoliensa esittelyyn ja mässäilyyn. Hetken hän haluaisi liittyä mukaan ja unohtaa suunnitelmansa. Hän voittaa kuitenkin ruumiinsa ikiaikaiset halut ja pelkonsa ja livahtaa kaupungista.

Koko yön hän ui rantaviivaa seuraillen ja tarkkailee rikkonaisen vedenpinnan läpi rannan maakorallimetsiköitä – ja joutuu kerta toisensa jälkeen pettymään. Ei näy jälkeäkään läikkeestä ja lämmöstä.

Hän pääsee kuitenkin testaamaan ilmasukellusvarusteensa. Se toimii loistavasti. Henki kulkee ja laavalasi-ikkunan läpi pinnan takaiset ihmeet näkyvät kirkkaina: mittaamattomissa virtauksissa huojuvat maakorallit vihreine sukasineen ja oudot kumpuilevat maisemat. Siellä täällä vaeltelee vaivattomasti ilmaa hengittäviä suuria ja pieniä otuksia, joita peittää karva tai nahka, mutta kellään ei näy suomuja.

Ainoa asia, johon hän ei ole osannut varautua, on kypärän paino pinnan päällä. Heti, kun hän nostaa päänsä aalloista, joutuu hän ponnistamaan niska jäykkänä, jotta pää ei retkahtaisi tuettomassa ilmassa.

Lyhyellä hypyllä pinnan päälle hän ei ehtinyt tajuta ruumiinsa muuttumista kivenpainavaksi. Hän ihmettelee pinnan päällisen maailman luonnonlakien kaameaa jyrkkyyttä. Yhtä kaikki mikään ei voi estää häntä yrittämästä kokea ja tajuta kokemaansa.

Aamun sarastaessa hän livahtaa takaisin kaupunkiin. Hän ei ole täysin pettynyt, mutta silti... Kutuaika kestäisi enää kymmenen päivää. Se jälkeen hänen vaelteluunsa alettaisiin kiinnittää huomiota.

Kutuaikaa on enää vuorokausi jäljellä. Hän ui pidemmälle kuin koskaan ja on jo valmis kääntymään takaisin, kun vihdoinkin näkee sen. Tyvenen pinnan takana kohoavalla rantakalliolla välkehti.

Se on sama ilmiö. Mikään muu ei näytä sellaiselta. Se on kuin laava, joka purkautuu syvänteiden railoista, mutta paljon elävämpänä. Laavan hehku on jähmeää ja vesi mustuttaa sen pian, mutta pinnan takainen välkehdintä on kuin jumalien puhetta. Hehku peittää yötaivaan tähdet.

Hän kerää rohkeutensa ja nyörittää kypärähuppunsa. Matkaa ei voi olla kuin muutama pyrstönmitta. Hän kiipeäisi sen neljänneksiimassa, vaikka ruumiis muuttuikin musertavan painavaksi pinnan väärällä puolella.

Hän ottaa vauhtia ja ponnahtaa rantahiekalle. Mätkähdys vihlaisee sisuksissa asti.

Lamauttava pelko on ajaa hänet saman tien takaisin veden kylmään hyväilyyn.

Jos jatkan, en millään ehtisi takaisin, jos kypäräni särkyisi, hän miettii, kuolisin henkeä haukkoen ja kuivettuisin.

Hänellä ei ole edes asetta. Mitä jos joku hänen näkemistään otuksista hyökkäisi? Ne olivat tosin kaikki häntä pienempiä, mutta mikään ei takaa, etteikö kuivalla kamaralla tallustaisi hirvittäviä jättejä.

Suomut napsahtelevat kuivuuttaan ja ilma raastaa kylkiä. Hänen huppunsa ei sentään päästä vettä. Hän kerää rohkeutensa. Ei kaikkea uurastustani voi päästää valumaan rantahiekkaan. Hän nostaa katseensa ihmeelliseen näkyyn ja kiskoo itseään käsien varassa eteenpäin. Hän potkii pyrstöllä hiekkaa ja haukkoo liskonnahan makuista vettä kiduksiinsa.

Hiekka vaihtuu kivikoksi ja vatsanahka raapiutuu verille, mutta hän ei välitä. Hän raahautuu kohti loimotusta ja ähkiä itselleen kannustuksia.

Loiva rinne uhkaa ottaa voiton hänestä. Vedessä hän uisi sen harjalle parilla pyrstön iskulla. Hän puhisee ja raivoaa, mutta pääsee sentään eteenpäin. Musta utu ja välke on jo lähellä. Se on erilaista kuin hänen suurena karkauspäivänä näkemänsä rannaton matto. Tämänkertainen ilmiö pysyy tiukasti paikallaan pienellä alueella kallion laella.

Hän ponnistaa viimeisillä voimillaan kallion reunuksen yli ja mätkähtää tasaiselle laelle. Hän kolauttaa kypärän kiveen ja pelko salpaa hengen, kun suuri halkeama räksähtää näkökentän poikki. Hän makaa paikoillaan ja pidättää hengitystään. Halkeama ei kuitenkaan vuoda vettä. Se ei myöskään laajene sivusuunnassa. Hän en kuolisi vielä. Hän makaa kuitenkin liikkumatta, kunnes on varma kypäräni kestävyydestä.

Hän kohottautuu hitaasti käsiesä varaan. Pahasti kuivuneet sormien välisuomut rapsahtelevat ja vuotavat verta. Hän ei välitä, sillä tavoite on edessä: Maakorallien rungot on koottu kasaan ja ne hehkuvat kuin laava. Loistavien kappaleiden väleissä kiemurtelee säihkyviä lonkeroita ja vireilevää läikettä. Runkokasan ja läikkeen ylle kohoaa sanoinkuvaamaton liehuva ilmestys. Kaiken yläpuolella tupruaa mustaa kuonaa, joka katoaa öiselle taivaalle ja hajoaa ilman tyhjyyteen. Ja lämpö! Hän ei ole koskaan kokenut sellaista. Toisaalta se hyväilee ja toisaalta suomut ratkeilevat sen kosketuksesta ja kosteus pakenee ruumiista.

Hän joutuu perääntymään ilmestyksestä, sillä yltyvä kuumuus kauhistuttaa.

Hän havahtuu. Lepatus ja välkehdintä on vähentynyt. Maakorallien valkeuden kuluttamat rungot romahtelevat ja ilmoille sinkoa täpliä, jotka sammuvat tähtien sekaan. Olenko ollut liian kauan, hän pelästyy, selviänkö enää takaisin veteen?

Kypärän vesi alkaa käydä ummehtuneeksi. Hän ei silti pysty liikahtamaan. Kutistunutkin leimu lumooa hänet paikoilleen.

Yhtäkkiä hän tajuaa, että ei ole yksin. Hän ei huomaa lähestyviä hahmoja, ennen kuin ensimmäinen ponnahtaa loimun takaa. Otus on karvan peittämä ja pyrstön sijaan sillä on kaksi käden tapaista, mutta pidempää ja vankempaa raajaa. Sen pahansuovalla lituskanaamalla paistaa pelästys. Olio huudahtaa. Hän ei ole edes rouva Kasvattajan tarinoissa kuullut moisesta irvikuvasta. Oliossa on samaan aikaan jotain hyvin tuttua, mutta samalla rienaavan outoa.

Ensimmäistä otusta seuraa kaksi muuta. Ne roikuttavat käsissään maakoralleista taitettuja karahkoja.

Hän miettii hetken, pitäisikö yrittää puhua niille. Hän tajuan kuitenkin typertyneenäkin, että paksu liskonnahkakypärä ei päästäisi pihaustakaan lävitseen. Ääni hänen päässään huutaa, että jotain on tehtävä. Hän on kuitenkin lamaan tunut. Ensimmäinen tulokas pysähtyy tuijottamaan ja hän näkee pelokkaan ilmeen katoavan sen kasvoilta. Valopiiriin ilmestyy vielä kaksi olentoa lisää.

Hänen sydämensä tahti sekoaa, kun hän tajuaa näkemänsä. Viimeksi tulleet kantavat välissään seivästettyä Vesimaan asukasta. Joku toinenkin kaupungista on päätenyt pinnan väärälle puolella, mutta urosparka ei voi millään olla enää elossa. Verettömän kalpea raato tuijottaa särkynein silmin. Hän huutaa, ja ääni kaikuu kypärän tuntemattomaksi vääristämänä korviin ja vihloo kylkiviivaa.

Kauhea näky kuitenkin hävittää lamaanuksen. Hän ei ehdi edes ajatella. Silkalla onnella hän onnistuu ponnahtamaan takaisin veteen viettävälle kallioseinälle. Hän ei välitä enää kypärästään, vaan ponnistaa kaikkiin voimin ja pyörii holtittomasti melkein vesirajaan asti.

Hän makaa huumaantuneena mätien kaislanvarsiensa tahraamalla rantahiekalla. Vasen kylki on turta, ja joka paikkaan sattuu. Kypärän halkeama on levinnyt ja vesi pakenee vauhdilla. Viereen lennähtää terävä keppi ja jää väpättämään hiekkään.

Hän kerää voimanrippeensä ja ponnistelee viimeiset pyrstönmitat veteen. Siunattu painava

viileys hulmahtaa ylitse. Välittämättä kivuistaan hän ui kovempaa kuin koskaan, kunnes ei näe enää rantaa olkansa yli vilkaistessaan.

Seuuraavaan kutuaikaan on vielä useita sauringonkiertoja. Hän on kuitenkin valmis jo nyt. Uusi kypärä on paljon paremmin muotoiltu kuin ensimmäinen – sen muoto ohjaa veden painon enimmäkseen selän varaan.

Hän on tehnyt myös aseensa. Ei ole varmaa, toimiiko suolilangasta punottu kivenviskoja yhtä hyvin pinnan päällä kuin alla, mutta oikeastaan sen pitäisi toimia paremmin. Ilmassahan niiden olioidenkin terävä keppi kellui vaivatta. Vedessä se ei olisi millään lentänyt niin pitkälle sellaisella vauhdilla ja voimalla.

Alan olla jo melkoinen asiantuntija pinnan päällisissä asioissa – maa-ilman asioissa, hän miettii, sääli, etten voi jakaa tietoa kenenkään kanssa, ainakaan vielä.

Mutta sekin päivä koittaa. Hän virittää suolilangan vielä kerran, laittaa laavalasipallon paikoilleen ja päästää jousen. Huoneen nurkassa nököttävä koralli särkyä pirstoiksi.

© Samuli Antila 2009

Kirjoittajan saatesanat novelliin "Pinta"

Olen Helsinkiin päätenyt tamperelainen kolmekymppinen perheenisä. Spefiä olen kirjoittanut vähemmän kuin lähempänä realismia liikkuvia tekstejä. Työkseni puuhastelen nykyään majoitus- ja ravitsemisalalla.

Idea Pintaan syntyi suunnitellessani toista tarinaa. Olin juuri lukenut Usvan kilpailukutsun ja teema jäi pyörimään alitajuntaani, kunnes se häiritse muuta kirjoittamistani. Päähenkilön uitua mielikuvitukseeni päätin kirjoittaa tarinan pois kummittelemasta.

Samuli Antila

VEDEN VANGIT

Tommi Jänkälä

On taas juurikasvua, kolme senttiä maantienharmaata. Pitäisi hommata uusi väriaine, mutta hynät on loppu. Kenkälankki ei toimi, värjää päänahan ja haalistuu. Testattu on. Muuten tukankasvatus on onnistunut hyvin, pikimusta letti roikkuu jo olkapäillä ja olen aika rock. Risa pääkallopipo päähän ja jakaus on peitossa.

Olisin valmis radalle, mutta poskelle lirahtaa musta vana. Perhanan markettikajalit, ”saattavat aiheuttaa ärsytystä herkille silmille”. Minussahan ei vittu ole muuta herkkää kuin ärsytyskynnys. Tekisivät kunnan aineita ja testaisivat elukoilla, vaan kun ei, kettutyöt eivät kestä katsoa itkeviä marsuja, joten hevimiehen pitää kärsiä. Virutan naamion pois, vaikka olen hönön näköinen ilman, parempi vaihtoehto sekin kuin vetistellä julkisesti. Tarvon ulos pesuhuoneesta.

Äiti makaa sohvalla, aina siinä, jos ei duunissa. Se on perushoitaja ja painaa roskahommia vuorossa, vaihtaa vihanneksille vaippoja ja pukkailee niitä kartanolla. Kaiken muun ajan se on väsynyt. Nytkin se on ollut yön töissä ja löhöää viltin alla tukka pörrössä ja silmät turvoksissa. Tähän aikaan töllöstä ei tule mitään ja se lukee Harlekiinia, kehtaa vielä, unelmoi, pitkästi päälle nelikymppinen emäntä. Että se on tyhmä.

Minun menemiseni kiinnostavat sitä tasan niin paljon, ettei se joudu vararikkoon tai sinivuokkojen kanssa juttuihin, vapaa kasvatus muka. Oikeasti se vain on ihan pihalla. Sopii minulle, kunhan muistaa elättää.

”Anna rahaa”, murahdan.

”Mihin sitä taas?” tylsistynyt ääni vastaa. Hyvä, se on poikki eikä jaksaa pistää hanttiin.

”Kouluun.”

”Ei minun aikoinani...”

”On projekti, vapaavalintainen, pitää itse kustantaa. Kymppi riittää.”

”Jaa, no ota laukusta.”

”Jees.”

Jätän punaisen setelin. Otan kaksikymppisen ja kolikot. Ei äiti huomaa, tai välitä. Se luulee, että koulu on muuttunut omarahoitteiseksi. Sille kun sanoo kokoomus, niin se uskoo mitä tahansa. Ottaisi asioista

© Jip Fens / Dreamstime.com

selvää, kävisi vanhempainillassa tai jotain. Ei tarvitsisi aina hävetä.

”Pipo pois päästä sisällä”, sohvaperuna yrittää. Mulkaisen rumasti, mutta en vastaa.

Yhtäkkiä tulee ihan totaalisen pervo olo. Pumppu hyppää pirunpolkkaa, korvissa kohisee eikä henki kulje. Tekee mieli painaa poski poskea vasten, olla lähekkään ja rutistaa jotakuta, ihan sama ketä. Siis mitä vittua! Tunne on niin vieras, että jäykistyn kintuilleni silkasta kauhusta. Herkät silmät ja halipula, mikä helvetin Bambi minusta on tänä aamuna tulossa?

Parilla kunnan kitararuntauksella luulisi pääsevän mielenhäiriöstä eroon. Laitan laput korville ja väännän volumen kypille, annan metallin hoitaa sielua. Panteran ”Fucking hostile” jyrisee munaskuissa saakka ja tärykalvoihin pistää, mutta vieras tunne sen kuin voimistuu.

”Ei perkele!” ynähden ja paiskaan luurit nurkkaan.

”Kyllä perkele”, mutisee perushoitaja Lepistö puoliunessa. ”Myssy pois päästä.”

Lähden äkäiseen pois sohvaa luota. Kumma värinä tahtoo pakottaa halaamaan, mutta äitiin en koske. Mitä siitäkin seuraisi? Kohta pitäisi mennä sauvakävelyllä mukaan tai käydä kukka- ja mehiläiskeskusteluja, ei

kiitos. Ennen vaikka tapan itseni.

Eikka! Se on pikkuveli, tai velipuoli, ihan sama. Se on siisteintä, mitä tiedän, harmiton jätkä. Se on kolme eikä osaa kuin muutaman sanan. Yöt se koisii vuoropäiväkodissa ja päivisin kukaan ei puhu sille. Nytkin se on itsekseen makaamossa ja latoo palikoita pinoon. Kasailu on sen mielipuuhaa.

”Kaale!” Eikka kiljahtaa naama näkkärillä.

”Moro Eikka, kuis panee?” kysyn. Eikka on ainoa, joka saa sanoa minua Kaaleksi. Nimi pistelee hermoon. Kaale, Kaapo Lepistö, on hintelä kusipää ala-asteelta, en minä. Nyt olen Nyrkki.

”Leikki Kaale, leikki!” pikkuveli kinuaa. Pistän kädet sen ympäri ja puristan. Ei kuulu imagoon, mutta pakko mikä pakko. Outo tunne hellittää. Lasken Eikan lattialle. Se katsoo minuun oudosti. Taisi olla uusi kokemus molemmille.

Eikka lurauttaa kurat ja alkaa lemuta. Ei se sentään niin hellyttävä ole, että vaihtaisin puhtaat.

”Tarttee mennä”, sanon ja tökkään palikkamiehen nenää.

”Panee, panee!” Eikka hihkuu. Olohuoneessa korisee.

”Eikalla on savet!” huudan niin lujaa kuin pystyn. Jysäytän varmuuden vuoksi oven kiinni. Talo tärähtää. Luulisi äidin heräävän, jos henki vielä pihisee.

Lähden kenkimään kauppoille ja kessuttelen. Savu ravitsee keuhkoja ja rakkuloita kutittaa. Vyötäröllä kilisee kettinki. Halinallemininki menee ohi ja oikea fiilis kasautuu. Tekee mieli rökittää.

Ostarilla näen Marin. Se on jätkä, mutta sitä sanotaan Mariksi, koska sillä on aina raitapaita. Kukaan tutuista ei varmuudella tiedä sen oikeaa nimeä. Se on omituinen hiihtäjä, ei puhu mitään, tuijottelee vain aina maata. Joku sanoi, että se leikkii vielä legoilla. Jätkä on neljätoista ja kasailee kirjavia muovinpaloja. Sen täytyy olla vajaa.

Mari tajuaa, että törmäsi väärään kolliin, mutta on kuin ei olisikaan. Se nuohooa tienreunaa ja kääntyy muina miehinä ruusupuskan läpi parkkipaikalle. Otan pari pitkää askelta ja pysäytän tyypin.

”Anna rahaa homo!” vaadin toinen käsi nyrkissä, toinen kauluksessa.

”Ei ole”, se kuiskaa niin, ettei sitä kunnolla kuule. Lämäisen.

”Älä kuseta! Just olit kaupassa! Laukku tänne tai tulee turpaan niin että soi!” Revin siltä repun selästä. Meinaa pettää pokka, kapsäkissä on Nalle Puhin kuva.

Laukussa on kirjoja, sekamehua, Pringles-putki ja muutama euro, parempi kuin ei mitään. Mehukatti joutaa pientareelle, kirjat myös. Sipsit ja hilut sosialisoin. Marin tuuppaan ketoon ja pistän luuvitosen leuan alle. ”Pitäisi vetää tattiin tuommoista. Ei vaan jaksa nyt. Tuot kouluun lisää paalua tai alkaa läski tummua!”

”Älä...tee...noin, en pidä siitä”, Mari vikisee liturgian, joka opetettiin ala-asteella, kun puhuttiin kiusaamistilanteista.

”Ihanko tosi, olipa yllätys! Tuossa on vielä toisellekin poskelle, että menee kaikkien oppien mukaan!” huudan ja läväytän jannua uudestaan. Päästän kauluksesta ja Mari mätkähtää kyljelleen.

”Pidä musta kii..”, se vinkuu ja oksentaa mustaa limaa. Jätkä on varmaan syönyt mättöpussin lukuja ja pelkää nyt niin, että vatsa kääntyy nurin ja namut leviävät asfaltille. Jätän Marin maahan ja nauran. Aika onnistunut hivutus, vaikka itse sanonkin. Olen taas oma itseni, Vantaan häijyin hevemies, raaka hanu, kovempi kuin Chuck Norris Chuck Norris – vitseissä. Hintit halailevat, Nyrkki tyylyttää.

”En pidä siitä”, ulisen Marin äänellä kävellessäni. Kukapa pitäisi? Kasvata selkäranka helvetin luupää. Marin vikinästä on pakko päästä kertomaan jollekin ja suunnistan naama virneessä kohti koulua etsimään Kerästä ja Pulttia, kahta uskollista lakeijaani. Tai oikeastaan Kerästä, koska Pultin hukkaisin mielelläni pysyvästi, ellei se soittaisi meidän bändissä.

Black Waterissa meitä on kolme kitaristia, ei muuta. Se on syvältä, mutta kuka nyt basistiksi alkaisi ja settiin ei ole valuutaa. Ryminän päälle karjutaan vuorotellen, koska ääni ei kestä yhdellä. Treeneissä rypistetään niin että korvissa soi ja hiki kirvelee silmiä. Jälkeenpäin jäseniä kolottaa ja tuntuu, että on tintannut jotakuta tunnin turpaan. Ilman bändissä riehumista vetäisin varmaan itseni jooon tai söisin mömmöjä.

Me demottiin jo nauhakin. Keränen löysi vanhan ghettablasterin, jossa oli mikrofoni. Saman tien äänitettiin pari c-kasetillista orkan parhaita ja postitettiin lehtiin. Keränen piirsi tussilla kirkkoveneen kanneksi.

Soundista saatiin palaute netin Demoefektiin. Arvostelija sanoi, että nauha on jyrämatto epäsynkronista deathmetalpunkkia, ei ollut koskaan ennen moista kuullut. Keräsen mielestä se haistatteli. Minusta arvostelu oli tienraivaajajuttu.

Keränen rustaa meidän sävellykset. Se on pinko, käy moitteetta koulua ja tekee huolella läksyt, vetää yläastetta puoli kymmenen keskiarvolla, ärsyttävä jätkä. Se on meistä ainoa, joka tajuaa jotain introista ja oktaaveista ja mitä niitä nyt oli. Silti se on hevimusiikista pihalla. Se luulee että bändäreitä tulee, kunhan opettelee painamaan pikkurillillä niin, ettei akustisen kieli särise. Aivan kuin sillä olisi mitään merkitystä, jos kuitenkin käytetään särkijöitä.

Pultti on Keräsen negatiivi, siihen ei valo ole paistanut. Sen nimi on Pultti, koska sillä on iso pää eikä ollenkaan hartioita. Sen kupoli on varmasti universumin suurin ja silti se on tyhmä kuin saapas. Vittu, että biologiaa on mahdotonta ymmärtää. Se on Black Waterissa mukana, koska kaksi jätkää on homopari ja vasta kolmesta tulee rockbändi. Ja myönnetään, on sillä lauluaanessa enemmän munaa kuin minulla ja Keräsellä yhteensä.

”Kaale”, Pultti sanoo, kun hiidän paikalle. Mulkaisen. Otetaan senkka nenästä, jos ei muistu mieleen.

”Eikun Nyrkki, sori Kaale”, se korjaa. En viitsi oikoa. Kun sitä lyö, se tyrskii kuin tytöt. On nolo piestä kaveria, jos se hihittää. Menee tunnelma.

”Missä Keränen?” kysyn.

”Vielä kitaratunnilla”, Pultti vastaa, roikuttaa pitkän syljen maahan ja jää tuijottamaan aikaansaannostaan.

”Voiko nuuska värjätä suun mustaksi?”

”Vitustako minä tiedän, soita auttavaan puhelimeen ja kysy.”

Keränen viipyy, huono homma. Joku voi kärehtyä opettajille. Lintsasin ensimmäiset tunnit enkä aio jäädä muillekaan. Pitäisi vain tarkistaa autotallitilanne. Keräsen talli on meidän treenikämpä numero yksi. Pultin porukoilla on katos, meillä ei edes autoa. Keräsellä saadaan vetää rauhassa aina kun Scodillac on poissa. Onneksi Pultti sentään pitää päänsä kiinni eikä enää kysele tyhmiä.

Ikuisuuden ja viiden minuutin jälkeen Keränen vihdoinkin marssii paikalle.

”Mitä Nyrkki, mitä Kyllikki?” se tavaa, puhuu taas pehmooisia. Siitä ei koskaan tiedä kuittaileeko se vai ei.

”Ei paskempaa, nöyryytin ostarilla Marin”, vastaan. Uutinen ei vaikuta Keräseen. Se on ollut viime viikot ihan partiolainen, keltaista huivia vaille. Nytkin se vaihtaa aihetta.

”Treenataanko tänään?”

”Onko autotalli?”

”Ei, mutsin kauppakassi on kotona.”

”Paska, ei se sitten elätä.”

”Voidaan harjoitella sisällä ilman vahvistimia.

Hentunen antoi nuotteja, Metallicaa ja Purplea”, yrittää Keränen vielä.

”Deep Purplea? Mikä hätä Keränen, onko tarttunut humppavirus? Ei me mitään ikivihreitä aleta kompata. Sait varmaan viivastoilla Jari Sillanpään kootutkin.”

Keränen ei vain tajua. Metallia ei tule nuoteista ja kaulaoitteista. Se on asennetta, angstia ja vihaa. Sitä vedetään fiiliksellä, luukutetaan hanat auki, jalat harallaan ja nuppi tärysten. Mitä tunnetta on soittaa skittaa sängynreunalla ilman särkijöitä?

Yhtäkkiä tulee taas tarve halata. Tiedän tasan tarkkaan, että en halua ketään iholle, mutta sisällä joku hellyydenkipeä hormoni vain on toista mieltä. Se on ihan helvetin outo tunne, saa sormenpäät kihelmöimään ja henkitorven kireälle. Koulussa en kyllä halaillemaan rupea, menisi maine.

Kyylään Pulttia, sen nauravaa ääliön naamaa, nuuskasta mustia hampaita ja finnejä. Imbesilli kikattaa jotain Keräsen juttua, joka minulta meni ohi. Niin meni Pultiltakin, mutta se hihittää, ettei kukaan huomaisi kuinka se putosi pulkasta jo monta lausetta sitten. Pultin typeruus, epäsiisteys ja kukkiva akne veisivät halut kiimaiselta pissikseltäkin, mutta minun oloani ne eivät nyt helpota. Jalat vetävät kuin itsestään Keräsen viereen.

”Saadaanko jostain rähinäpakki viikonlopuksi?” kysyn saadakseni muuta ajateltavaa.

”Sepi on leirillä, pitää kääntää kaupasta”, Keränen valistaa. Pultin veli on hakenut kaljapalkalla mäyräkoiria, mutta on nyt harmaissa. Muita kuriireja ei lähipiirissä ole.

”Etkö voi lantrata?” varmistan, vaikka tiedän vastauksen.

”Sopii tulla itse koettamaan”, Keränen mutisee. Se jäi kiinni viinan laimentamisesta. Sen isällä oli bisnesvieraita, jotain pikkutakkimiehiä, joille merkonomi Keränen tarjosi vetistä votkaa. Niillä kilahti ja sopimusneuvottelu kusi. Jälkipelien vuoksi Keränen nuoremman tukasta puuttui pitkään tuppo.

”Sinulla on meikit poskella”, Pultti sanoo ja naurahtaa hermostuneesti.

”Pesin pois aamulla”, vastaan ja koetan kasvoja. Silmien alta tarttuu sormenpäihin mustaa. ”On varmaan jäänyt kajalit kyynelkanaviin ja sieltä puskee.”

”Ai niin, Hentunen käski sinut opettajien reservaattiin”, Keränen virnuilee.

”Perkele! Et sitten heti sanonut”, urahdan. Pitihän se arvata. Pakko mennä saarnalle tai Hentunen soittaa sosiaalitaloille ja kukkahattutädit kurvaavat kotipihaan. Ehkä parempi näin, Hentusta ei ainakaan tee mieli halata. Heitän hännystelijöille hevitervehdyksen ja laahustan sisuksiin.

Aulassa bongaan Marin. Se on ihan sekaisin, ottaa askeleen suuntaan ja kääntyy toiseen. Sen pää ja vaatteet ovat mustan öljyisen veden peitossa kuin se olisi auton öljysäiliön mittatikku. Parkkipaikalla minä sitä ojensin. Se kaatui varmaan lätäkköön. Käy järkeen, vaikka en lammikkoa muistakaan. En usko selitykseen itsekään, mutta parempaa syytä en Marin olemukselle keksi.

Minulla falskaa nenä, taitaa tulla räkätauti. Ei sovi kuvaan, hevi-indeksi heikkenee. Krapulassa voi olla ja näyttää sairaalta, mutta nuhainen rokkari on munaton runkkari. Vedän sisään ja syljen klimpin aulan nurkkaan. Pitää hommata kankkunen tai ei voi näyttäytyä.

Opettajien lataamossa ei ole ruuhkaa, ainakin puolet maikoista on sairaslomalla. Ei ihme, niissä on kaikissa perustavanlaatuinen vika. Ne käyvät vuosia kestävän nörttiopiston, jotta pääsevät takaisin peruskouluun. Sitten ne alkavat potea mielenterveyttä, koska oppilaat ovat paskapäitä. Jäi vissiin ensivisiitillä huomaamatta. On se semmoinen järjen riemuvoitto, ettei niitä voi kuin sääliä.

Luokanvalvoja Hentunen on samaa kertaajien porukkaa, vaikka kuvitteleekin muuta. Se pitää yliajalla kitaratunteja ja jakaa kopioituja nuottivihkoja. Ihan niin kuin sellaisella olemuksella voisi hevistä mitään opettaa. Antikapina-Hentusesta puuttuu särmä. Se pitää pottaa pyöräillessä, syö salaattia ja on vanha, varmasti melkein nelikymppinen. Nyt se vie minut rehtorin kansliaan ja tarjoaa kahdenkeskistä laatuaiakaa.

”Istuhan kitaristi alas. Oliko riffien tuunaus

kesken vai mikä oli kun kesti?” Hentunen kysyy muka vitsikkäästi. On se poloinen, yrittää kaveerata ja heittää hetulaa, vaikka kaikki hauska miehessä on tahatonta. En vastaa ja luokanvalvoja jatkaa: ”Joko teillä keikkaa pukkaa? Nuokkarilla olisi bändikatselmus parin viikon päästä.”

Alkaisi jo lapioida kuraa niskaan. Säästyisi molempien aikaa.

”Oliko asiaakin?” kysyn ja syljen lattialle. Hentunen punehtuu ja siltä irtoaa tulppa. Se laskettelee paatosta pitkän kaavan kautta ja unohtaa puhua kivasti kuin radiojuontaja. Se vaahtoa vastuusta ja kasvamisesta. Välissä se uhkaa nuorisokodilla. Tuttu oli siellä. On kuulemma hanurista. Potilaat pannaan maatalon hommiin - lapioimaan lantaa, leipomaan pullaa ja kantamaan kaivosta vettä. Jos kieltäytyy, joutuu puhdistamaan hyyskää.

Hentusen saarnaa ei jaksaa. Olen mahdollisimman kaukana poissa ja tuijotan seiniä. Miksi koulut maalataan aina valkoisiksi? Musta olisi käheä, tai pornokaupanpunainen. Hetkinen seis, kuulinko oikein? Mitä Hentunen sanoi?

”Mitä?” kysyn. Ääni on nuhainen ja nenä tukossa.

”Että itketkö sinä?” Hentunen toistaa.

”No en tasan”, ynisen, vaikka peili väittää muuta. Kaksi mustaa raitaa valuu poskille.

”Hei, rauhoitu Kaapo. En minä noin rankka tarkoittanut olla. Painaako jokin? Voit sinä minulle jutella”, opettaja yrittää. ”Jos et voi täällä avautua, niin koulupsykologi on paikalla ja varmasti mielellään ottaa vastaan.”

”Just joo, kiitos vaan, joko lopetit?” kuittaan. Pyyhin tipat poskilta hihaan ja nousen ylös. Ei voisi vähempää kiinnostaa mennä tilittämään jollekin rillipäälle, joka ei saa edes omaa elämänsä ojennukseen. Kävin kerran. Akka oli ihan himmeä. Se hoki vain, että ”ymmärrystä on” ja ”kyllä sinua rakastetaan”. Käskin sen painua sinne mihin päivä ei paista. Kuka oikeasti tarvitsee sellaista yhdeksästä neljään ymmärtäjää, jolle maksetaan siitä, että istuu kukkamekko päällä ja muka välittää? Antaisivat minulle kolme kymppiä tunti niin rakastaisin teinit puhki, onnistuisin varmasti paremmin kuin kallonkutistajat.

Kiukussa unohdin sen pahan tunteen, pistin vihalla syrjään. Nyt se hyökyy taas. Tekee mieli halata, ihan sairaasti. Rintakehä tuntuu paisuvan ja käsivarsia

pistele. Henki ei kulje. Hentunen on vieressä ja laskee käden olalle.

”Oletko sinä Kaapo varmasti kunnossa?”

Ei helvetti, ei Hentusta, ei opettajaa, pakko päästä pois, jonnekin missä ei ole ihmisiä, minne tahansa, vaikka böndelle, nyt heti. Hentunen sanoo vielä jotain, tarjoaa kai nenäliinaa. En kuuntele vaan ryntään tuolit kolisten ulos.

Vetistä räkää pursuu ylähuulelle ja silmät valuvat kuin Vantaajoki. On ihan kummallinen kuumehoureinen olo. Naama on märkä. Väriin tiedän ilman peliäkin.

Aulaan ei voi mennä. Mari nojaa ovelta polviinsa ja oksentaa mustaa vettä. Toisessa suunnassa on tyttö, puolipyöreä ja hiirenharmaa. Se muistuttaa etäisesti jotakuta joskus näkemääni, mutta ei kuulu hevin sisäpiiriin. Välähtää. Se on seiska, C-luokalta, tylsä ja tyyliön. Sen jaloissa leviää lammikko, mutta muuten se näyttää rauhalliselta. Voin selvittää ohi, jos syöksyn. Kannattaa yrittää. Vedän kaulukset pystyyn, painan niskan kumaraan ja starttaan.

Pullukka ryntää kylkeen kiinni ja heittää kädet ympäri. Se rutistaa ja sen rinnanalut painuvat selkääni vasten. Vaikka sisällä kapinallinen hormoni kavereineen hoilaa Hoosiannaa, tuntuu pahalta. Pelottaa, tekee mieli huutaa, että minuunhan ei kosketa, ei saatana ikinä, ei perkele kukaan! Pikkunaisen silmistä, nenästä ja suusta roiskuu mustaa öljyistä vettä. Kaikki on ihan himmeätä.

”Päästä irti hullu!” kiljun, mutta tyttö ei noteeraa, puristuu vain tiiviimmäksi ja laittaa huulet törölle. Se pussaa ja sen kasvot tarttuvat omiini kiinni. Se sulautuu minuun ja tunkee päänsä pääni sisään. Minulta menee taju.

Tiedän siitä kaiken. Sen nimi on Tiina Penttinen. Se asuu äitinsä kanssa rivitalossa. Äitiä ei kiinnosta. Tiina toivoo, näkee unia. Se fantasioi mielisairaasta rikollisesta, joka raiskaisi ja tappaisi, vetäisi ruumiin lipputankoon. Itkisi äiti sitä edes kerran. Se kirjoittaa kaiken muistiin ja sen päiväkirjassa on sydämen muotoinen lukko. Miten minä voin senkin tietää?

En ehdi ihmetellä enempää, kun valtava musta massa nielee minut, meidät. Sillä ei ole enää nimeä, se

ei muista sitä. Ehkä se on joskus ollut jotain, mutta nyt se on mustan sisässä, siihen kadonnut. Se on sekopäinen pelosta ja sen olo tekee kipeää. Se vihaa, hellii mieltä väkivallalla eikä uskalla pysähtyä. Se puree palan lihaa käsivarresta ja nauraa. Haava ei satu, ei yhtä kipeää kuin sisään koskee. Se pitää kissanpentua purkissa ja katsoo kuinka elukka kuolee, kuihtuu ja mätäne. Se kuvittelee saman vastasyntyneille ja sitä hymyilyttää. Se tietää miltä niistä tuntuu.

Hetken se on pappi, joka jakaa suolaisia perunamassaöylättejä ja sekamehua, viimeisen ehtoollisen. Sillä on repun etutaskussa visakahvainen leuku, heti Nalle Puhin vieressä. Puukolla se vetää kurkut auki ja antaa anteeksi, itselleen, muille, ei se tiedä. Se ei tiedä paljon mitään. Varmaa on vain, että sillä on Mari-paita päällä.

Joka puolella velloo mustaa ja yhä muita sulaa meihin kiinni. Pultti inhoaa lempinimeään. Joka kerran, kun sitä sanotaan Pultiksi, siitä tuntuu kuin sitä lyötäisiin. Se haluaisi olla Mikko. Se on sen oikea nimi. Se inhoaa olla tyhmä, muttei voi sille mitään. Se häpeää isoa päätään ja vihaa minua ja Kerästä, mutta sietää meitä, koska kukaan muu ei ota sitä kuvioihin.

Hentusen veli on kuollut. Läheltä piti sillä itselläkin. Kännissä autoilu oli hauskaa aikansa. Se on urpo, mutta ei teeskentele. Se ottaisi vaikka luodin oppilaidensa puolesta. Olisi hyvä tapa lähteä, parempi kuin tuulilasin läpi. Se kauhoo pimeää nestettä sisäänsä ja itkee, koska ei mahdu enempää.

Keräsen äiti rapsuttaa iltaisin tytärtä niskasta. Tyttö teeskentelee nukkuvansa ja molemmat tietävät sen. Viereisessä huoneessa isä voitelee Keräselä leivän ja pörröttää rokkarin tukkaa. Isä ei ole juonut kuukauteen. Miten leipä voi maistua niin hyvältä?

Joku opettaja, Nieminen, on ollut Lapissa, tarponut pitkin poikin ja nukahtanut kevätauringossa tunturin rinteeseen. Se on onnellinen eikä valu. Sen on vaikea tajuta kuinka täynnä mustaa joku voi olla, mutta se imee pilaantunutta vettä kaiken mitä voi.

Aarnio, Yli-Pyky ja Juntunen liittyvät, Jäntti ja Käki, Keränen ja Berg, Salmela, Riipinen ja Tannisen kolmoset. He tuovat muistoja läheltä, onnen kikkareita, pieniä, mutta niin helvetin isoja. Yksi toisensa jälkeen kaikki tarttuvat kiinni, jopa Antero C.J. Miettinen ja Huttusen Teijo. Kollektiivinen tietoisuus kasvaa, yhteinen mieli laajenee. Musta vesi laimenee.

Kiva juttu, paljon ymmärrystä ja siihen malliin, kovasti hippihenkistä, mutta asiasta toiseen, persettä palelee. Eikä kumma, kun makaan kintut oikoisina tantereella ja kosteus on imeytynyt Levisten läpi. Päässä vippaa ja olo on kuin housuun kusseella. Ykseydestä ei ole tietoakaan.

On helppo päätellä, että Lepistön hevimiehellä eivät nyt ole molemmat aivot vedessä. Känni ei ole päällä ja liimatkin jäivät kertaan. Jaffa, Bostik ja pää tuli tungettua samaan pussiin vuosi sitten, oksennus lensi ja kamera suti pitkän kelan tyhjää. Liuottimista ei ole kyse, mutta nauhalla pyörii vierasta kuvaa. Mietityttää.

Nousen ylös. Huimaa. Olihan outo irtautuminen. Tästä ei auta kertoa, joutuu pian polille ja saa lääkintävahtimestarista ammattiystävän. Terveyskö siinä petti, tuli sivistyssana-ainesosien puutos päässä ja harhoja? Pitää alkaa syödä vihanneksia ja vitamiineja.

Ulkona kaikki näyttää olevan niin kuin pitää. Puolet porukasta seisoo itsekseen, toinen puoli potkii kiviä ja kolmas puolikas haastelee ryhmissä turhia. Kiitos kysymästä, murtoluvut eivät ole vahvinta repertuaariani. Tekee mieli tupakkaa.

Zippo välähtää ja savu valtaa keuhkot. Parit henkoset ja rauha palaa jäseniin. Hetkeksi vintti pimeni ja näin harhoja. Pitää unohtaa. Kaikki on kondiksessa. Täytyy vain syödä banaani.

Keränen notkuu veistoluokan nurkalla. Se visioi jotain ja säätää kuvaa suuremmaksi käsillä. Mikko kuuntelee, ja Tiina Penttinen. Voi helvetin perse! Pultin nimi on Mikko. En muistanut sitä aamulla. Keränen ei tunne Tiinaa enkä minä voi oikeasti tietää, että se on Penttinen. Myrkkykäärle putoaa. Kytkin nousee.

Pistän jalkaa toisen eteen minkä kerkeän. En käsitä mikä on totta ja mikä ei. Keuhkoa repii, mutta kuva Nalle Puh -repusta ja kymmenen tuuman helapäästä pitävät liikkeessä. Ei nappaa joutua puukkohippaan, jossa hevimes määrää suunnan ja Mari vauhdin.

Sormeilen poskea ja pelkään mustaa. Ravaan kuin paraskin vermolainen kunnes kotieteisen lattia on ahterin alla ja ovi kiinni.

Sytytän vapisevin käsin uuden tupakan ja vedän savut, vaikka äiti saa sisällä käryttelystä kohtauksen, tarttuu haju kuulemma tapetteihin. Onneksi se nukkuu. Sätkä käryää, mutta en polta. Olen vain ja tuijotan eteeni. Lattian beesi muovimatto on nurkasta koholla. Revin sitä pentuna irti, kun keitti. Äiti nosti minut pihalle ja sanoi, että korjataan. Matto on odottanut liimaa kymmenen vuotta ja repsottaa yhä. On ollut tärkeämpää tekemistä, on rikottu, ei korjattu. Tupakka on palanut liki filtertiin saakka ja alkaa kuumottaa sormia. Pitkä tuhkapötkö varisee lattialle, kun nousen ja pyyhin otsalta kylmää hikeä.

Eikka latoo yhä palikoita. Se tuoksuu sinkkivoiteelle. ”Kaale!” lastenkamarin duunari ilahtuu, pudottaa puupalat ja haroo käsillä halausta. Se muistaa aamun. Tuijotan sitä pitkään. Se on viaton läskipää, unohdettu jo ennen kuin oppi kunnolla puhumaan.

Lopulta istun Eikan viereen ja teen palikoista talon. Pikkuveli katsoo lumoutuneena ja sen poskiin ilmestyvät montut. Olen sen idoli. Juttelen sille niitä näitä, kerron värejä, kuvailen muotoja ja opetan parhaat kiro sanat. Välillä kutitan ja Eikka muuttuu joukoksi villisti sätkiviä raajoja. ”Kuis panee!” se kiljuu aina, kun kiherrykseltään saa ilmaa. Se on onnesta pyöreänä. Hymyilen sille takaisin ja lattialle putoaa tippa väritöntä vettä.

© Tomi Jänkälä 2009

Kirjoittajan saatesanat novelliin

”Veden vangit”

Olen Jyväskylässä asuva arkkitehti. Jos entistä äidinkielenopettajaani on uskominen, olen kirjoittajana pilkkusokea tasaisen seiskan kynäilijä. Kiitos yleissivistävän opetuksen, pelkään yhä isoa kirjaa nimeltä Kielioppi, jolla minua mätkitään, kun kirjoitan Kokoomus tai parturikamppaaja. Muutamia keskustelupalstoilla pelattavia pelikokeiluja lukuun ottamatta olen fiktion parissa vaippaikäinen eikä mitään kirjoittamaani ole tätä ennen julkaistu missään. ”Veden vangit” on toinen novellini ja kirjoitettu nimenomaan Usvan kirjoituskilpailua silmällä pitäen.

Jutun ensimmäinen versio syntyi loppuvuodesta 2008, kun naputtelin suuremmin valmistelematta kertomuksen selittämättömästä taudista, joka saa ihmiset tihkumaan mustaa vettä, tiivistynyttä pahaa oloa. Päähenkilöksi valikoitui synkän humoristinen hevemies, jonka levoton päämäärättömyys antoi hyvät lähtökohdat vetää tarinaan mukaan yhteisön eri puolia. Toisaalta hahmon koomiset

piirteet mahdollistivat hengähdystauot helposti hedelmättömäksi päätökseksi sortuvan aiheen lomassa. Kirjoitustyylin ja rakenteen hajotin tietoisesti harhaileviksi ja nykiviksi. Ajattelin ratkaisun kuvaavan päähenkilön sisäistä maailmaa.

Tavallaan onnistuin. Päämäärättömyys ja selittämättömyys tosin olivat niin hallitsevia, ettei Stk:n kirjoittajaringissä kukaan kyennyt löytämään jutun punaista lankaa. Saamani palautteen perusteella muokkasinkin kokonaisuutta raskaalla kädellä. Moni asia jalostui ja selkiytyi, mutten silti joutunut uhraamaan alkuperäisiä tavoitteitani. Hyvä niin, sillä liika rautalangan taivuttelu olisi mielestäni syönyt novellilta sekä kiinnostavuutta että syvyyttä. Ilmeisesti tein tuossa vaiheessa jotain oikein. Arviointien perusteella oli pääteltävissä, että eksytin kilpailussa täydellisesti enää vain yhden viidestä tuomarista. Osa jopa nosti novellin palkittujen joukkoon.

Nyt julkaistavaa versiota ei ole rukattu kisan jälkeen, joten novellin luettuaan jokaisella on yhä täysi oikeus tuntea itsensä kysymysmerkiksi

Tomi Jänkälä

MARKO HAUTALAN LAUSUNTO

Usvan kilpailun monista vahvoista novelleista vahvimaksi nousi minun kirjoissani Tomi Jänkälän Veden vangit. Jänkälän tarina on yhtä aikaa hauska, vakava, absurdi ja realistinen (ilman että kerronnan sävellaji sinällään muuttuu kertaakaan!). Pidän tarinasta täysin estoitta jo ensimmäisellä lukukerralla, eikä toinen kierros muuttanut asiaa miksiäkään.

Vaikka itselleni voittajan valinta oli melko helppoa, kenenkään kolmestakymmenestä esikarsinnan läpäisseestä ei tarvitse hävetä kirjoittamisiaan. Joukossa oli monta vahvaa novellia, sellaisiakin, joita kukaan tuomareista ei nostanut esiin. Mutta tuomarin ominaisuudessa pitää ilmeisesti antaa kritiikkiäkin.

Monissa novelleissa oli roppakaupalla kielellistä virtuositeettia, mutta joissakin tapauksissa sen määrä paisui sellaiseksi, ettei kerrottava asia enää mahtunut samalle sivulle. Tästä ongelmasta potevien kirjoittajien ei kuitenkaan kannata masentua. Vastoin yleistä käsitystä vetävän tarinan puuttuminen on paljon pienempi ongelma kuin kielellisen tuntuman puute. Tarinat on kaikki kerrottu, joten mikäli kielellinen puoli on hanskassa, kyse on usein vain hienosäädöstä.

En ole mikään sääntöjen ystävä, joten kutsuttakoon seuraavia huomioita vaikkapa vinkeiksi (ja nämä koskevat nimenomaan perinteisen juoninovellin kirjoittamista):

1. Tarina on hyvä tehdä itselleen jossakin vaiheessa kirjoitusprosessia täysin selväksi. Siten on helpompi päättää, miten sen kertoisi muille, eli kenen näkökulmasta, missä järjestyksessä, missä aikamuodossa, minkä voi jättää kertomatta jne.

2. Henkilöistä ja ympäristöstä kannattaa kertoa lähinnä sellaista, joka on merkityksellistä tarinan kannalta. Hyväkään arkipuuhienvin kuvailu ei

novellimitassa välttämättä toimi, ellei sillä ole funktiota.

3. Koskaan ei voi liiaksi painottaa, että parhaat värit, tunnelmat ja oivallukset syntyvät lukijan päässä, kun maltaa vähän hillitä adjektiiviruuhkia ja kielen ylärekisteriä tunnereaktioiden kuvailussa (ylärekisterillä tarkoitan mahtipontista, dramaattisuutta tavoittelevaa kieltä). Tilalle voi laittaa merkityksellisiä tai vaikkapa täydellisen outoja yksityiskohtia, joista tunnelma ja visuaalisuus syntyvät kuin itsestään.

Vaikka kuinka olisi tehnyt mieli palkita monta muutakin, päätin, että paras novelli on sellainen, jonka voisi pistää siltä istumalta painoon. Kielineen, tarinoineen ja kaikkineen. Tämän kriteerin Tomi Jänkälän tarina täytti mielestäni kirkaasti.

Muita suosikkejani olivat esimerkiksi Noitanaisen älä anna elää, jonka eräs toinen tuomari onneksi palkitsi. Samoin Täti-niminen novelli oli pitkään kärkinelikossani, joten hienoa, että sekin sai palkintonsa. Avenida Atlantica sekä Ruusukerrettiläinen olivat juuri yllä kuvaamani kaltaisia kielellisiä ilotulitteita, joissa oli ehdottomia ansioita, mutta ne

eivät nykyisellään mielestäni osuneet täysin nappiin. Olen kuitenkin varma, että molempien kirjoittajista kuullaan vielä. Jälkimmäisen tekijä (Klaus Maunuksela) on kuulemma 15-vuotias, mikä on jo kyllä pelottavaa. Itse en olisi saanut Ruusukerrettiläisen veroista kieltä aikaiseksi siinä iässä, vaikka kuinka isolla aseella olisi uhattu. Maunukselan kirjoittajauraa kannattaa siis seurata kahdella suurennuslasilla.

Hauskaa oli myös se, että pyörittelin Salamanteri-nimistä novellia ees ja taas. Se oli hieman liian sirpaleinen voittajanovelliksi, mutta jokin tarinassa vain kiehtoi. Se kuva salamanterista ja tulesta ja menneisyyden rikoksesta. Ei sitten ollutkaan varsinainen yllätys, että kirjoittajaksi paljastui Heikki Nevala, jonka vinosta estetiikasta olen viehättynyt ennenkin.

Onnea sekä palkituille, kunniamainituille että kaikille esikarsinnan läpäisseille! Olette kaikki oikealla tiellä.

Marko Hautala

SARI PELTONIEMEN LAUSUNTO

Valitsin voittajakseni Veden vangit –novellin, koska se vastasi suvereenisti niihin toiveisiin, joita novellille asetan. Olisin voinut valita jonkun toisenkin, koska pidin monesta novellista paljon. Toisissa konteksteissa olisin voinut innostua melkein kaikista finaalinovelleista.

Veden vangit on sopivan kokoinen tarina sekä mittansa että sisältönsä puolesta: se säilyttää jännitteensä ja pitää yllä selkeää kaarta. Kyseessä on selkeästi novelli, eikä esimerkiksi kiva katkelma.

Tarina kestää monta lukukertaa, mutta avautuu kyllä jo ensimmäisellä lukemalla hyvin lukijaystävällisesti. Tämä ei tarkoita sitä, että novelli olisi heppoinen – kirjoittaja vain tietää, mitä haluaa sanoa.

Novellin idea on terävä ja kaunis. Kaapo “Nyrkki” Lepistö ei varmaankaan inhoaisi mitään niin paljon kuin äikänopetädin ymmärtäväistä asennetta, mutta

ei se mitään. Ymmärrän silti niin häntä kuin novellin muitakin henkilöitä, koska heidät on sellaisiksi kirjoitettu.

Usva-kisan finaalissa novellin piti erottua joukosta erityisen vetoavalla tavalla jäädäkseen mieleen. Veden vangit teki sen persoonallisuudellaan ja varmaotteisuudellaan.

Mieleeni jäivät väkevästi myös seuraavat novellit: Mies, jolle kasvoi myyrän jalka, Jankulit ja Vihat.

Mies, jolle kasvoi myyrän jalka on ihastuttavan höperö arjen kuvaus. Novelli on selkeästi spefiä, mutta voisi aivan hyvin esiintyä missä tahansa novelliseurassa. Usein näinkin villit ideat esitetään vähän kliinisesti tai jopa kalseasti ja päätarkoitus on saada lukija nauramaan tai ihastelemaan mielikuvituksen lentoa, mutta tässä ei moiseen sorruttu – tarina kerrotaan lämmöllä ja uskottavasti, päähenkilöön voi samastua eikä hän siis jää etäiseksi tai edes oudoksi. Kieli on selkeää ja kirkasta, muttei väritöntä, eikä novellissa selitellä turhia.

Jankulit edustaa uskottavaa ja kotikutoista Suomi-spefiä. Se on selkeä, mutta rakenteellisesti ja kielellisestikin omaperäinen novelli. Lukija tulee sopivasti yllätetyksi.

Vihat-novellin pohjoinen maailma on vaikuttava: persoonallisesti luotu, elävä, vakuuttava. Kirjoittaja osoittaa pärjäävänsä ketterästi niin kielenkäyttäjänä kuin valitsemansa kulttuurin kuvaajana. Vaikka tässä fantasianovellissa on sadun henkeä ja ideaa, on siinä myös syvää henkilökohtaisuutta ja yksilöllisiä henkilöitä. Mielestäni novelliin olisi kuitenkin sopinut hieman tiiviimpi ja pienempi tarina, ei olisi tarvittu suuren luokan käänteitä ja runsasta näkökulmavaihtelua. Loppujen lopuksi Vihoista jää kuitenkin mieleen vahva tunnelma, fyysisyyskin.

Vielä haluan mainita yhden novellin, joka hurmasi minut oikopäätä. Novellin nimi on Ruusukerrettiläinen. Siitä paistaa erityisesti tarinaan sopiva tyyli; novelli on hienosti eläytyen kirjoitettu. Kielikuvien runsaus – ja välillä pieni ontuminenkin – kuitenkin hieman häiritsivät. Sitä enemmän lopullisissa valinnoissani kuitenkin painoi se, ettei Ruusukerrettiläinen oikeastaan ole spefiä vaan historiallinen novelli. Muutenhan sillä ei ole mitään väliä, mutta Usvan kisa sattuu olemaan spefi-novellikilpailu. .

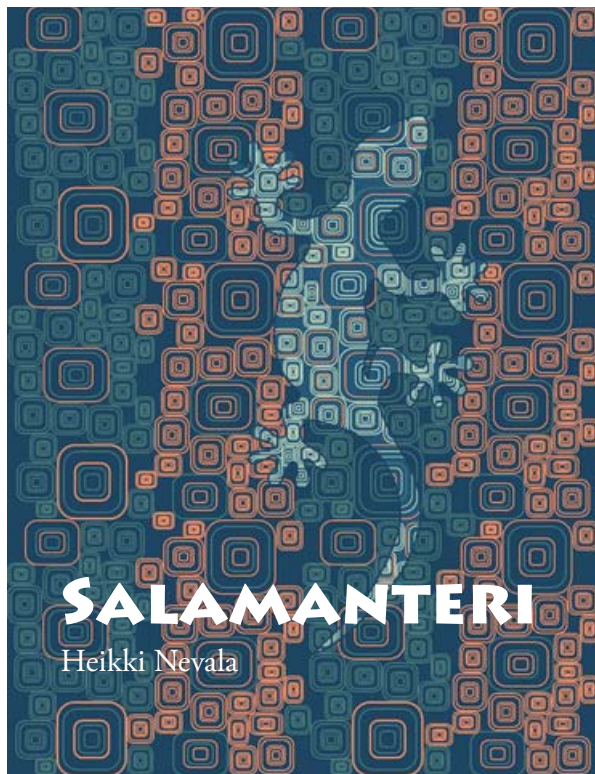
Sari Peltoniemi

TULEVAISUUDEN RIKOS

Joulukuussa ilmestyvän numeron 4/2009 teemana on Tulevaisuuden rikos. Tämä Usvan erikoisnumero etsii scifistisiä rikosnovelleja, joiden rikos ei välttämättä ole rikos lainkaan tämän päivän maailmassa tai tämän päivän lainsäädännön silmissä, rikoksia joita ei tämän päivän maailmassa edes olisi mahdollista tehdä, mutta jotka teknologisen/biologisen kehityksen (kloonaus/nanoteknologia/aikamatkustus/avaruuden valloitus) ja/tai eetoksen muuttumisen tai vaikkapa vieraan älyn kohtaamisen myötä voivat tulevaisuudessa olla täyttä todellisuutta.

Toisena toimittajana numerossa on hyönteisnumeron toimittanut Petri Salin.

Tekstejä otetaan vastaan 31.10.2009 saakka.

Viimeisillään (helmikuu 1945)

Ahdistava kuumuus ja tulipesän äänet saavat minut voimaan pahoin. Käännyin pois hehkusta, peitän silmät ja korvat. Mutta yhäkin muurivalkea kuiskii minulle liekistä, joka palaa sisälläni. Se kasvaa päivä päivältä, ahmii lihaani kuin pesän puita.

Vatsaani polttaa taas.

Itkiessä tyynty imee kyyneleeni.

Synnytyksestä tulee hirveä. Lapsi ei ole terve. Minä tiedän: kuollut! Ei polttaisi näin, jos olisi kunnossa!

Kaikki hyvin, mamselli, he jaksavat tolkuttaa silti. Ja piika pitää kartanon lämpimänä meitä varten. Lämpimänä — hyvä Jumala! Jos minulla vain olisi vielä tahtoani jäljellä... Jos vain olisi kylliksi uskallusta sammuttaa tuli sisältäni. Lukitsisin oven ja päästäisin pakkasen ikkunasta. Jos vain voisin pittää rakkauteni...

Rakkaus (kesäkuu 1944)

Rauta tuoksuu — veri ja palopommeista kytevän metsän katku. Hän tunnistaa yhä sulaneen saappaansa ja nokiset vaateriekaleet revityn poskensa vasemmalla puolella, vaikka mistään ei olekaan enää paljoa jäljellä.

Laukauksia... Kauempama ammutaan vielä...

Nyt kuuluu lähestyviä huutoja, tuttuja sanoja...

Silti vaikea ymmärtää.

Olisiko hän kunnossa?

Ensin tekee mieli kohottautua, vaikeroida, mutta mikään ei enää tottele tai sitten hän vain päättää maata ääneti. Antaa niiden auttaa mieluummin heitä, joissa on vielä jotain autettavaa jäljellä.

Hän sulkee silmänsä.

Naisen pyöreän vaaleat kasvat ilmestyvät.

Tulitukka, pisamaposki.

Kartanon tyttären viehkeä ja itsevarma olemus.

Rakastaan katsellessa ei ole niin yksin.

Ei haittaa, vaikka rakkaus oli taialla varastettu.

Suruviesti (kesäkuu 1944)

Eikö niitä ole jo tähän pitäjään tullut tarpeeksi, kun taas saapui surusanoma idästä? Rovasti Laineen askel on raskas, kun hän kuljettaa rintaman kuolonviestejä muassaan kuin nilkuttava musta korppi. Hän ontuu vehmaan kesäpäivän läpi, pysähtyy hengästyneenä ja hikisenä kartanon pihaan laskevan mäen harjalle. Ja kyllähän ne jo talossa arvaavat, millä asioilla hän liikkuu. Ei tarvitse edes pramealle ovelle asti mennä.

Vaikkei Laineen olisi ollut pakko tulla tänne ollenkaan. Mutta ajatteli, että sukuahan ne oikeastaan, kun oli häätkin luutnantin ja kartanon mamsellin kanssa jo sovittu seuraavaksi lomaksi. Ei vain tullut häitä ei. Pelkkiä rumihia ryssän jäljiltä. Niitä saa sitten surra ja itkeä.

Aave (elokuu 1944)

Päivä on tukahduttava, vaikka syksy näkyy jo metsässä. Ötökät käyvät kimppuuni leegiona, mutten välitä. En ole välittänyt oikein mistään tai kenestäkään enää vuosikausiin...

En ennen häntä.

Ja nyt luutnanttini on poissa.

Työnnyin metsästä vanhalle louhoskuopalle kuin jonkin ajamana. Lapsena tänne kiellettiin tulemasta. Kummittelee, peloteltiin, on nähty outoja asioita. Kuolleita asioita.

Mutta en ole lapsi enää... Ja ehkä minä haluan nähdä kuolleita... Siksi kai olen nyt täällä.

Vain punaisia kiviä, verikiviä, tulikiviä — ja lisko. Sisilisko? Ei, nahka kuin palohaavarupien peittämä!

Salamanteri se on, tulilisko, pirun lisko. Inhotus tuijottaa minua mato suussaan kuin tietäen, miksi olen

täällä.

Värähdän kauhusta tuntiessani luutnanttini kosketuksen.

Vakaumus (kesäkuu 1941)

Piirilääkäri piti huolen, ettei rovasti Laine kelvannut sotaan. Ei siellä mitään hyötyä tuollaisista, joilla vain puolikas keuhko ja toinen jalkakin liian lyhyt. Kotirintamalla riitti kyllä askareita. Paluupostissa laittoivat sitten rovastin arvon, ettei hän tuntisi itseään täysin turhaksi.

Vaikkei arvonimiä taidettu silti pelkämästä säälistä jakaa — ja sekin oli Jumalan ihme, että hän oli mukulana selvinnyt keuhkotaudista hengissä. Niinpä Laine lujitti uskoaan Herraan ja totesi itselleen, että jos oli Saatana Neuvostoliitossa, niin kyllä sielunvihollinen nosti täällä maallakin varmasti päätään. Piti vain katsoa ja odottaa, koska Jumalan tiet olivat tutkimattomat. Jotain sillä oli häntä varten varmasti plakkarissa, kun oli jo heti lapsena koetellut.

Synti (elokuu 1944)

Paetessani puiden oksat kynsivät kasvoni naarmuille. Puuskutukseni tuli syö keuhkoni, mutten voi pysähtyä. Vasta päästyäni metsästä heinää kasvavan pellon poikki takaisin tielle herkeän juoksemasta. Rauta maistuu kurkussani ja äkkiä vatsani kääntyy ympäri. Yskien annan ylen.

Pyyhin hikiset kasvoni, enkä voi enää uskoa itseäni tai järkeäni. Sillä hautasin rakkaani jo kerran. Saatoin hänet lepoon yhdessä suruväen kanssa, eikä luutnanttiani enää ole.

Mutta silti... Enkö juuri kuolleiden vuoksi mennyt sinne, minne menin? Ja rakkauteni pakosta tein sen, mitä tein?

Rakkaudesta antauduin hyiseen syliin vielä viimeisen kerran.

Jumalani, miksen voi päästää hänestä irti kuin kenestä tahansa kosijastani, vaan olen yhä kuolleen rakkaani vanki?

Lemmenjuoma (heinäkuu 1939)

Niihin aikoihin hän oli jo pitkään katsellut kartanon mamsellia, mutta tämä vähät välitti. Ei kelvannut immelle torppari, vaan tahtoi ylhäisemmän: nuoren tehdaspatriunan tai diplomaatin, mistä tuuli nyt puhalsikin.

Hän aikoi jo rakkaudentuskissaan ottaa itseltään hengen, mutta muisti sitten sumean putelin välikokin nurkassa. Vielä eläessään oli mummo kuiskanut Etelä-Euroopasta kulkeutuneesta salamanterin tuhkasta. Sitä kun sekoitti hunajaan ja lisäsi äkkisyvää vettä, syntyi lemmenjuoma — sillä oli vaarikin napattu, mummo hekotteli.

Salamanteri, joka eli tulesta ja tulesta. Hän oli kuullut sen magiasta ennenkin.

Niinpä vanhalta louhoskuopalta, jossa lapsia oli poltettu kuoliaaksi, hän haki vettä lammesta; osti kalliin hunajan, ja sydämensä kiihkosta hakaten tarjosi juoman.

Hulluus (syyskuu 1906)

Hampaaton Rebekka synnytti kuolleen pojan. Vankila tappoi piikatytön lopulta, mutta sitä ennen Rebekan kylillä vaeltelua pidettiin vain välttämättömänä pahana. Järjetön haki yhä esikoistaan, vaikkei lastaan koskaan löytänyt. Harmittomaksi sitä sanottiin aina, minkä takia teko tuli yllätyksenä.

Se oli vienyt vauvat louhoskuopalle. Siellä se pystytti kokon puista ja roskista ja avuttomista pienistä.

Tuli kohosi yöhön ja nuoli ihon luuhun parkuvista päistä, varpaista...

Tuli kohosi ja kavalsi Rebekan.

Kun kylän väki tuli, he näkivät surmatyön helottavat liekit. Silloin pätsistä riensivät salamanterit! Ne juoksivat ulos tulesta ja piiloutuivat louhoksen koloihin. Joku todisti niitä olleen yhtä monta kuin oli lapsia, jotka Rebekka oli surmannut.

Lapsuusmuisto (huhtikuu 1945)

Viimeinen jäljellä oleva muistoni on kivun nokeama: Olemme luutnanttini kanssa lapsia ja ajamme takaa salamanteria, joka pakenee hädissään louhoskuopan märkestä kolosta toiseen. Löysimme sen piilon sattumalta leikkiessämme, ja nyt hän saa sen kiinni.

Inhottavien rupien peittämä lisko yrittää pyristellä irti kädestä, muttei voi mitään. Hän näyttää sitä minulle ja haastaa, etten uskaltaisi syödä sen sydäntä. Nauran hämilläni, sillä tiedän taian. Jos tyttö syö salamanterin sydämen, ei kukaan poika voi olla enää häneen ihastumatta.

Hän virnistää ja avaa salamanterin veitsellään sen ollessa vielä elossa.

Niellessä minua oksettaa ja surettaa yhtä aikaa. Mutten silti halua olla enää tällainen pisamaposkinen, tulitukkainen ruma tyttö.

Hakeminen (huhtikuu 1945)

Pappilassaan Laine tuijottaa vakavana ulos hämärään, hän kuuntelee jääpuikkojen laulua pihakoivun oksissa. Huhtikuun takatalvi on kirpeä: varhain vihertävät pientareet ovat peittyneet kymmensenttiseen sohjokerrokseen.

Rovasti ei ole syyttänyt valoja, turhaa sitä säästökuuria uhmaamaan. Pappila on varjojen hiljainen kehrä, kuuluu vain tuulen narina kattoparruissa.

Ei ole akkaa keinumassa ja kutomassa ulkomuistista.

Ei edes kissaa uuninpankolla.

Joskus Laine kaipaa vierelleen naista.

Tai omaa lasta... Eniten hän kaipaa lasta leikkimään tupaansa.

Nyt hänellä on vain Herra.

Mietteet haihtuvat: kuka ryskää ovea? Tähän aikaan...

Kynnyksellä kartanon piika, hädissään ja rännästä märkänä.

”Pappiako taloolle... Eikö ny kätilyä kumminkin?”

”Ei kätilyä — pappi! Noon ny niin mamsellin asiat!”

Synnytys (huhtikuu 1945)

Mamsellin hiestä märissä kirouksissa rätisevät Helvetin lieskat. Rovasti Laine saa niistä tuhdin osansa. Melkein jo säikähtää pirun nokista kieltä, mutta malttaa kumminkin mielensä. Onhan hän Jumalan mies.

Lukee korkealta isämeitä, siunaa matalalta, yrittää saada kuumeisen rauhoittumaan. Hän painaa kätensäkin mamsellin otsalle — ja vetää älähtäen sormensa äkkiä irti. Paloivat perhana rakoille!

Tyhjästä nousevat liekit lyövät raskausvuoteen tuleen. Roihu tarttuu verhoihin, mattoon lattialla... Ryijykin palaa jo!

Rovasti Laine kompuroi ulos makuukammarista kulmakarvansa savuten.

Tulimeri saartaa huoneen. Hän karjuu sammuttajia, palokuntaa... Märkää huopaa, jonka voisi pukea ylleen ja heittäytyä pelastamaan mamsellin pätsin nielusta!

Mutta kukaan ei kuule, kaikilla vain tulipalokiire ulos vihmovaan pakkaseen.

Salamanteri (huhtikuu 1945)

Kuuma tuhkapöly käy inhottavasti kurkkuun. Rovastia yskittää, ja hän peittää kasvonsa hantuukilla. Palaneesta kartanosta on jäljellä enää vain nokiset rauniot.

Luoja antakoon mamsellille rauhan, Laine ajattelee synkkänä. Samassa jokin parahtaa romun seassa. Epäluuloisena rovasti raivaa syrjään mustuneita puunkappaleita.

Vastasyntyneen silmät katsovat suoraan kohti.

Ihme, Jumalan ihme! Kyönelehtien Laine nostaa vahingoittumattoman lapsen tuhkasta ja kietoo päällystakkinsa pienen suojaksi. Herran tekoja! Vai vanha Saatanako se pesii aivan nenän alla...

Lapsi — tulesta syntynyt. Kuin salamanteri...

Höyryävän tuhkan keskellä Laine ymmärtää vähitellen hänelle varatun osansa: Olkoonkin pyhä tai paha, hän kasvattaisi pojan omanaan. Tekisi työnsä kunnialla, niin kuin Herra tahtoo. Se oli nyt päätetty.

Heikki Nevala 2009

Kirjoittajan saatesanat novellista *Salamanteri*

Salamanteri ei ole varsinaisesti kovin helppo novelli. Se on lyhyt ja kokeellinen, kokonaisuus rakentuu tasan sadan sanan mittaisista raapaleista. Lisäksi tarina on sirpaleinen, vieläpä epäkronologinenkin, ja myös näkökulmia on useita. Lyhyesti sanottuna: lukija joutuu koville... Salamanteri tarvitseekin useamman lukukerran avautuakseen. Novelli on myös jo nyt jakanut lukijoidensa mielipiteitä, joten luultavasti se tulee tekemään niin jatkossakin. Mutta yhtä kaikki Salamanterin menestyminen Usvan elementtikisassa oli minulle oikein positiivinen yllätys.

Heikki Nevala

MIES, JOLLE KASVOI MYYRÄN JALKA

Marika Riikonen

Sakari heräsi aivan tavallisena kiireisenä perjantaiamuna tavallisen kiireisen viikon huipennukseksi ja nousi ripeästi sängystään. Tuntumuksiaan pohtimatta hän alkoi suorittaa töihinlähtötoimiaan kuin säntillisesti vedetty kello. Ensin hän pysähtyi eteisessä ja katsoi peiliin. Hän tuijotti hetken naamatauluaan, joka oli samanlainen kuin muinakin aamuina eli hieman kelmeä. Silmien alla oli tummanvioletit varjot ja leuassa pisteliäs parransänki, tumma varjo sekini.

Sakari oli kolmenkymmenenviiden ikävuotensa aikana tottunut peilikuvaansa. Se oli aina ollut melko tavallinen. Kaita naama, kaksi harmaata silmää, mätäs tummaa tukkaa. Tänä aamuna kaikki ei kuitenkaan ollut aivan kohdallaan – peilikuvassa oli jotain omituista. Jokin nosti raidallisen pyjamannutun oikeaa olkaa kuin vaatteiden alle olisi kasvanut pieni siipi.

Sakari avasi pyjaman paitaosaa varovasti, edelleen peilikuvaansa katsoen. Ikään kuin se, mitä sieltä sitten paljastuisikin, olisi vain peilikuvan ongelma. Peilistä näkyi, että Sakarin hartiassa kasvoi karvainen, päältä kiiltävän tummanruskea, alta vaaleanpunertava, räpylämäinen koura. Sakarin päässä oli leipätyössä tarvittavan tietokonetermistön lisäksi sen verran tilaa muinaisten biologiantuntien opetuksille, että hän päätteli katselevansa myyrän jalkaa. Oman kätensä kokoista myyrän jalkaa. Pelkkää jalkaa. Joka kasvoi hänen hartiastaan.

Hän liikutteli olkaansa, mutta pikku jalka oli ja pysyi. Hän ojensi vasemman kätensä ja kosketti käpälää varovasti. Se tuntui sileältä ja hieman viileältä kuin ulkona olleen eläimen turkki. Se ei liikahtanutkaan.

Sakari alkoi ärtyä, sillä hän oli tämän viivytyksen

takia nyt myöhässä aikataulustaan. Hän poistui peilin äärestä, riisui pyjamansa ja veti jalkaansa puvunhousut, ajoi nopeasti ja järjestelmällisesti partansa ja teki kahdella tarkalla haukkauksella selvää paahtoleivänpalasesta, jonka päällä oli sipaus margariinia ja kaksi viipaletta kurkkua.

Näiden toimien jälkeen Sakari astautui takaisin peilin ääreen kauluspaita kädessään. Hän aikoi pukea sen ylleen, kunhan olisi riuhtaissut salaa kasvaneen ulokkeen irti. Kun hän tarttui tuimalla otteella käpälään, sen pienet, kynnelliset sormet heräsivät eloon. Käpälä kupertui ja kiristyi tiukasti hänen kätensä ympärille ja kiskaisi myös.

Sakari säikähti niin, että irrotti otteensa. Saman tien käpäläkin hellitti. Saken sydän hakkasi rajummin kuin tennistunnilla koskaan, ja hänestä tuntui, että hiukset seisoivat hänen päässään jäykkänä kuin rairuohot. Tai ei, pikemminkin kuin työpaikan ovensuussa makaavan muovimaton harjakset.

Sakaria kauhistutti, mutta hän puki varovasti paidan ylleen. Hän ei keksinyt muutakaan ratkaisua, sillä töihin oli mentävä. Myyrän jalasta jäi tosin olkapäähän pieni kohouma. Se peittyi, kun Sakari kiskaisi vielä pikkutakinkin harteilleen välittämättä siitä, että oli keskikesä ja hellettä. Vuodenajalla ei ollut merkitystä, sillä toimistossa oli ilmastointi. Sitä paitsi työpaikan ikkunoissa oli sälekaihtimet estämässä häikäisevää, häiritsevää auringonvaloa tunkeutumasta sisään.

Hämmentyneen ja ärtyisän miehen ihmeeksi myyrän jalka asettui hartiaa vasten melko litteästi. Koura käpertyi aloilleen kuin olisi käynyt levolle. Hiljaa olalla makaava, karvainen jalka tuntui oikeastaan aika mukavalta, lämpöiseltä. Saken kiukku laimeni hieman. Hän harppoi ulos ja autoonsa.

Toimistossa oli jo täysi hyörinä päällä, vaikka kello oli hädin tuskin puoli kahdeksan aamulla. Loisteputkista tulviva, kirkkaanvalkea valo esitteli sermien labyrintin koko teräväravaisessa ja tehokkaassa loistossaan. Sakari ihaili toimiston osasten rytmikästä liikahtelua. Siinä ei ollut mitään turhaa. Se näytti hölmöilemättömältä ja hygieeniseltä kuin pölytön, kuuliainen kone. Naputusta, huminaa, kopinaa, rapinaa. Nitojan terävä, metallinen rouhausu. Äänten keskellä edestakaisin kiiruhti tärkeän ja määrätietoisen näköisiä, vaaleakasvoisia hahmoja kulumikkaiksi prässätyissä puvuissa ja hameasuissa.

Sakari liittyi ravaajien joukkoon ja unohti olallaan makaavan kummajaisen.

Ruokatunnilla Sakari sai ajatuksenleimauksen lähteä hakemaan eväitä ulkoa. Hänen päässään kajasti – outoa kyllä – kuva salaattista, jossa olisi porkkanaa, rapeita salaatinlehtiä ja keveää kalaa. Hän yllättyi ajatuksesta, sillä yleensä hän tasan kello kaksitoista harppoi työpaikkaruokalaan talon toiseen kerrokseen, söi nopeasti päivän annoksen ja palasi sitten

tärkeiden projektien pariin. Illalla hän harvoin muisti, mitä oli päivällä pureksinut.

Pian Sakari harppoi toimiston ulkopuolella avautuvaa, leveää katuä torillepäin. Eräs lounasravintola sijaitsi pikkuruisen puistikon takana. Sakari ei katsahnutkaan puistopahaseen, saati muutenkaan sivuilleen. Hänestä puistoläntti oli yhtä mielenkiintoinen kuin kerrostalon rappauksen väri tai roskalaatikon kylki.

Puistonen oli kooltaan puolikas omakotitalon tontti. Sakari oli juuri ohittamassa sitä, kun hänen oikeassa olkapäässään tuntui voimakas nykäisy. Hän kääntyi julmistuneena ympäri selvittämään, kuka riivattu häntä tuuppi, mutta hänen takanaan tai muuallakaan lähettyvillä ei ollut ketään. Ne muutammat ihmiset, joita liikkeellä oli, kulkivat parhaillaan monen metrin päässä Sakarista.

Nykyäys tuntui uudestaan. Nyt se melkein suisti Sakarin kumoon. Hän katsoi oikeaa olkaansa, joka näkyi tulleen hulluksi. Paidan hartia pomppi ja riehui niin, että puvuntakki suistui maahan. Eikä vain paidan olka ollut menettänyt malttiaan, tajusi Sakari. Myyrän jalka oli herännyt ja tempoi nyt kuin härkä. Se oli niin vahva, että horjutti koko miestä.

Myyrän jalan kynnet rätsähtivät esiin paidan uumenista, huitaisivat kangasriekaleet sivuun ja haroivat ilmaa. Tummakarvainen, vaaleanpunakämmeninen kápälä tuntui ponnistavan kaikki voimansa ja sinkoutuvan eteenpäin. Sakari kaatui päistikkaa pienen puistikon nurmikolle. Myyrän jalka sukelsi saman tien ruohonukkeaan ja edelleen kuivaan pintasaveen ja lämpimään multa. Koura piehtaroi ja tonki, ja Sakari tempoili mukana. Hän raahautui jalan perässä milloin selällään, milloin mahallaan, vaikka yritti parhaansa mukaan vastustella.

Jalka riehui niin villisti, että reheviä maanpaloja satoi Sakarin päälle ja hänen hiuksensa hieroutuivat tantereeseen. Hänen nenäänsä tunkeutui ruohon roisi aromi ja tuprahdus muhevaa savipölyä. Sakari aivasteli ja pärski. Posken alla taisi vilahtaa kylmä kastemato, ja se sai Sakarin sätkimään lisää. Taiston tuoksinassa hän ei erottanut katuviliniä, saati mahdollisia alennustilansa todistajia – joita ei ollut – vaan pyrki vain kiivaasti tolpileen tästä kaoottisesta hetkestä.

Yhdessä sekunnin ytimen vilauksessa Sakarin tajuntaan tunkeutui ruohonkorren sisimmän osan hento, kirpeänmakea tuoksu. Hänet tavoitti hetkeksi jokin tunne tai muistikuva, joka ei liittynyt kiukkuun tai työasioihin. Pikakuva punavalkoruudullisesta lastenämpäristä, jonka pohjalla oli muutama metsämansikka. Väläys teki hänet levottomaksi – mutta olo haihtui, kun rellestys lopulta päättyi ja normaalitodellisuus palasi. Sakari makasi selällään kiivaasti hengittäen, sotketun nurmen kesätuoksut ympärillään. Hetken henkeä haukottuaan Sakari vilkaisi oikeaa olkaansa. Siellä se edelleen oli, vaikkakin hiljaa: hullu kinttu lepäsi myös tavallaan selällään. Koura lekotteli karvainen puoli tuoksuva vihreää vasten.

Äkkiä Sakari tunsu selässään kosteuden, josta ei oikein tiennyt, oliko se viileää kuin varjo vai auringonläikän lämmittämää. Mullasta kohosi kesän hengitystä Sakarin lapaluihin ja niskaan. Ja paitaan, hän tajusi. Hän kirskautti takahampaansa yhteen ja kiukunpuuskan elähdyttämänä nousi myllätystä viheralueelta. Myyrän jalka tuli sävyisesti mukana. Se oli rento ja raskas kuin hernepussi.

Sakari horjui läheiseen pikaruokalaan multa ja kuivia lehtiä hartioiltaan varistellen ja pyysi ”mitä tahansa, mitä on valmiina”. Hän sai käsiinsä höyryävän

pahvilaatikon, jonka sisältöä haukkaillen hän riensi – puistonpalasen kaukaa kiertäen – työpaikalleen ja miestenhuoneen viileään rauhaan. Peili kertoi, että hän näytti kaamealta. Hiukset olivat muuttuneet kesystä mättäästä vikuriksi pörröksi, jossa komeili korsia ja maakokkareita. Paita ja housut olivat kosteat ja ruskeita ja vihreitä läikkiä täynnä. Hänen naamansakin näytti erilaiselta kuin aamulla. Poskissa ja otsassa oli mutaviiruja. Silmissä paloi hämmästynyt tuli ja posket hehkuivat punaisina.

Sakari myöhästyi työnsä äärestä uudestaan, sillä hän käytti ruokatunnin rippeet kiiruhtamalla kotiin vaatteidenvaihtoon. Kápälä ei tästä kaikesta hetkahtanut. Se makasi aloillaan kuin nukkuva vauva. Takaisin töihin ajaessaan Sakari huomasi pohtivansa, että hänen kadulla hotkaisuunsa lounas oli oikeastaan maistunut aika hyvältä.

Hänen oikeassa hartiassaan tuntui pieni, tyytyväinen värähdys.

Seuuraavana aamuna Sakari nukkui sikeästi ja tavallista pidempään. Hän heräsi hätkähtäen kymmeneltä ja harmitteli, ettei ollut ehtinyt rästitöidensä kimppuun puoli yhdeksältä. Viikonloppuisinkin Sakarin ajatukset askartelivat työssä. Mihin muuhunkaan hän olisi energiaansa käyttänyt? Olisi turhaa tuhjata arvokkaita päiviä lorvailemiseen.

Sakari päätti nousta ylös ja ryhtyä tuottavaksi. Hän haukotteli ja lampsi keittiöön kahvia keittämään. Keittiön ikkunasta hän näki, miten vastapäinen naapuri istui omakotitalonsa pihanurmikolla puisen pöydän ääressä edessään sanomalehti ja sininen posliinikuppi. Sakarin toinen jalka liikahti, mutta hän ei kiinnittänyt siihen huomiota, kääntyi vain pois ikkunasta.

Kahvinkeitin päristellessä Sakari muisti myyrän jalan. Hän meni peilin eteen ja tarkasteli varoen oikeaa olkaansa. Pyjamannuttu oli litteästi ihoa vasten, välissä ei näkynyt olevan kynttä tai karvaakaan. Helpotus valahti Sakarin läpi. Hämmästyksensä hän tunsu myös pienen surunvihlauksen. Jälleen hänen mielessään vilkahti nopea kuva. Siinä oli hän itse, istumassa valon ja varjon ruudukossa puupöydän alla pihassa. Vihreän pöytäliinan hapsujen alta näkyivät kahvittelevien aikuisten jalat. Hänen edessään keinui heinä, jonka toinen puoli oli tummanvihreä, toinen kirkkaan

auringon valkeaksi valottama.

Sakari hymyili huomaamattaan. Sitten hänen suupielensä jäähmettyivät. Peilatesaan hän sattui vilkaisemaan vasenta polveaan. Pyjamanhousujen raita teki loikan tutunnäköisen lisäkumpareen yli. Sakari ei tiennyt, miten olisi reagoinut, joten hän päätti tarttua töihinsä. Keskittyminen vain oli tänä aamuna kummallisen vaikeaa. Hän istui myyrän jalan – mikä muukaan siellä kummittelisi? – uudelleenilmaantumisesta huolimatta keittiöpöydän ääressä papereineen ja kahvikuppeineen. Ajatukset harhailivat, ja varpaat naputtelivat lattiaa. Vasenta jalkaa oli pidettävä suurempana kuin oikeaa, sillä myyrän käpälä kiristi housunlahjetta, jos jalan pani koukkuun. Sakari ei halunnut ottaa sitä riskiä, että rauhanhäiritsijä virkoaisi. Onneksi hänellä ei ollut mitään multapitoista asunnossaan. Täällä eivät rehottaneet edes muovimuratit.

Yhtäkkiä hän sai valtaisan halun lähteä lähikauppaan, sillä hän oivalsi kaapeistaan uupuvan kaurahiutaleita ja kaalia. Ostoslista hämmensi häntä, mutta levottomuus oli niin suuri, että hänen jalkansa suorastaan ponnauttivat hänet ylös tuolilta ja marssittivat eteiseen ja siitä kipin kapin ulos.

Kadulle päästyään Sakari ampaisi vasen polvi edellä kuin raketti naapurin nurmikolle, ja raivokas maanpölyttäminen alkoi taas. Myyrän jalka kaivoi ja kuoputti, möyri ja piehtaroi. Sakari heilui avuttomana mukana, ja naapuri katsoi päältä. Hämmästynyt naapuri unohti kuljettaa kahvin huulilleen asti, joten hän seurasi näytelmää kupin reunan yli, kyynärpää koholla.

Vahvan kouran jatkeena heittelehtiessään Sakari oli yhtäkkiä rauhallinen. Ratamonlehtiä rapisi hänen kasvoilleen, vaikka käpälä mellasti niinkin kaukana kuin hänen polvessaan. Sakarin käsien alla tanner jousti. Korret kutittivat kämmeniä. Ruohikko tuoksui valon sokerilta, hyönteisten poluilta ja kasvien suonistoissa virtaavalta paksulta nesteeltä. Yläpuolellaan, silloin kun käväisi selällään, Sakari näki auringonvalon siilautuvan koivujen kirkkaanvihreiden lehtien lomitse ja lätkivän nurmen ja hänet itsensä täyteen varjon ja valon pilkkuja. Oli alkamassa lämmin päivä.

Kun koura rauhoittui ja jäi eiliseen tapaan kellimään nurmelle, Sakarikin vain makasi hetken aloillaan.

Hänen katseensa upposi taivaan epätodelliseen sineen. Hän ei ollut nähnyt sitä vuosiin.

Monen hetken kuluttua Sakari nousi hitaasti istumaan ja tervehti hämillisenä naapuria, jonka nimeä ei tiennyt. Mies kohotti kahvikuppiaan tervehdykseksi, mutta ei saanut riisutuksi ällistynyttä ilmettään. Kun Sakari kohosi jaloilleen ja pudisteli roskia vaatteistaan, naapuri kumartui lehtensä puoleen, muttei voinut olla vilkuilematta sen reunan yli.

Sakari käveli tukka pörrössä, erityistä kiirettä pitämättä katua pitkin. Hän ei enää tuntenut pakottavaa tarvetta kaupassakäyntiin, muttei oikeastaan halunnut vielä palata töidenkään ääreen. Hänellä oli hämmentynyt ja syyllinen olo, mutta kävelylle hän lähti. Hänen kasvojaan silitti pehmoinen tuulenvire. Se tuntui mukavalta.

Sunnuntaina satoi vettä. Sakarin selkää painoi möykky, joka heti aamutuimaan alkoi venyttellä itseään. Sakari huokaisi, puki päälleen ja lähti ulos ennen kuin hänen päähänsä pälkähtäisi jokin omituinen mielihalu, joka kuitenkin toimittaisi hänet pihalle. Hän ehti kävellä puolisen kilometriä keveässä tiikusateessa, joka ei oikeastaan kastellut, vaan pirskontti hentoja helmiä kasvoille ja tukkaan. Pisaroissa välkkyy värejä kuin minikaleidoskoopissa. Tuoksui järveltä.

Pienen metsikön kohdalla tuntui tuttu nykäys, ja Sakari tempautui selkä edellä kosteaan karikkeeseen. Hänen silmiensä edessä vilisivät pikkuruiset sienet, saniaiset ja vanhojen neulasten keltainen matto. Hän haistoi tuoksut ja kuuli rahinan, tunki pistelyä ja pehmeyttä, tajusi saniaisen lehteen kerääntyneen jättipisaran painavuuden. Kun se putosi hänen suuhunsa, se oli yllättävän runsas. Vesi maistui medeltä ja neulasilta. Siihenkin liittyi muisto, joka nousi hänen mieleensä kokonaisuena. Hän pystyi nyt jopa tuntemaan, millaista oli ollut painaa korva vasten kosteaa sammalta ja kuunnella metsän ääniä, välillä pyydystää kielelle puiden sirottelemia pisaroita. Enemminkin muistoja oli, järvellinen vähintään: lapsena Sakari oli viettänyt paljon aikaa metsissä ja niityillä, tuntenut niiden väen ja kasvit.

Sakari tiesi vaatteidensa olevan koivunlehdenhituja ja muuta roskaa täynnä, kosteat ja kyllästetyt maan tuoksulla. Häntä nauratti, sillä hänelläpä olikin yllään kaapin perälle unohtuneet vanhat verkkarit.

Sama meno jatkui päiviä, viikkoja kenties. Sakari ei enää jaksanut laskea, kuinka monta kertaa oli suistunut peltoihin, ojiin, metsiin ja ruohotuppaisiin. Näytelmä toistui joka päivä, joskus useita kertoja päivässä. Aamulla herätessään Sakari ei ikinä osannut aavistaa, missä myyrän jalka olisi. Käsivarressa? Kaulassa? Jalkapohjassa? Pienen pikkuruinen – mutta vahva – käpälä pikkusormen päässä? Aina se oli jossain. Toimistossa kinttu oli yleensä hipi hiljaa, mutta konettaan naputellessaan Sakari huomasi pohtivansa illansuuta ja sitä, minne jalan johdolla sinä päivänä päätyisi.

Sakari lakkasi viemästä töitä kotiin. Eräänä (sateisena) päivänä hän sen sijaan asettui nojatuoliin ja luki kokonaisen paksun satukirjan. Myyrän jalka hänen kämmenselässään käpertyi kerälle.

Ennen pitkää Sakari lakkasi arvuuttelemasta, minne jalka ilmestyisi. Eräänä vapaapäivänään hän ei enää edes etsinyt sitä. Jossain se kuitenkin olisi, hän ajatteli. Häntä hymyilytti, kun hän aamuarhaisella puki ylleen ja lähti kävelyille. Hän aprikoi, millaisia tuoksuja koura hänen kasvoilleen sinä päivänä ruoputtaisi.

Sakari käveli metsänreunaan ja jäi seisomaan. Mitään ei tapahtunut. Hän katseli pensaiden läpikuultavia lehtiä vastanousseen auringon valossa ja odotti. Häntä ei edelleenkään temmattu maahan.

Varvut ja sammalen päällä huojuvat pikkuruiset kukat tuoksuivat hennosti. Sakari kumartui eteenpäin haistaakseen paremmin, mutta silloinkaan ei tullut tuttua nykäystä. Hän laskeutui hitaasti polvilleen ja edelleen pitkäkseen maahan ja makasi siinä aivan hiljaa. Aamunkostea maa höyrysi kesää. Se tuntui ihanalta.

Sakari makasi aivan hiljaa nenä maassa, maan lämpö vaatteisiinsa tarttuneena ja yritti tuntea myyrän jalan jossain päin vartaloaan. Hän halusi herättää jalan, usuttaa sen nauttimaan luonnosta ja vapaudesta, villiintymään niistä, hengittämään niitä.

Kaikki Sakarin jäsenet tuntuivat keveiltä, lisäosattomilta. Jossain vaiheessa hän ymmärsi, että niin asia olikin. Myyrän jalkaa ei ollut missään. Hän tunsi kuuman sävähdyksen, jonka tunnisti menetyksen kivuksi. Hassua kyllä hän ymmärsi samaan aikaan, että jalan työ oli tullut valmiiksi.

Näin pitikin käydä.

Marika Riikonen 2009

Kirjoittaja on tamperelainen toimittaja, jonka subdetta luontoon pitävät yllä maalla asuva hevonen ja valjaissa ulkoileva kissa. Mies jolle kasvoi myyrän jalka on alun perin ideoitu keskellä metsää monta vuotta sitten. Usvaa varten päähenkilö sai kokonaisemman nimen, ja tekstin yli vilahtavat saba ja viila.

HEITÄ MURHE MIELESTÄSI / PÄÄSTÄ PAHA TUULEEN

Mirka Ulanto

Guo Nida katsoi alas ohikiitävään syvyyteen ja valmistautui. Hän seiso i kaupungin ylätasanteen laidalla, kädet puisella kaiteella, ja sillitelli sen koukeroisia kaiverruksia. Leijuva kaupunki otti hieman lisää korkeutta ja auringonsäteet iskivät hänen takanaan loistavaan kultaiseen Ylimpään pagodiin juuri liikkeen lakipisteessä. Nida päästi kätensä kaiteesta, levitti ne, antoi päänsä kallistua taakse ja *painoi*. Hän tuns i pahuuden sisällään ja työns i. Se luikerteli hänestä ulos, kynsien alta, kyynelkanavista, rintakehän iohuokosista ja hän puski sen itsestään, mustan purskeen, ja heitti tuulen vietäväksi. Kaupunki kääntyi taas hieman alaspäin, ja hän seiso i hetken, täristen ja hikoillen, ja vain kuunteli alempien tasojen ihmisten elämää, joka kantautui ylös. Pannuja kolisteltiin, eläimet mylvivät, pariskunta riiteli. Nida kääntyi kohti pagodia, teki vapisevilla käsillään scheng-merkin ja valmistautui mielessään illan rituaaleihin; hänen täytyisi puhdistaa vielä keisarin palvelijat. Hänen paljaat jalkansa ehtivät kuitenkin ottaa vain muutaman askeleen kannen pehmeillä, kirsikanvärisillä puuparruilla, kun kaupunki keinahti vatsaakääntävästi ja hän pauskautui kaidetta vasten. Hän ehti nähdä, miten pagodin ikkunan takana tärkeät hallinnon virkamiehet sinkoutuivat huoneen laidalta toiselle. Turbulenssi riuhtaisi kaupunkia uudelleen, ja se keikahti jyrkästi. Nidan käsi tapasi kaidetta, mutta se oli hioutunut ajan myötä liian sileäksi. Hän tuns i kämmenessään inhottavan, kutittavan jännityksen, kun kaide luiskahti otteesta. Hän kuuli alempien tasojen maalaisten järkyttyneitä huutoja pudotessaan kaupungista.

Nida kauhoi ympärilleen pudotessaan. Ilma pakkautui ulos hänen keuhkoistaan ja pilvet estivät näkyvyyden maahan. Ensimmäinen pilvi kasteli hänet, ja viime sai hänet palelemaan niin että hengitys hinkui, toinen pilvi ei tuntunut enää miltään turralla iholla. Hän näki allaan vain mustaa, eikä saanut selvää, oliko se maata vai pilvien varjoja. Mutta musta tulikin kohti

liian nopeasti, ja hän huomasi putoavansa vaaleassa harmaudessa, sitten tummassa. Hänen vauhtinsa hidastui, kun ilma muuttui pimeäksi ja tahmeaksi. Pahuus etsi häneen reittejä, tarttui seittimäisesti ja hidasti putoamista, kietoi rihmojaan hänen ympärilleen. Lopulta hänen oli riuhdottava päästäkseen irti, pysyäkseen liikkeessä. Ikuisuuden jälkeen hän kierähti maahan ja vier i rinnettä alaspäin jonkinlaiseen pusikkoon. Maan tasalla pahuus ei ollut niin paksua, vaan se leijui pettävän sumumaisesti muutaman kädenmitan päässä maasta, mutta ei vaivautunut painumaan jokaiseen notkelmaan, vaikka näyttikin pakkautuvan alaspäin. Nida tuijotti sitä maatessaan selällään puskassa ja toivoi, ettei se hyökkäisi hänen päälleen. Mutta se vain velloi uhkaavasti ja pyörteili hieman harmaina kiehkuroina. Hän oli kerännyt paljon pahuutta pudotessaan, mutta saanut sen onneksi lukittua itseensä. Ja nyt täytyisi lähteä liikkeelle ja altistaa itsensä sille uudelleen, riskeerata itsensä tai jäädä pusikkoon makaamaan. Se pisteli. Hänen lahkeensa oli tarttunut oksaan rinteen alkupäässä ja repinyt suuren kaistaleen polven kohdalta niin, että toinen pää punaista kangasta oli yhä ylärinteessä ja toinen pää roikkui sinnikkäästi vielä saumasta, joten hänen jalkansa sojotti yksinään ylärinteeseen. Hän yritti repiä kankaan poikki, muttei saanut.

Nida nousi ylös, ker i lahkeensa luokseen ja tutki ympäristöään. Maassa oli jotain pehmeää, vihreää, ehkä outoa ruohoa tai sammalta. Piikkipensas, jota hän oli alkuun luullut täysin kaljuksi, kasvattikin pikkuisia kovia, vahamaisia lehtiä. Täällä oli siis elämää. Ja mahdollisesti muitakin eloonjääneitä. Ajatus oli tyrmistyttävä. Miten kevyesti kaikille pudonneille oli aina pidetty muistopalvelus, lohdutettu perheitä, että näin piti oleman, heitetty kukkia tuuleen ja sanottu muutama kaunis sana. Turbulenssi oli varmaan jo lakannut, ja keisari itse tulisi myöntämään hänelle kultatähden arvokkaasta työstään. Sitten otettaisiin uusi kokelas koulutettavaksi keisarin kymmenenneksi puhdistajaksi.

Hän osin laskeutui, osin kaatui rinnettä alaspäin. Ylhäällä vaani musta kerros liian uhkaavana, mutta alhaalla näytti olevan jonkinlainen kuru kahden rinteiden välissä, sieltä voisi ehkä aloittaa. Kukaan ei tajuaisi kaivata häntä, virkamiehet vain heittäisivät kukkia työnsä puolesta ja muut puhdistajat seisoisivat vakavina tukat tuulessa liehuen ja menisivät sitten syömään. Hän työnsi oksan kasvojensa edestä. Rinteiden alla kasvoi kitukasvuisten metsien ja risukon risteytystä. Matkalla pahuus painoi häntä, löysi hänet silloin tällöin, kun hän tarpoi eteenpäin, ja tunkeutui häneen lisäämään reitin raskautta. Mutta Nida lukitsi sen kaiken sisäänsä, eikä päästänyt liikkumaan, ja jatkoi eteenpäin. Ei kai muutaakaan vaihtoehtoa ollut.

Papistoon kuulumisessa oli ainakin se etu, että ainakaan ei ollut ketään, jota kaivata, Nida ajatteli raivatessaan tietään kurua pitkin. Toisaalta, jos hän ei olisi kuulunut papistoon, ei hän olisi ollut yläkannella silloin, joten... ehkä toinen tie olisi ollut... turhia ajatuksia! Hän astui sammaleelle, joksi hän oli vihreää haituvaa päättänyt nimittää, ja se massahti äänekkäästi kastellen hänen jalkansa. Vettä! Nida vajosi polvilleen ja työnsi kätensä märkään höttöön. Hänen vaatteensa värjäytyivät tummemmiksi sitä mukaa kuin vesi imeytyi niihin. Hän tunnusteli ympäröiviä sammalmättäitä ja löysi niiden välistä kostean kolon. Kontaten hän lähti seuraamaan vesinoroa. Hänellä ei ollut vielä jano, ilma täällä alhaalla oli jotenkin nahkean hikistä, mutta niin vieraantunut hän ei ollut todellisuudesta, ettei olisi ymmärtänyt, että täällä ei ollut palvelijoita odottamassa vain sitä, että pääsisivät täyttämään hänen pronssiset astiansa ruoalla ja juomalla. Konttaaminen metsässä toi hänelle lohtua, se esti katsomasta ylös taivaattomalle taivaalle, jossa pahuus kierteli painostavana. Jos he olisivat tienneet... Jos he olisivat tienneet, niin olisiko se muuttanut mitään? Pahuus oli kuitenkin saatava pois, ei sitä voinut säilöä mihinkään. Paitsi pappeihin tietysti, hetkeksi, mutta lopulta se täytyi poistaa. Kyllähän kuka tahansa kouluja käynyt ymmärsi kaupungin lentoradasta, että täällä oli maata, mutta... Varmasti joku viisaista oli jossain vaiheessa ajatellut sitä. Muuta vaihtoehtoa ei heillä siis voinut olla.

Puusto muuttui matalammaksi ja tiheämmäksi, pensaikkoiseksi ja lopulta pitkäksi ruovikoksi. Maasto alkoi upottaa toden teolla ja Nidan täytyi nousta seisalleen. Hän oli jonkin sellaisen reunalla, mikä muistutti alatasojen kasteluojia, mutta oli paljon

suurempi, mutkaisempi ja kasvoi korsia. Hän kahlasi reittä myöten viileään veteen, se sai hänet tuntemaan itsensä hitusen puhtaammaksi. Nida avasi hiuksensa ja raastoi niistä irti katkeilleet oksat ja pienet vahamaiset lehdet. Vastapuolella näkyi alue, jossa ruovikko oli kaatunut aivan litteäksi. Se olisi hyvä taukopaikka. Nida kahlasi toiselle puolelle. Hän aikoi pysähtyä vain hetkeksi, oikoa väsyneitä jalkojaan, mutta hän nukahti käretyneenä korsien turvalliseen varjoon.

Suloisen unettoman levon katkaisi äkillinen tönäisy. Hänen ja veden välissä oli kyyristynyt hahmo. Se näytti täyttävän vedellä vierellään olevat kaksi puusta koverrettua sankkoa. Sitten se nousi suoraksi, otti sankkonsa ja lähti takaisinpäin töytäisten taas Nidaa mennessään. Nida kompuroi jaloilleen. Se oli nainen, hänen kansaansa, mutta tyhjä ilme ja välinpitämättömyys kertoivat, että hän oli jo aivan täynnä pahaa. Hän lähti seuraamaan naista.

He saapuivat muutaman majan kylään, josta jo ensisilmäyksellä kertoi, että kaikki sen asukkaat olivat samassa harmaakasvoisessa apatian tilassa kuin Nidan opaskin. Mitään ei puhuttu, kalpeat ja laihat hahmot kulkivat lyyssä kantaen vettä tai riipimiään kasvinosia. Mudasta ja risuista kasatut majat olivat sortumaisillaan. Hän yritti pysäyttää muukalaisia, mutta kaikki kiersivät hänet, katsoivat toisaalle, valuivat otteesta kuin haalea vesi. Yö alkoi kai saapua, sillä edestakainen kuljeskelu väheni ja kaikki painuivat majoihinsa. Nida ei kehdannut seurata ketään. Se, että kukaan ei olisi edes huomannut, olisi tehnyt tilanteen vain inhottavammaksi, kuin olisi tirkistelijä. Mökkien välistä maa oli tamppautunut paljaaksi, joten hän meni kauemmas, kylän reunamalle ja löysi sieltä vähän pehmeämmän sijan. Uni ei saapunut tällä kertaa yhtä kevyesti. Ilman mahdollisuutta tyhjentäytyä hän ei kestäisi täällä montaakaan päivää. Hän makasi kasvoillaan yrittäen unohtaa pahuuden yllään. Yö oli yhtä musta kuin päivä.

Muutama päivä kaikki jatkui täysin samanlaisena. Nida haki vettä, keräsi ja söi samannäköisiä kasveja kuin muutkin, mutta ei ollut kuten muut. Yksinäisyys kirveli häntä ja pelko, sillä hän ei ollut kaukana haaleista kuvajaisistaan. Hän tunsu jo olonsa paljon raskaammaksi, välinpitämättömämmäksi, vaikka yhä hän sai pahuuden sisällään sidottua kiinni. Mutta se myllersi yhä kovemmin. Muutaman vuorokauden vierittyä, päivän käydessä iltaan, jotain poikkeuksellista tapahtui. Kolme

miestä oli tulossa hakemasta vettä, kun yksi heistä kaatui maahan aivan kylän keskellä. Hänen kasvonsa olivat tummanharmaat ja silmät painuivat kiinni. Kaikki pysähtyivät hetkeksi katsomaan, mistä tömähtävä ääni tuli, ja jatkoivat sitten matkaansa. Nida juoksi ruumiin luokse. Hän ei ollut koskaan nähnyt näin pahaäköistä. Taivaalla apu oli löytynyt aina nopeammin. Tietenkin kohtauksia oli ollut, lapset ja vanhukset eivät kestäneet kovinkaan paljoa, mutta tämä oli joskus ollut mitä parhaimmassa kunnossa oleva nuori mies, joka oli vastustellut kauan, ja nyt tila oli järkyttävä. Nida ei voisi ottaa sitä kaikkea. Hän kosketti ihoa, johon jäi hitaasti palautuva kuoppa. Mutta hän oli vannonut valan, piirtänyt pyhän merkin uuteen maitoon kastetulla oksalla. Eikä hänellä ollut enää mitään muuta kuin valansa. Hän kieritti ruumiin selälleen.

Hän avasi sen suun ja silmät, käänsi sen kämmenet ylöspäin, ja siirtyi itse polvilleen harmaan hahmon pääpuoleen tuijottamaan tyhjiä silmiä ylösalaisin. Hän laittoi omat kätensä sen ranteiden ylle ja hengitti syvään. *Tule.* Paha etsi aina uutta, aina lisää tilaa, ja se tuli helposti. Se nousi pikku hiukkasina ranteista, tihkui silmistä, haihtui ilmaan suusta. Se tarttui Nidaan, hänen kasvoilleen ja iholleen, ja jäi sinne jumiin. Se alkoi tulla sormenpäistä ohuina nauhoina, mustina hikipisaroina uhrin otsalta, silmistä, kuin se olisi itkenyt suoraan ylöspäin. Nida otti sen vastaan ja painoi sitä tiukempaan. Vielä oli vähän tilaa. Loppukin pahuus halusi mukaan, se työntyä ruumiista ulos painaen sen kaarelle. Nida painoi kätensä kuumentuneille ranteille ja painoi ne maahan koko voimallaan. Pahuus pakkautui häneen, sitä oli liikaa. Hän päästi irti ja kaatui taaksepäin. Se pyörteili hänen sisällään, se ei pysynyt paikallaan, se ei pysynyt kiinni! Hän nousi ylös horjahdellen, eikä nähnyt hetken mitään. Hän oli ottanut liikaa! Maassa makaava hahmo räpytti silmiään ja katsoi ympärilleen. Nida voi pahoin, hän huohotti polviinsa nojaten ja yritti saada ilmaa. Se painoi häntä sisältäpäin. Hän ei kestänyt enää, hän ei halunnut jäädä kylään, hän vihasi kaikkia niitä näkemättömiä silmiä ja eleettömiä kasvoja. Kompuroiden hän lähti juoksemaan vaistomaisesti ylämäkeen.

Maassa istumaan noussut hahmo muisti nimensä ja tunsikin pitkää aikaa, että hänellä oli merkitystä. Sillä ei varsinaisesti ollut väliä, oliko aika todellisuudessa ollut pitkä vai oliko se vain tuntunut loputtomalta, mutta hän oli saanut nimensä takaisin. Baii Don. Niin. Baii. Bai-ii. Hän pyyhkäisi poskeaan ja tajusi sitten oudon äänen lähteen. Hänen pelastajansa rynnisti jossain kylän takana olevassa ryteikössä katkoen kaiken tieltään. Ääntä ei ollut vaikea seurata. Baii saavutti Nidan lähestulkoon pyhän mäen laelta. Se oli kaikkia kukkuloita korkeampi ja muuten täysin kaljupäinen kumpu, paitsi että aivan laen keskellä seisoi valtava kuollut puu. Niin ylhäällä ilma oli jo niin sakeaa, että Baii löysi auttajansa vain tämän äänekkään puuskutuksen perusteella. Hän yritti tönä resuista myttyä tajuihinsa, mutta tämä vain mutisi jotain, minkä vain itse saattoi ymmärtää. Baii tunnusteli repaleisia vaatteita ja muisteli. Hän oli joskus lapsena tavannut papin, kun naapurissa oli ollut kohtaus. Hän muisti pitkät, tummat kiiltävät hiukset, koristeelliset vaatteet sekä pappia seuranneen vakavannäköisen saattajan, joka piti uteliaat loitommalla. Myöhemmin kerrottiin paljon tarinoita, käsillä parantamisesta ja rituaaleista. Mikä niistä oli totta, mitä hänen pitäisi tehdä? Hän ei voinut jäädä tähän, hän alkoi tuntea itsensä niin väsyneeksi, ja pappi oli pyrkinyt ylös, korkeimmalle paikalle mitä löytyi. Ehkä hän halusi päästä näkyville, jos taivaslaivasta yritettäisiin nähdä hänet. Hän tarttui sopertelemaan, uikuttavaan auttajaansa ja alkoi raahata tätä mäkeä ylös. Se tuntui pyhäinhäväistyksestä, mutta ei hän osannut muutakaan. Mäen laella oli hetken vähän kirkkaampaa, mutta pian paha tuntui huomaavan uudet uhrin ja sakeni tukahduttavaksi. Baiin häätä kasvoi. Tilanne oli vain pahentunut. Pappi tarttui häntä tiukasti lahkeesta. *Ylös, se pihisi. Ylös.*

Baii riisui vyönsä ja alkoi repiä vaatteitaan suikaleiksi, sitten papin vaatteita. Ne olivat tosin jo valmiiksi aika resuisia, nähtävästi hän sai kiittää vaatimatonta taustaansa kestävästä vaatteista. Hän teki niin pitkän köyden kuin pystyi ja köytti sen papin kainaloiden alitse. Hän tunnusteli puun runkoa pimeydessä ja löysi alimman oksan. Hän asetti papin istumaan sopivaan asentoon ja lähti kiipeämään köyden toinen pää hampaissaan. Hänellä ei ollut ollut syytä taistella aikoihin, mutta nyt hän sulki väsymyksen ja pimeyden mielestään ja kiipeäsi. Puu oli valtava, se vei kaikki hänen

voimansa, mutta antoi enemmän tilalle, merkityksen. Lopulta, kun hän ei löytänyt enää tarpeeksi tukevaa oksaa ylempää, oli pysähtyttävä. Hän istui oksalle, puristi jalkansa sen ympärille ja alkoi vetää köydestä. Pappi alkoi nousta hitaasti. Välillä kuorma jäi jumiin, mutta ilmeisesti pappi oli sen verran tajuissaan, että pystyi jaloillaan työntämään itseään kauemmas oksista. Pahuus kuhisi hätääntyneenä, se harveni ja sakeni pikaisina läikähdyksinä. Pappi nousi ylemmäs, tuntui suorastaan kevenevän. Baiin kädet olivat hiertyneet ja kirvelivät ja hänen reitensä tärisivät, kun pappi haparoi samalle oksalle hänen kanssaan. Katse näytti kuumeiselta, mutta nyt se ainakin kohdistui, ensin hänen silmiinsä, sitten ylös hämärään, jossa jossain olisi puun latva. Hahmo näytti nyt rauhallisemmalta. Baii oli helpottunut, hän oli tehnyt oikein. Hän väisti alemmalle oksalle, kun pappi pyrki rungon lähelle ja lähti kiipeämään.

Tuuli kutsui Nidaa. Se oli sumuverhon takana. Hän kiipesi. Äkkiä hän näki, hänen päänsä puhkaisi harmauden ylärajan ja hän näki kapean latvan aivan edessään, veriset rystyset, jotka puristivat sitä, allaan levittäytyvän tummanharmaan maton, joka esti näkemästä maata, ja yllä, yllä kirkkaan yötaivaan, jonka toisella laidalla näkyivät vielä viimeiset tähdet ja toisella hehkui auringon tulinen vaaleanpunainen. Oli melkein aamu. Hän hivuttautui vielä pienimmälle oksantyngeille seisomaan, vaikka latva alkoi huojahdella, ja löysäsi vyötäisilleen valahtaneen solmuisen kangaskaistaleen. Hän hivutti sen latvan ympärille ja kiristi itsensä kiinni siihen. Vielä pieni hetki, pienenpieni. Hän tunsu kevyen tuulenvireen kasvoillaan ja rakasti sitä. Elämä. Aurinko nousi. Nyt. Hän tunsu itsensä vahvaksi. Hän levitti kätensä, antoi päänsä kallistua taakse ja *painoi*.

Laskeuduttuaan alas Nida sitoi itseensä uudelleen Baiihin tunkeutuneen pahuuden ja nyt hän kesti sitä paremmin. Päivästä tuli pitkä, mutta se kesti silti vain sykäyksen edelliseen yöhön verrattuna. Baii juoksi kylään, haki ensimmäiset vastaantulijat ja vei ne mäelle. Puun juurella Nida puhdisti ja kun väsyi, kiipesi puuhun tyhjentytymään. Yhä useammat harmaat kasvot saivat takaisin paitsi nimensä myös merkityksensä ja alkoivat auttaa. Entinen rakentaja suunnitteli kokin kanssa puuhun yksinkertaisen nostolaitteen, joka nopeutti koko työtä.

Suuria suunnitelmia syntyi, kukaan ei halunnut palata tyhjiin. Kivistä tuli veitsiä ja kirveenteriiä, puista riukuja, jotka sidottiin kaislapunoksella tukeviksi kimpuiksi. Mäelle rakennettiin kaikenlaisia korokkeita, torneja ja mökkejä ja sen ympärille istutettiin puita siinä toivossa, että tuleva metsikkö estäisi pahuutta palaamasta. Vielä hienompiakin unelmia oli, haaveita kupoleista tai hienonhienoista kankaista, jotka estäisivät sen pääsyn täysin. Oli suunnitelmia lährinteiden viljelystä. Ilma tuntui kaikista kirkkaammalta. Jos he saisivat raivattua valoa, ei mikään voisi heitä pysäyttää.

Nida laittoi kätensä erään vanhuksen ranteille ja puhdisti tämän. Vanhus avasi silmänsä, jotka olivat tosin olleet auki hetkeä aiemminkin, mutta nyt ne todella näkivät. Hän näki pienen pahanpisaran ja kosketti sitä sormellaan, venytti sitä hieman. Sitten hän katsoi maahan häveten. Vain papit osasivat muokata pahaa. Nidan ei tarvinnut nähdä vanhuksen kasvoja ymmärtääkseen, mitä oli tapahtunut. Hän ei ollut ensimmäinen ylimmältä tasolta pudonnut, oli ollut muitakin, aiemmin. Mutta he olivat hylänneet valansa, yrittäneet säästää itseään. Se ei ollut vienyt minnekään. Jonossa oli jo niitä, jotka oli kerran parannettu, mutta jotka olivat innoissaan puuhanneet edestakaisin pimeillä alueilla ja tarvitsivat puhdistusta ennen kuin muuttuisivat taas hyödyttömiksi itselleen. Nida tarttui vanhusta kädestä ja asetti sen ensimmäisenä jonossa olevan likakasvoisen tytön ranteelle, sillä hän tarvitsi tauon. Ylhäällä tornissa näkyivät Baiin innostuneen hehkuvat kasvot, ja Nida kiipesi ylös hänen luokseen.

Ylhäällä hän sai kuulla suuria suunnitelmia merkkitulista ja muista keinoista saada yhteys kaupunkiin. Sitten voitaisiin ehkä keksiä keino palata tai saada materiaaleja tai käydä kauppaa tai ainakin neuvotella. Ehkä lentävän kaupungin reittiä saataisiin muutettua niin, että se ei puhdistaisi seisovan kaupungin yllä vaan jossain kauempana. Ylhäällä hän sai kuulla suuria suunnitelmia ja nähdä auringonlaskun.

© Mirka Ulanto 2009

Kirjoittajan saatesanat novelliin “Heitä murhe mielestäsi / päästä paha tuuleen”

Olen torniolainen Turussa, kääntämisen opiskelija ja pilkunviilaaja sekä pienen spefi-alayhdistyksen puheenjohtaja. Pidän itseäni paatuneena skifistinä ja järkytyin, kun huomasin tämän tekstin olevankin ennemmin – tai oikeastaan ihan selkeästi – fantasiaa. Ensimmäinen fantasianovellini. Miten tässä näin pääsi käymään?

Minulla on viime aikoina ollut joka novellille oma harjoituksen kohteensa. Viimeksi se oli henkilöiden

elävöittäminen, tämän tekstin kanssa koherenssi. Yritin estää novellia leviämästä käsiin ja pitää sen johdonmukaisena ja ymmärrettävänä. Siitä voi tulla tasapaksu tunnelma, mutta minä itse tarvitsin sitä enemmän kuin villimpää hyppelehtimistä ajassa, avaruudessa ja kerronnassa, joka usein vetoaa lukijoihin (minuunkin). Olen vielä ihan keskentekoinen.

Mirka Ulanto

USVAN KESÄSEMINAARI LA 25.7.2009 RISTIINASSA

KLO 14: KIRJOJEN VAIHTOTORI: TUO YLIMÄÄRÄISIÄ KIRJOJASI JA OTA TILALLE MITÄ HALUAT

KLO 15 ALKAEN ESIINTYMÄSSÄ:
KIRJAILIJA **BORIS HURTTA**
KIRJAILIJA **CARITA FORSGREN**
SEKÄ VIELÄ VARMISTUMATON
KIRJAILIJAVIERAS

IRMA HIRSJÄRVEN LAUSUNTO

Veden vangit

Veden vangit on teksteistä se, joka yllätti moneen kertaan ja monin eri tavoin. Ensinnäkin se on kertomus murkkuikäisistä ja liippaa sellaisena henkilökohtaisesti itseäni aivan liian läheltä. Lukeminen sattuu ja koskettaa. Toiseksi: teksti nappaa mukaan poikkeuksellisen erinomaisella henkilökuvauksella. Päähenkilö, hevemies on elävä, moniulotteinen ja kerta kaikkiaan suloinen. Kolmanneksi: kuvaus kulkee ja miljöö piirtyy tehokkain, terävin piirroin. Juoni on tasapainossa kuvauksen kanssa, ja tarinan fantastiset elementit ovat omalakisia ja siksi outoudestaan huolimatta luontevia ja loogisia. Ei mikään ihme, että niin moni raatilaisista laittoi tämän kisan kärkeen.

Täti

Fantastinen tässä kertomuksessa on nivottu mukaan lapsen näkökulman kautta. Lapsinäkökulma on taitolaji ja niinpä tässäkin se karahtaa karille siksi, että lapsipuhe karahtaa aina välillä aikuispuheeksi. Silti juuri lapsen näkökulmasta kuvattu fantastinen liukuminen todellisuudeksi kutsutun ja maagisen maailman välillä olivat tämän novellin kirkas kruunu. Fokalisaation eli kuvauksen näkökulman heiluminen tekee siis hallaa muuten erinomaiselle tarinalle. Itsenä erityisesti viehätti aikuisten välisen dynamiikan kuvautuminen epäsuoran kuvauksen keinoin, ja ylipäättään pidin kovasti tavasta jolla rakennettiin naiskuvaa. Erinomaista!

Pinta

Tämä novelli kosketti minua aivan erityisesti, sillä siinä on oivallettu science fictionin spekulatiivinen perusluonne. Vesiolennon hyppy auringonlaskuun, maanjäristyksen aiheuttama pyörtyminen ja ensimmäinen maallenusu jäivät kertalukemalta mieleen, ja niitä pyöritteli mielessään pitkään, nautinnollisesti. Toivon kovasti, että kirjoittaja jatkaa tämän työstämistä, sillä tässä on idea, jonkalaista harvemmin tapaa. Ehdottomasti kannatan yhtä muutosta: kannattaa vahtaa

minämuotoinen kerronta kolmanteen persoonaan. Minämuotoinen kerronta on ollut tässä erinomaisen hyvin käytetty väline samaistua olennon kokemuksiin. Nyt se aiheutti kuitenkin turhaa epäuskottavuutta muuten niin mainioon pieneen ja taiten rakennettuun tarinaan. Joten: väline on tehnyt työnsä, se kannattaa jättää pois.

Muumiokukka

Tämä novelli oli omassa kärkikolmikossani koko ajan. Fantastinen juonne ja päähenkilön karu kokemus kerrotaan hienoin etäännyttämisen keinoin. Lintuelementit tekevät tarinaan oman tulkinnallisen kerroksensa ikään kuin avainkoodina. Se mikä häiritsee, on tarinan alku: se on eri paria muun tarinan kanssa tyyliltään, ja sitä kannattaa fiksata ankarasti karsien. Tyylillisesti novelli alkaa olla kohdillaan ”Räntä oli muuttumassa sateeksi”-kohdasta lähtien. Iso vika on adjektiiviattribuuttien kanssa remeltely. Niiden kohdalla kannattaa käyttää veistä tai ennemminkin viikatetta. Onnittelen hienosta tavasta antaa lukijan oivaltaa tarinan tapahtumia rauhassa. Toivon kovasti, että kirjoittaja jatkaa tarinan työstämistä.

Heitä murhe mielestäsi/päästä paha tuuleen

Otsikko viittaa ihan hyvin tarinan luonteeseen, mutta se on kyllä suorastaan karmea pituutensa ja spoilaavuutensa vuoksi. Siksi olin todella yllättynyt novellin todella hienosta aloituksesta. Oli nautittavaa sukeltaa ehdottomasti kisan parhaimpaan novellin aloitukseen, hyvään kerrontaan ja ideaan joka toimii. Pudota päähenkilö alussa leijuvasta kaupungista pahan peittämälle planeetalle. Niinpä.

Tätä tarinaa lukee nautinnolla: fokalisaatio on hallussa, kuvailu niukkaa mutta aistimuksellista ja tarkkaa. Usein novellia lukee tuskastuneena kun kyseessä on romaaninpätkä josta ei ole kyetty tekemään novellia. Nyt – kerrankin – huomasin ajattelevani, että päähenkilössä on huomattavia aineksia vaikka romaanihenkilöksi. Pidin ideasta ja sen toteutuksesta kovin ja nautin siitäkin, että kirjoittaja oli oivaltanut replikoinnin olevan tässä tarpeetonta.

Näitä tekstejä kirjoittaessani huomasin että oli tavattoman helppoa nostaa esiin kaksi parasta: Veden vangit ja Heitä murhe mielestäsi / päästä paha tuuleen.

Näistä jälkimmäinen tuntuu omemmalta

Irma Hirsjärvi

NOITANAISEN ÄLÄ ANNA ELÄÄ

Jussi Katajala

Ohessa ovat kopiot lippulaiva Stora Kronanin tuhoon liittyvistä kirjeistä, joista olen sinulle maininnut. Olen joutunut metsästämään tiedonmurusia useista eri arkistoista Suomessa ja Ruotsissa, eikä oheisten kirjeiden löytäminen ole aina ollut helppoa. Minulta meni kolme vuotta ennen kuin sain luvan tutustua Eleenooran suvun arkistoihin ja lisäksi ehtona oli, etten mainitse hänen sukunimeään julkisesti tämän asian yhteydessä. Olen lukenut satoja, ellen jopa tuhansia kirjeitä, eivätkä asiaa ole helpottaneet koukeroinen käsiala ja kielioppisääntöjen täydellinen puute.

Tapahtumien kulun seuraaminen näiden kirjeiden pohjalta on kuin kokoaisi palapeliä, josta puuttuu useita olennaisia paloja. Vaikka monet yksityiskohdat jäänevät ikuisesti arvoituksiksi, saamme silti muodostettua käsityksen siitä, mitä tapahtui. Kuten huomaat, tietyt asiat toistuvat kirjoittajasta riippumatta. On toisaalta yllättävää, että olen saanut kerättyä näinkin paljon tietoja satojen vuosien takaisista tapahtumista. Haluaisin uskoa, että minulla on vain ollut onni puolellani, mutta en voi olla epäilemättä, että jokin muu voima on ohjannut minua oikeille jäljille.

Omasta mielestäni Stora Kronanin tuhon syytä tutkittaessa emme voi sivuuttaa Taalainmaan noitavainoja, vaikka tämä vaatisikin rohkeita oletuksia ja tieteellisen maailmankuvan kyseenalaistamista. En katso tarpeelliseksi selittää omaa teoriaani enempää, vaan haluan kuulla mihin johtopäätöksiin itse tulet luettuasi nämä kirjeet. Voimme keskustella enemmän kun tiedät samat faktat kuin minäkin. Lopullisen totuuden asiasta tietävät kuitenkin vain ne, joista on jäljellä enää haalistuneita merkinlöjiä kellastuneissa kirjeissä.

Pastori Skaggen kirje Olaus Laureliukselle (Västeråsin hiippakunnan arkisto)

Kunnioitettu piispa, rakas isä Jeesuksessa,

Asiat ovat huonolla tolalla täällä Morassa. Saatana käytyreineen riehuu yhä kenenkään estämättä ja ihmisten joukkoon on levinnyt niin suuri pelko, ettei sellaista ole ennen koettu. Noidat kaappaavat öisin lapsia, jotka viedään Blåkullaan sielunvihollisen hirvittäviin yöllisiin juhliin. Siellä heidät yritetään värvätä pimeyden ruhtinaan apureiksi. Olen saanut kuulla kauhistuttavia kertomuksia Blåkullassa tapahtuneista vastenmielisyyksistä ja sydäntäni raastaa suru, sillä kertojina ovat olleet lapset, jotka ovat joutuneet Luciferin valtaan ja joutuneet todistamaan näitä tekoja.

Jotkut näistä onnettomista eivät ole pystyneet vastustamaan pahuuden voimia ja he ovat kirjoittaneet nimensä verellä mustaan kirjaan ryhtyen paholaisen liittolaiseksi. Pelkään, että heidän sielunsa ovat ikuisesti kadotettuja, sillä *pactum diabolis* on synneistä mustimpia. Pyydän teitä rukoilemaan heidän puolestaan, sillä he ovat varmasti olleet peloissaan ja sortuneet syntiin uhkailun ja painostuksen alla. Uskon ja toivon, että Jumalan armo ylettää heihinkin.

Täällä harjoitetaan myös *maleficiumia*, pahantahtoista noitumista. Lehmiä kuolee, tavaroita ja ruokaa katoaa. Noitia vastaan puhuvat tai heidät muuten suututtaneet ihmiset sairastuvat nostatustautiin tai joutuvat onnettomuuksiin. Olen ryhtynyt epäilemään, että täkäläinen nainen nimeltä Malin Erikintytär olisi yksi noidista. Hän on riidoissa Mikael Larssonin kanssa ja viime viikolla oma hevonen potkasi Mikaelia niin, että häneltä murtui kaksi kylkiluuta.

Malin myös syyttää Blåkullassa käyneitä lapsia valehtelijoiksi ja sanoo, että kunnan piiskaaminen saisi heidät lopettamaan joutavien satujen keksimisen. Miten kukaan voi edes väittää, että lapset saattaisivat valehdella tällaisista asioista? Eivät he voi keksiä mitään näin kauhistuttavaa, joten he ilmiselvästi puhuvat totta. Luulen, että jos painostaisin Blåkullassa käyneitä lapsia tarpeeksi, he lopulta tunnustaisivat nähneensä Malinin paholaisen pidoissa. Hän käyttää isänperinnöllään ostamiaan punaisia vaatteita, joten hänet on helppo tunnistaa. Tähän mennessä lapset eivät ole häntä maininneet, mutta paholainen tai Malin itse on saattanut juottaa heille jonkinlaista taikajuomaa, joka on saanut heidät unohtamaan asian.

Olemme pyytäneet apua Tukholmasta, sillä emme yksinämme pysty noitia taltuttamaan. Maaherra Duwall on lähettänyt Tukholmaan listan yli kolmestakymmenestä lapsesta, jotka heidän vanhempiensa mukaan on kaapattu Blåkullaan. Toivomme ja rukoilemme, että hätämme huomataan Tukholmassa ja että saamme kruunun ja kirkon yhteisvoimin karkotettua pahuuden keskeltämme.

Morassa toukokuun 28. p:nä Herran vuonna 1669,
Pastori Skagge

Lorentz Creutzin kirje veljelleen Ernst Johan Creutzille (Helsingin yliopiston arkisto)

*Arvoisa vapaaherra & Västmanlannin maaherra,
rakas veli,*

Lienet jo kuullut Taalainmaan tapahtumista, mutta halusin kirjoittaa sinulle asiasta omakätisen selostuksen, jotta osaisit kertoa kysyjille kaikki seikat niin kuin ne todella tapahtuivat. Huhuja ja akkojen juoruja on levitelty jo tarpeeksi.

Komissiomme saapui Moraan lauantaina elokuun 12. p:nä ja ryhdyimme toimeen tarmokkaina. Muutamassa päivässä kuulustelimme kymmeniä epäiltyjä sekä satoja lapsia, jotka itkien kertoivat noitien hirmuteoista ja osoittivat komissioltamme ne, jotka olivat liitossa paholaisen kanssa. Kaikkiaan 23 noitaa tunnusti tekonsa, jotkut tosin vasta pitkällisen ja painokkaan suostuttelun jälkeen.

Komissiomme sai myös tietää, että paholainen oli apureineen yrittänyt estää pääsymme Moraan. Hyökkäys valtaneuvoston lähettämää komissiota vastaan on hyökkäys itseään kuningasta vastaan, mitä on pidettävä erityisen raskaana syntinä. Onneksi puolet komission jäsenistä oli pappeja ja loput olivat kaltaisiani hurskaita miehiä, joten sielunvihollinen ei onnistunut aikeissaan. Komission mukana matkanneen mestari Hansiksi kutsutun pyövelin hurskauden suhteen olen kyllä epäileväinen, mutta hänenkään syntisyytensä ei voinut pimentää muiden hurskauden valoa.

Noidat mestattiin ja poltettiin roviolla jo elokuun 25. päivänä. Päivä oli kirkas & kaunis ja Moraan saapui tuhansia ihmisiä katselemaan noitien teloittamista. Seitsemän tuomittua perui tunnustuksensa kovan ääneen ja heidät vietiin Moran vankilaan odottamaan asiansa uudelleen käsittelyä. Yksi tuomituista ilmoitti olevansa raskaana ja hänen teloitustaan lykättiin, mutta muut noidot kohtasivat tiensä päin. Lopuksi vielä käskimme piiskata Blåkullaan kaapattuja lapsia, jotta he oppisivat pysyttelemään erossa noidista.

Voi olla, että jotkut soimaavat ja arvostelevat toimiamme koviksi, mutta heille voit sanoa, että noituus on *crimen exceptum*, poikkeusrikos. Vastassamme ei ollut tavallinen lainrikkoja vaan itse Belsebub. Näin ollen poikkeukselliset ja nopeat keinot ovat sallittuja. Alistamalla kuolemantuomiot normaaliin tapaan hovioikeuden vahvistettaviksi olisimme vain antaneet Luciferille aikaa punoa juonia noitien vapauttamiseksi. Koska olen Turun hovioikeuden presidentti, voimme todeta, että itse asiassa noudatimme lain kirjainta. Sitä paitsi ylin auktoriteetti tässä asiassa on pyhä Biblia, joka sanoo (2. Moos. 22:17): ”Noitanaisen älä anna elää”.

Olen varma, että komission ripeiden toimien ansiosta pahuus on saatu karkotettua Taalainmaalta ja samalla epäilemättä koko Ruotsista. Noidat eivät enää uskalla aiheuttaa vahinkoa tietäessään, että heillä on vastassaan kaltaisiani hurskaita kruunun ja Jumalan palvelijoita. En edes olisi voinut palata Tukholmaan, jos olisin epäonnistunut perkeleen suitsimisessa. Se olisi antanut vihamiehilleni liikaa aseita minua vastaan. Tämä Avestan kupariruukin asioiden tonkiminen osoittaa selvästi, että joku vainoaa minua. Moinen oli todella hävytöntä, minä olen sentään vuorikollegion varapresidentti!

Tutkintakomission jäsenet väittivät, ettei mitään löytynyt eikä koko tutkimus edes kohdistunut minuun.

Halusivat tietenkin vain salata löydöksensä voidakseen iskeä tikarin selkääni sopivalla hetkellä, mokomat Juudakset! Minä sentään autoin pelastamaan Avestan ahnailta velkojilta kruunulle. Voin Jumalan edessä todeta, että tein sen vain kuninkaan ja patrian puolesta! Jos jotain pieniä summia Avestan tuotoista on virrannut minullekin, niin ei se ole kohtuutonta. Onhan minulle aiheutunut asiasta kuluja. Haluaisinpa tietää, kuka on asian takana & haluaa aiheuttaa minulle harmia.

Toivottavasti tapaamme jälleen pian, sillä olen viime aikoina mietiskellyt, että voisin rakentaa Sarvilahdelle jotain kivistä. Patronuksemme rakentaa palatseja ja kartanoita ja meidän on pyrittävä näyttämään hänen suojeluksensa arvoisilta. Millaisen kuvan annamme De la Gardiasta, jos hänen klienttinsa asuvat vanhoissa, lahoavissa kartanoissa? Haluaisin keskustella tästä ajatuksesta kanssasi ennen kuin kerron siitä muille.

Tukholmassa syyskuun 5. p:nä 1669,
Veljesi Lorentz

**Magnus Gabriel De la Gardien kirje Lorentz
Creutzille (Sarvilahden kartanon arkisto)**

*Arvoisa valtaneuvos, kunnioitettu hovioikeuden
presidentti,*

Teiä kohdanneet vastoinkäymiset masentavat mieltäni suuresti eikä oloani helpota se, että omien murheideni vuoksi olen kykenemätön teitä auttamaan. Joudun kuitenkin muistuttamaan, että saatte syyttää tapahtuneesta osittain myös itseänne. En ymmärrä, miksi hyökkäsitte sillä lailla Gustaf Kurckia & Johan Gyllenstiernaa vastaan juuri ennen valtaneuvoston kokousta. Sellaisia tunnepurkauksia ei pitäisi päästää valloilleen kaiken kansan nähden.

Kuka oli se punapukuinen nainen, josta te kuulemani mukaan meuhkasitte? Kurck & Gyllenstierna keskustelivat kaikessa rauhassa keskenään ennen kuin te menetitte malttanne. Heidän seurassaan ei ollut ketään naista eikä kukaan paikalla olleista muista nähneensä Ritarihuoneentorilla yhtään punapukuista naista. Syytittekö te todella kahta

valtaneuvosta *pactum diaboliista* & vehkeilystä noidan kanssa teitä vastaan? Jumalan nimeen, toivon ettei kuulemani ole totta. Moiset syytökset ovat vaarallisia jopa valtaneuvoksen esittäminä, ellei asiasta ole lainkaan todisteita.

Ymmärrän, että palkkanne alennus & erottaminen vuorikollegiosta, jossa olette työskennellyt jo 30 vuotta aiheuttavat teille mielihapaa & harmia. Älkää kuitenkaan vaipuko epätoivoon, tämä on varmasti vain hetkellinen takaisku. Vastoinkäymisistä huolimatta teillä on yhä mahdollisuus palvella kruunua kunniakkaasti. Olen varma, että tämä välikohtaus unohtuu pian eikä maineenne ole saanut pysyvää tahraa.

Teillä on kuitenkin yhä virkanne Turun hovioikeudessa. Kuten tiedämme, Itämaassa on paljon noitia & velhoja. Mikäli hoidatte Itämaan noitaangelman yhtä hyvin kuin Taalainmaankin noitaangelman, pääsette varmasti pian taas valtaneuvoston suosioon. Uskoisin että sitten ei olisi aivan mahdotonta toteuttaa toivettanne palata vuorikollegioon. Tällä hetkellä emme voi nähdäkseeni tehdä asian eteen paljoakaan.

Lisäksi Jumala on antanut teille paljon lapsia, joista monet ovat vielä elossa. Vaikka lasten kasvattamisessa onkin kuluja & vaikeuksia, muistakaa, että he ovat Jumalan siunaus. Poikanne Lorentz nuorempi jatkaa työtänne vuorikollegiossa, mikäli jostain syystä teidän uranne siellä ei enää jatkuisi. Oletteko kuullut Johanista & Gustafista mitään? Pitääkö paikkansa kuulemani huhu, että he ovat jättäneet opintonsa Ranskassa ja värväytyneet Alankomaiden armeijaan?

Tiedustelin vielä, kuka oikein on tämä ”voimakas vihollinen”, johon viittaatte kirjeissänne? Epäilin ensin Kurck & Gyllenstiernaa, mutta olette viitannut viholliseen jo aikaisemminkin. Muistaakseni ette puhunut mitään vihollisesta ennen Taalainmaan tapahtumia, aiheuttaako joku komission jäsenistä teille haittaa? En voi auttaa teitä patronuksen ominaisuudessa, ellette kerro vihollisenne nimeä.

Karlbergin linnassa syyskuun 17. p:nä 1670,
valtiokansleri Magnus Gabriel De la Gardie

Nils Michelssonin kirje
Klas Larssonille (Ruotsin
kansallisarkisto)

*Kunnianarvoisa virkaveli,
lojaali ystäväni,*

Minulla on loistavia uutisia. Se typerys Creutz, josta olen sinulle useasti kertonut, on lähtenyt Turun hovioikeudesta. Tukholmasta saapui kirje, jonka Creutz paiskasi lattialle

heti sen luettuaan. Kun kysyin, oliko kirjeessä kenties ikäviä uutisia, hän käski minun itse lukea mokoman kirotun kirjeen. Nostin siis kirjeen lattialta ja luin sen. Minun oli vaikeaa pidätellä naurua lukiessani. Kirjeen mukaan Hänen Kuninkaallinen Majesteettinsa ja valtaneuvosto olivat tyytyväisiä Creutzin toimiin Turun hovioikeuden presidenttinä ja kiitokseksi hänet nimitettiin myös Länsipohjan & Lapin kihlakunnantuomariksi.

Varsinkin kohta ”näin oikeudelliset kykynne pääsevät todella oikeuksiinsa” oli erityisen huvittava. Kaikkihan tietävät, että keisari Caligulan senaattoriksi nimittämä hevonen tiesi luultavasti enemmän valtionhallinnosta kuin Creutz tietää juridiikasta. Hänhän sai hovioikeuden presidentin viran De la Gardielta palkkioksi tuestaan eikä ole koskaan edes opiskellut lakia. Hän on vain oppinut jostain latinankielisiä lakisanontoja, joita toistelee kuin papagaja – *bona fide, ex officio, pactum diabolis* yms.

Mielestäsi Turku on ankea syrjäkylä kaukana Tukholmasta, mutta Länsipohja & Lappi ovat vihoviimeisiä korpiseutuja. Ne ovat kuin ryssien Siperia, jonne karkotetaan rikolliset ja hallitsijan epäsuosioon joutuneet. Onnittelin Creutzia nimityksestä ja hän lähti pois raivosta punaisena. ”Vihamiehiä joka puolella”, hän mutisi mennessään ja jatkoi: ”kuin susilauma, joka odottaa tilaisuutta purra kurkkuni poikki.”

Todella omituinen mies. Eräänä iltana tapasin hänet Aurajoen rannasta. Hän kulki edestakaisin hermostuneena ja puhisi etsivänsä punapukuista naista, jonka oli nähnyt rannalla. En nähnyt mitään naista, ainoastaan kasan tuhkaa erään puun luona. Nyt tietysti

luulet, että Creutz etsi jotain porttoa, jonka hänellä oli sovittu tapaaminen, mutta hän on niin totinen uskonasioissa ja puuduttavan hurskas ettei moinen ole mahdollista.

Creutz murjotti kymmenen päivää ja ilmoitti sitten eroavansa hovioikeuden presidentin virasta protestina tavalle, jolla häntä kohdeltiin. Valittelimme hänen päätöstään sekä toivotimme hänelle menestystä Länsipohjan & Lapin kihlakunnantuomarina. Juhlimme vasta, kun Creutz oli lähtenyt kartanoonsa Ahvenkoskelle. Näissä juomingeissa tapahtui jotain, mikä arveluttaa minua.

Arvaan sinun nyt kuvittelevan, että joku piika kantaa lastani, mutta kaikki eivät ole kaltaisia rietastelijoita. Siitä tulikin mieleeni, että jos elohopea ei tunnu tehoavan, niin Von Hutten suosittelee vaivan hoitoon Amerikassa kasvavaa guajakkipuuta. Luulisin merimiehiltä löytyvän kyseistä rohtoa – ehkä voit lähettää palvelijasi asialle? Ei liene soveliasta, että Svean hovioikeuden tuomari hiiviskelee satamassa etsimässä hoitoa ranskantautiin.

Palatakseni asiaan: kirjoitimme juomingeissa valtaneuvostolle kirjeen, jossa ehdotimme hovioikeuden assessorin hevosen nimittämistä hovioikeuden presidentiksi, jotta juridiikan tietämyksen taso pysyisi ennallaan. Emme tietenkään aikoneet kirjettä koskaan lähettää, mutta se katosi jossain vaiheessa. Mieltäni painaa ahdistus, että se saattaa joutua väärin käsiin, jolloin asiasta tulee seuraamuksia.

Toivoisinkin, että pitäisit korvasi auki ja ilmoittaisit minulle heti, jos kuulet huhuja tällaisesta pilkkakirjeestä. Mikäli mahdollista, ilmoita minulle myös ketä

kaavillaan Turun hovioikeuden uudeksi presidentiksi. Emme ole myöskään vielä saaneet tietoa siitä, kuka nimetään Porvoon kihlakuntaan lainlukijaksi Magnussonin tilalle. On surullista, että Magnusson meni ja hukkuu humalapäissään Porvoonjokeen. Emme kylläkään koskaan käsittäneet, miksi hänen kaltaisensa lahjakkuus halusi nimityksen Porvooseen, pikkukaupunkiin kaukana itärajalla. Aivan kuin hän olisi halunnut tietoisesti painua unohduksiin.

Ikuinen ystäväsi, hovioikeuden tuomari Nils Michelsson

Kirjoitettu Turussa tammikuun 3. p:nä 1671

**Elsa Creutzin kirje ystävättärelleen Eleonooralle
(yksityinen kokoelma)**

Rakas ystäväni Eleonoora,

Pahoittelen tämän kirjeen lyhyttä, mutta olen vielä heikkona sairastamastani kuumetaudista. Tämä vitsaus on kovin koetellut perhettäni ja talonväkeä. Suuren murheen vallassa minun on kerrottava, että sisareni Anna menehtyi tähän viheliäiseen tautiin. Hänen ruumiinsa on laskettu maan poveen, mutta hänen sielunsa on taivaassa Jumalan tykönä. Myös äitimme sairastui, mutta hän on Jumalan kiitos jo toipumassa. Tähän tautiin ja sen kulkuun liittyy joitakin omituisia asioita, joita olen miettinyt itsökseni. En tiedä, kenelle puhuisin, joten halusin kertoa mieltäni askarruttaneet asiat Sinulle kirjeitse.

Kevätalvella yksi piioistamme karkasi Liivinmaalle. Mietimme, mistä saisimme uuden piian, sillä täällä palkollisilla on lupa vaihtaa työpaikkaa vain Mikkelinpäivän aikaan. Yllättäen luoksemme saapui nainen, joka sanoi nimekseen Malin Erikintytär. Hänellä oli mukanaan isämme omakätisesti allekirjoittama kirje, jossa isämme kertoi palkanneensa Malin Erikintyttären uudeksi piiaksi. Kummastelimme asiaa, sillä isämme oli sotaväen tarkastusmatkalla Uleåborgin lähellä (hän on saanut jälleen uuden viran) eikä voinut tietää piikamme vasta karanneen. Tunnistimme kuitenkin isämme käsialan ja Malin otettiin palkollisiksemme 10 kuparitaalerin vuosipalkalla. Hassua, mutta en muista hänen ulkonäöstään muuta kuin että hänellä oli punaiset

vaatteet.

Viikon päästä Malinin saapumisesta perheemme ja palvelusväki sairastuivat hirvittävään kuumetautiin. Sairastuneet hikoilivat ja heidän sisuksiaan poltti. Lisäksi heidän iholleen nousi rakkuloita aivan kuin heitä olisi tulella poltettu. Tämä kammottava sairaus runteli meitä pitkän aikaa. Minä toivuin tästä taudista ensimmäisenä, mutta olin hyvin heikko. Isämme saapui yllätykseksemme kotiin. Hän oli kuullut, että olimme joutuneet kuumetaudin kouriin ja keskeyttäneet tarkastusmatkansa. Isämme oli rientänyt hetkeäkään lepäämättä luoksemme.

Koska olin perheestämme parhaassa kunnossa, selostin isällemme mitä oli tapahtunut. Istuimme suuressa salissa ja isämme söi toipuakseen matkan rasituksista. Isämme oli murheen murtama ja vajosi melankoliaan. Hän valitti, kuinka hänellä oli huolia vihollisista, jotka haluavat tehdä hänelle vain pahaa ja nyt Jumala oli vielä rangaissut hänen perhettään kuumetaudilla. Isämme ei nimennyt vihollisiaan sen tarkemmin ja ihmettelen, kuka voisi haluta pahaa rakkaalle isällemme?

Jossain vaiheessa mainitsin uuden piian. Isämme hämmästyti ja kielsi palkanneensa uutta piikaa. Kun kerroin piian nimen, isämme kalpeni ja vaati saada nähdä Malin Erikintyttären mukanaan tuoman kirjeen. Luettuaan kirjeen isämme suuttui kovin ja läksi etsimään uutta piikaamme. Kirjeen hän rutisti palloksi ja heitti ruokasalin lattialle. Piika oli juuri siivoamassa siskoni Annan huonetta ja isämme ryntäsi huoneeseen. Mukaansa hän otti jostain syystä Biblian.

Isämme sulki oven, joten emme tiedä mitä huoneessa tapahtui. Kun isämme lopulta avasi oven, hän tuli ulos kalpean ja pahoinvoivan näköisenä. Hän käski muiden piikojen siivota huoneen ja he kertoivat myöhemmin huoneen lattialla olleen suuren määrän tuhkaa. Emme tiedä, mitä Malin Erikintyttärelle tapahtui emmekä uskaltaneet kysyä asiaa isältämme.

Isämme meni katsomaan äitiämme ja palasin ruokasaliin. Etsin kirjeen lattialta. Kun luin sen uudestaan, ei siinä lukenutkaan sitä, mitä aikaisemmin. Kirjeessä oli mitä julminta isäämme kohdistuvaa pilkkaa ja punastuin häpeästä sitä lukiessani. Poltin kirjeen, ettei kukaan muu näkisi sitä. Illemmalla näin isämme liikuskelevan salissa ja katselevan lattialle. Hän ilmeisesti etsi pilkkakirjettä. En tohtinut sanoa polttaneeni

kirjeen, sillä silloin olisin joutunut myöntämään lukeneeni moista törkyä.

Minua pelottaa, sillä uumoilen, että tähän asiaan liittyy jotain paholaismaista ja ilkeää. Tuntui kuin kuumetauti olisi kaikonnut heti, kun Malin Erikintytär katosi. Vaikka useimmat sairastuneet parantuivat, sisareni Annan lisäksi monia palvelusväestä menehtyi samaan tautiin. Isämme ei kuitenkaan suostu kertomaan enempää asiasta, vaikka hän selvästikin tietää Malin Erikintyttärestä enemmän kuin kertoo meille. Minun täytyy nyt lopettaa, sillä tämän kirjeen kirjoittaminen on kovin väsyttänyt minua. Lupaan kirjoittaa lisää, kunhan voimani palautuvat.

Sinua kaivaten, Elsa

Ahvenkoskella kesäkuun 2. p:nä 1671

Magnus Gabriel De la Gardien kirje Lorentz Creutzille (Sarvilahden kartanon arkisto)

Arvoisa valtaneuvos, sotaväen järjestelykomission johtaja,

Olen hyvin hämmentynyt kuultuani Johan Golawetzin tapauksesta. Hänen esittämänsä syytökset ovat todella mielikuvituksellisia. Ettäkö te olisitte noituudella saanut Johanin isän Peter Golawetzin testamenttaamaan omaisuutensa teille? Mistä hän on saanut päähänsä, että myös myrkytätte hänen äitinsä? Mitä kummaa on tämä omituinen puhe siitä, että hautasitte hänen isänsä suuressa kuparikattilassa, jotta paholainen voisi keittää häntä ikuisesti helvetissä? Kuka on tämä punapukuinen nainen, joka Golawetzin mukaan on auttanut teitä näissä ilkitöissä?

Vakuutan teille, että teen kaikkeni, jotta Johan Golawetz saa ansaitsemansa rangaistuksen. Valtaneuvosta solvaavan rangaistuksena on maanlain mukaan kuolema. Kuka tahansa järkevä ihminen ymmärtää, että tuollaiset syytteet ovat vain vihaisen ja katkeran miehen houereita, mutta pelkään yksinkertaisen rahvaan uskovan näitä sepityksiä. Heillähän on taipumusta kuunnella kaikkia pahoja puheita ja ilkeämielisiä juttuja. Olettehan itsekin nähnyt, millaisen hysterian huhut noidista saavat

aikaan.

Mitä tulee nykyiseen virkaanne Itämaan sotaväen järjestelykomission johtajana, en ole valitettavasti onnistunut hankkimaan teille vapautusta siitä toimesta. Tuntuu kuin uisin tässä asiassa suurta koskea ylävirtaan pääsemättä yhtään eteenpäin. Jatkan kuitenkin ponnisteluja. Minulle tuottaa suurta surua kuulla, millaisia kärsimyksiä olette joutunut kokemaan. Kulkeminen valtakuntamme etäisimmillä syrjäseuduilla on epäilemättä rasittavaa ja masentavaa. Uskon sanaanne, että valtakuntamme takamaat ovat viheliäisiä, köyhiä ja takapajuisia paikkoja.

Toivoisin, että viimeinkin kertoisitte minulle kuka on tämä mystinen ”vihollinen”, johon alituisen viittaatte kirjeissänne ja joka teidän mukaanne haluaa teille pelkkää pahaa? Ette kerro minulle mitään konkreettista, joten en voi auttaa teitä tässä asiassa vaikka haluaisinkin. Eivätkö keskinäinen luottamus ja avunanto ole patronuksen ja klientin suhteen peruskiviä? Miksi ette voi, halua tai uskalla kertoa minulle enempää tästä vihollisestanne?

Karlbergin linnassa marraskuun 23. p:nä 1673,
valtiokansleri Magnus Gabriel De la Gardie

Elsa Creutzin kirje ystävättärelleen Eleonooralle (yksityinen kokoelma)

Rakas ystäväni Eleonoora,

Minulla on sekä synkkiä että iloisia uutisia. Rakas äitimme menehtyi maaliskuussa. Olemme olleet kiireisiä suunnitellessamme hautajaisia, jotka pidetään syksymmällä. Tarkka päivämäärä ei ole vielä selvillä, koska emme tiedä milloin patronuksellamme De la Gardiella on aikaa osallistua hautajaisiin. Lisäksi isämme etsii yhä sopivaa ruumissaarnan kirjoittajaa.

Hautajaissaatto tulee kulkemaan yleisen tavan mukaisesti Suurkirkolta Riddarholmenin kirkkoon Tukholman kaikkien kirkonkellojen soidessa. Minä olen jo hankkinut mustaa kangasta kirkkojen verhoiluun varten ja miettinyt ruokalistaa sekä sopivia viinejä. Arvioimme hautajaisten tulevan maksamaan ainakin 2000 kuparitaaleria. Se on paljon, mutta meidän tulee järjestää äidillemme hänen säätynsä ja asemansa mukaiset hautajaiset. Pienet ja mitättömät hautajaiset

olisivat suuri häpeä, onhan isämme valtaneuvos.

Iloinen uutinen on se, että olemme muuttaneet Tukholmaan. Isämme on päässyt takaisin Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa suosioon. Asumme Skeppsbrolla, hyvin lähellä kuninkaanlinnaa. Täällä asuu lähinnä porvareita, useimmat aateliset asuvat kuninkaanlinnan itäpuolella. Ehkä mekin muutamme sinne jonain päivänä. Talossamme ei kuitenkaan ole mitään moitittavaa, se on uusi ja suuri kivitalo.

Sää on Tukholmassa hyvin omituinen. Aurinko paistaa, mutta ilma on raskas ja painostava, ei ole tuulenvirettäkään. Tuntuu kuin luonto keräisi voimia ennen näkemättömän suureen myrskyyn. Eläimet käyttäytyvät oudosti. Koirat makaavat nurkissa pelokkaina, rotat ovat piilossa kellarien varjoissa, kissat ovat hermostuneita ja sähisevät kaikille. Yleensä niin äänekkäät lokitkin ovat kaikonneet, ne lienevät lentäneet merelle. Hevosten kavioiden kolke ja kärryjen pyörien kitinä ovat ainoat kadulta kuuluvat äänet. Ihmiset kulkevat äänettä, kuin unessa.

Näin tänään kaupungilla vilaukselta punapukuisen naisen, joka vaikutti tutulta, mutta en saa mieleeni mistä hänet tunnen. Tämä sää ahdistaa minua, kirjoitan lisää myöhemmin.

Sinua kaivaten, Elsa

Tukholmassa kesäkuun 16. p:nä 1675

Majuri Sparrfeltin kirje kapteeni Fallströmille (Ruotsin Sota-arkisto)

Trelleborgissa 28. p:nä toukokuuta 1676

Emme vieläkin pöyristyneitä ja järkyttyneitä tapahtuneesta, koko amiraliteetti on raivon vallassa. Tämä sota tanskalaisia vastaan sujuu huonosti maalla ja nyt tuntuu kuin yrittäisimme tieteen tahtoen etsiä tappiota myös merellä. Emme voi ymmärtää, miksi Hänen Kuninkaallinen Majesteettinsa nimitti Lorentz Creutzin amiraaliksi.

Creutzin ainoa kokemus sodasta on lyhyt sotavankeus Tanskassa Pohjan sodan aikaan yli 15 vuotta sitten eikä hänellä ole mitään kokemusta merisodankäynnistä tai laivoista ylipäätään. Kaikki ovat yrittäneet saada Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa pyörtämään päätöksensä, mutta hän ei kuuntele. Aivan kuin Hänen Kuninkaallinen

Majesteettinsa olisi noiduttu kuvittelemaan, että vain Creutz voi pelastaa valtakunnan.

Meillä on jo kokemusta Creutzin johtamistaidoista. Kohtasimme muutamia tanskalaisia Bornholmin luona tämän kuun 25. p:nä ja olisimme voineet helposti tuhota heidät, jos meillä olisi ollut kyvykäs komentaja. Nyt saimme aikaan vain tuntikausien ammuskelua ja tyhjänpäiväisiä manöövereitä, minkä jälkeen tanskalaiset pakenivat Öresundiin. Creutz syyttää kapteeneja ja miehistöjä siitä, että laivat eivät totelleet hänen käskyjään. Todellisuudessa kukaan ei tiennyt, mitä Creutz oikein halusi meidän tekevän.

Svärdetin kapteenin Klas Ugglan pitäisi johtaa laivastoa Creutzin sijaan, hänen johdollaan voittaisimme tanskalaiset. Jos joku Creutz pitäisi tehtävään määrätä, toivoisin sen olevan Gustaf Creutz, joka palvelee Kronanilla isänsä alaisuudessa. Hän on sentään upseeri ja kokenut todellisia taisteluita. Toinenkin Creutzin pojista palvelee laivastossa. Tämä Johan on tullut sotataidoissaan enemmän isänsä kuin veljeensä.

Creutzin käytös ei myöskään herätä kovin suurta luottamusta. Creutz valittaa koko ajan, että lippulaiva Stora Kronanista tulee vielä hänen hautansa (vieläpä miehistön kuullen!) ja mutisee jotain ”vihamiehistä” ja ”vihollisista”. Amiraliteetin tanssiaisissa Creutz oli vähällä käydä Neptunuksen kapteenin vaimon kimppuun. Syyksi hän ilmoitti vain naisparan punaiset vaatteet, joiden vuoksi sekoitti hänet johonkin toiseen. Kukaan amiraliteetissa ei ymmärrä Creutzin mielenliikkeitä. Pelkään, että tuon virkamiehen & maakravun vuoksi Kronanista tosiaan tulee hänen ja koko miehistön hauta.

Asetoverisi Anders Sparrfelt

Majuri Sparrfeltin kirje kapteeni Fallströmille (Ruotsin Sota-arkisto)

Tukholmassa 2 p:nä heinäkuuta 1676

S, mitä edellisessä kirjeessäni uumoilin on nyt tapahtunut. Lippulaiva Stora Kronan on tuhoutunut, lähes 800 miestä on kuollut. Lisäksi tanskalaiset upottivat Svärdetin ja kaappasivat useita laivojamme, mm. Neptunuksen. Kohtasimme tanskalaiset kesäkuun 1. p:nä Öölannin rannikolla. Puolen päivän aikaan valmistauduimme kohtaamaan

vihollisen. Creutz saapui kannelle ja vaikutti normaalia hermostuneemmalta. Hän ei tuntunut kuuntelevan upseereita ja vilkuili tuon tuosta keulaan. Creutz kysyi meiltä, näemmekö mekin hänet. Emme tiedeet, ketä hän oikein tarkoitti. Ennen kuin ehdimme vastata, Svärdet ampui merkkilaukauksen.

Creutz päätteli Ugglan aikovan kääntyä, joten hän käski meidänkin kääntyä ja ampua tykillä laukauksen vastaukseksi. Myöhemmin selvisi, että Ugglan halusi varoittaa muita laivoja etenemästä liian kauas. Määräsimme tiukan käännöksen ja Kronan kallistui uhkaavasti. Saatoinkin kuulla, kuinka tykit rymisivät asekanalla käännöksen voimasta. Asemestari Gyllenspak säntäsi kannelle ja huusi kauhuissaan meitä laskemaan purjeet, mutta yhtäkkiä kohosi tuuli, joka vei hänen sanansa mennessään.

Juuri tuona hetkenä kuvittelin näkeväni punapukuisen naisen seisomassa keulassa. Näin Creutzin kalpenevan ja luulin hänenkin nähneen kyseisen naisen, mutta kun katsoin keulan suuntaan uudestaan, en enää nähnyt ketään naista. Luultavasti Creutz kalpeni tajutessaan viimein tilanteen vakavuuden. Tuuli yltyi myrskyksi ja kaatoi laivan kyljelleen niin, että purjeet osuivat veteen ja vesi pääsi virtaamaan tykkiaukoista sisään. Laivalla syntyi paniikki, kun miehistö tajusi laivan olevan tuomittu. Kukaan ei kuullut käskyjämme kaiken sen huudon ja mekastuksen keskeltä, jokainen yritti vain pelastaa oman henkensä.

Omituisinta on, että muistan selvästi jonkun merimiehen huutaneen ”ruutivarastossa on palava nainen”. Muistan myös kuulleen jonkun sanoneen naisen äänellä ”nyt nähdään, uppoatko vai kellutko”. Epäilen kuitenkin omaa muistiani, sillä Kronanilla ei ollut sen uppoamishetkellä yhtään naista, tästä olen täysin varma. Ehkä nämä kaikki naiseen liittyvät repaleiset muistot johtuvat järkytyksestä, sillä Kronanin ruutivarasto räjähti repien koko laivan hajalle.

En oikein vieläkään voi uskoa, että olen hengissä.

© Michal Bednarek / Dreamstime.com

Räjähdyks heitti minut kahden tanskalaisen laivan ylitse ja osuin oman Draken-laivamme purjeisiin, jotka pysäyttivät ilmalentoni ja pelastivat henkeni. Jos olisin pudonnut mereen tai osunut laivan kannelle, olisin varmasti kuollut. Mikäli kuulisin tällaisen tarinan jonkun muun suusta, pitäisin sitä itsekkin valheena. Useat merimiehet kuitenkin näkivät lentoni ja minusta on tullut legenda heidän keskuudessaan. Minua on jo kyselty usealle laivalle, sillä minun uskotaan tuovan onnea.

Olen kertonut tutkimuskomissiolle kaiken, minkä muistan, mutta jätin kertomatta nämä oudot naiseen liittyvät asiat. Kuten jo sanoin, ne saattavat olla vain harhaa ja muistoni asiasta alkavat jo haalistua. Halusin vain kirjata ne johonkin muistiin ja siksi kerron niistä sinulle tässä kirjeessä. Toivoisin, ettet kuitenkaan levittäisi selostukseni oudoimpia yksityiskohtia, sillä sellaisesta voi olla haittaa maineelleni. Toivottavasti tapaamme jälleen viimeistään sitten kun tämä viheliäinen sota on ohi.

Asetoverisi Anders Sparrfelt

Ernst Johan Creutz kirje Magnus Gabriel De la Gardielle

Kunnioitettu valtiokansleri, rakas patronuksemme,

En kykene kirjoittamaan paljoa, sillä tämä on suvullemme raskasta aikaa ja olemme kaikki alakulon vallassa. Tuntuu kuin jumalatar Fortuna olisi kääntänyt lopullisesti selkänsä meille ja päällemme olisi

asetettu synkkä kirous.

Veljeni Lorentzin viimeinen leposija on Pernajan kirkossa. Ainakin uskomme ja luotamme siihen, että Kronanin tuhon jälkeen merestä löydetty ruumis todella oli veljeni. Hänen pahoin silpoutunut ja palanut ruumiinsa voitiin tunnistaa ainoastaan taskussa olleesta sinettileimasimesta. Hautajaiset olivat pienet ja koruttomat, täysin veljeni arvolla sopimattomat, mutta katsoimme tapahtuneen vuoksi viisaammaksi poiketa normaalista tavasta.

Veljeni ruumiin kuljettamisesta Pernajaan huolehtinut palvelija kertoi, että ruumisvaunuja seurasi punaisiin vaatteisiin pukeutunut nainen. Hän ei tiennyt, kuka nainen oli eikä jostain syystä ryhtynyt lainkaan juttusille tämän kanssa. Luultavasti kyseessä oli rahvaan edustaja, jota suretti arvostetun & rakastetun veljeni kuolema. Tällainen myötätunnon osoitus on liikuttavaa, emmekä ole loukkaantuneita naisen vaatteiden väristä, sillä ymmärrämme ettei rahvaalla välttämättä ole varaa ostaa mustia vaatteita surunsa merkiksi.

Veljenpojastani Gustafista ei ole tietoa. Hän levännee meren sylissä niin kuin muutkin Kronanin tuhossa menehtyneet. Toisella laivalla palvelut Johan säilyi tuhosta hengissä, mutta hänen vähemmän hohdokas uransa laivastossa on ymmärrettävistä syistä ohitse. Tiedän, että teillä on tällä hetkellä muitakin murheita, mutta toivoisin, että perheemme patronuksena voisitte jollain lailla auttaa Johania saamaan nimityksen johonkin virkaan.

Pernajassa syyskuun 28. p:nä 1675,

Uskollinen klienttinne valtaneuvos Ernst Johan Creutz

Urban Hjärnen kirje Jacob Chronanderille

Kunnianarvoisa kihlakunnantuomari, arvostettu ystävä,

Täpäsin eilisiltana erään miehen, jonka kanssa käymäni keskustelu jäi vaivaamaan mieltäni. Päätin kirjoittaa asiasta sinulle, koska ajattelin asian kiinnostavan sinua ja haluaisin kuulla mielipiteesi tästä asiasta. Olin ollut mukana ruumiinavauksessa, joka

kesti myöhään iltaan ja päätin käydä tavernassa syömässä iltapalaa ennen kotiin menoa. Kyseinen mies tuli luokseni ja kysyi, olinko lääkäri Hjärne, jonka ansiosta Gävlen pojaksi kutsuttu noitiennäyttäjä oli paljastunut huijariksi. Harmistuini ruokailuni keskeytymisestä, mutta myös näin olevan. Mies sanoi, että noitiin perehtyneenä oppineena minua varmaankin kiinnostaisi kuulla Moran noitaoikeudenkäynnistä, jota hän oli seurannut läheltä.

Arvannet jo, että heti seuraavaksi mies halusi minun tarjoavan paloviinaa kurkun kostukkeeksi, jotta puhe luistaisi paremmin. Tokaisin, että olin kuullut jo tarpeeksi taikauskaisia loruja ja seipitettyjä satuja Bläkullassa paholaisen kanssa rietastelevista noidista. Olin lukenut noitakomission Moran tapahtumista kirjoittaman raportin, joten tiesin asiasta mielestäni jo kaiken tarpeellisen. Silloin mies kertoi olevansa mestari Hans – noitakomission pyöveli, joka oli omakätisesti teloitannut Moran noidat ja tiesi asioita, joita ei ollut raportissa.

Vaikka mestari Hansin ammatti kammotti minua ja ajatus siitä, että hän istuisi samaan pöytään kanssani oli iljettävä, kysyin mitä asioita hän mukamas tiesi. Mestari Hans vastasi, että raportissa ei kerrottu mitään Malin Erikintytärästä, joka oli poltettu elävänä. En ollut kuullut sen nimisestä noidasta eikä ketään oltu tietääkseni poltettu Morassa elävänä.

Kun epäilin mestari Hansin keksineen koko jutun saadakseen huijattua juotavaa, hän otti esiin paperin ja antoi sen minulle luettavaksi. Paperi oli Moran noitakomission johtajan Lorentz Creutzin allekirjoittama määräys, jolla Malin Erikintytär tuomittiin elävänä roviolle. Mestari Hans otti paperin käsistäni ja taitteli sen takaisin taskuunsa. Mielenkiintoni oli herännyt. Pyysin mestari Hansia istumaan pöytäni ja tilasin hänelle paloviinaa.

Mestari Hansin mukaan Malin Erikintytär torjui oikeudenkäynnissä sitkeästi kaikki syytökset ja väitti uppiniskaisesti todistajien valehtelevan. Komissio suostutteli Malinia tunnustamaan syyllisyytensä noituuteen ja liittoon Luciferuksen kanssa, jolloin hän saisi teloituspaijalla ehtoollisen sekä synninpäästön ja pääsisi taivaaseen. Tunnustamisesta kieltäytyminen vaarantaisi hänen iänkaikkisen sielunsa. Malin väitti kivenkovaan kyläläisten valehtelevan ja että he kyllä joutuisivat vastaamaan valheistaan viimeisellä tuomiolla. Lopulta Malinin jäärapäisyyteen tuskastunut komissio

päätti pitää tauon.

Kun komission jäsenet vilvoittelivat pitäjätuvan pihalla, lainlukija Magnusson ehdotti, että Malin Erikintytär pitäisi vapauttaa. Hän muistutti, että jos noituudesta syytetty ei tunnusta, häntä ei lain mukaan voi tuomita ja teloittaa. Tämä ehdotus suututti valtaneuvos Creutzin, joka sätii muita komission jäseniä kovaan ääneen ja vaati kovia sekä nopeita tekoja ongelman ratkaisemiseksi. Kun oikeudenkäynti jatkui, Creutz määräsi kaikki muut ulos pitäjätuvasta. Hän halusi puhua Malin Erikintyttären kanssa kahden. Kukaan ei saisi ruoskimisen uhalla tulla sisällä ennen kuin Creutz antaisi luvan.

Pihalle kerääntynyt väki sai todistaa omituista näytöstä. Talosta kuului hirvittävä huuto ja melu, aivan kuin Creutz olisi paininut itsensä paholaisen kanssa. Melskeen yhä jatkuessa ikkunan läpi lensi mustepullo, joka melkein osui kirkkoherraa päähän. Kukaan ei kuitenkaan uskaltanut mennä sisälle. Lopulta Creutz tuli ovelle ja määräsi kaikki sisälle. Malin Erikintytär oli itkuisen näköinen, mutta hän kiisti yhä kaikki syytökset.

Creutz ilmoitti, että koska noita ei suostunut tunnustamaan, hän oli päättänyt antaa kiduttaa syytettyä. Oikeudenkäyntiä seurannut väkijoukko kohahti ja lainlukija Magnusson vastusti sanoen, ettei kiduttaminen ollut lain mukaan sallittua. Creutz vastasi, että noituus on poikkeusrikos. Vastassa ei ollut tavallinen rikollinen vaan itse Belsebub ja näin ollen poikkeukselliset keinot olivat sallittuja. Komissio hyväksyi tämän selityksen ja antoi suostumuksensa Malinin kiduttamiseen. Lorentzin käskystä Malin vietiin aittaan ja mestari Hans aloitti julmat askareensa. Se ei ollut mestari Hansin mukaan mitenkään miellyttävä tehtävä, mutta hän teki kuitenkin työnsä.

Komissio seurasi kidutusta ja sen jäsenet näyttivät kalpeilta sekä pahoinvoivilta. Ainoastaan Creutz seurasi tapahtumaa ilmeettömänä. Edes peukaloruuvi ei saanut Malinia tunnustamaan ja viimein lainlukija Magnussonin vaatimuksesta kidutus lopetettiin. Hän aneli Creutzia vapauttamaan Malinin syyttömänä, sillä syyllinen olisi jo tunnustanut. Creutz vastasi, että paholainen antoi Malinille voimaa kestää koettelemus. Hän jatkoi, että tietäisi miten saataisiin varmasti selville, oliko Malin Erikintytär noita vai ei ja määräsi Malinin vesikokeeseen.

Malin Erikintytär vietiin joenrantaan, missä hänen kätensä ja jalkansa sidottiin. Sitten mestari Hans heitti hänet jokeen. Koska vielä ei ole syntynyt ihmistä, joka olisi veteen jouduttuaan uponnut pohjaan kuin kivi, Malin pysyi pinnalla. Tämä riemastutti Creutzia, koska se hänen mukaansa todisti, että Malin oli noita. Creutzin mukaan Malin pysyi pinnalla, koska paholainen ei anna liittolaisensa hukkuu. Näin ollen Malin tuomittiin kuolemaan muiden noitien ohella.

Noitien teloituksia ryhdyttiin valmistelemaan välittömästi. Hiekkasärkälle joen rantaan koottiin rovioita ja Mestari Hans ryhtyi teroittamaan kirvestään. Creutz yhytti hänet tästä työstä ja tivasi, mitä hän oikein teki. Mestari Hans selitti, että ei halunnut mestata ketään tylsällä kirveellä. Noidillakin on oikeus lähteä yhdellä iskulla. Creutz nosti tästä äläkän, sillä hänen mukaansa noidat tuli polttaa elävänä roviolla. Se aiheuttaisi muissa noidissa pelkoa ja kauhua ja mahdollisesti saisi heidät luopumaan pahuuden teosta. Mestari Hans vastusteli sanoen, että sellainen ei ole Ruotsinmaassa tapana. Lain mukaan teloitettavat mestataan ja heidän ruumiinsa poltetaan heti mestauksen jälkeen.

Creutz vaati itsepintaisesti elävänä polttamista, mutta ei saanut Mestaria Hansia taipumaan. Mestari Hans myönsi, että noituuden ollessa kyseessä jouduttiin joskus käyttämään poikkeuksellisia keinoja tunnustuksen saamiseksi. Teloituksista oli sen sijaan tarkat säännöt, joista Mestari Hans ei suostunut tinkimään ilman, että hän sai takuut siitä, ettei asiasta tulisi seuraamuksia. Tällainen elävänä polttaminen voisi pilata Mestari Hansin maineen tai pahimmillaan jopa maksaa hänen virkansa. Hän halusi asiasta kirjallisen määräyksen, jossa oli valtaneuvoksen allekirjoitus ja koko komission tuli antaa suostumus asialle. Muuten komissio saisi hakea Tukholmasta toisen mestarismiehen hoitamaan teloitukset.

Vimmastunut Creutz maanitteli, suostutteli, huusi ja raivosi, kunnes komission muutkin jäsenet suostuivat siihen, että noidat poltettaisiin elävinä, vaikka se oli ennen kuulumatonta. Creutz sai heidät suostumaan vedoten siihen, että noituus oli crimen exceptum, joten rangaistuksenkin tulisi olisi poikkeuksellinen. Sitä paitsi komissio oli jo suostunut syytetyn kiduttamiseen. Kaikki eivät saaneet tästäkään mielenrauhaa, mutta he eivät uskaltaneet vastustaa valtaneuvosta. Saatuaan komission

hyväksynnän Creutz antoi mestari Hansille kirjallisen määräyksen elävänä polttamisesta. Tuomituille asiasta ei kerrottu, jotta he eivät turhaan menettäisi mielenrauhaansa.

Tässä kohtaa mestari Hansilla oli vaikeuksia jatkaa kertomustaan ja hän tarvitsi lisää paloviinaa rohkaisuksi. Teloitetut tietenkin kauhistuivat, kun heille teloituspäivänä selvisi, miten he tulisivat kuolemaan, mutta heidän armonanelujaan ei kuunneltu. Tuomituille annettiin ehtoollinen ja synninpäästö. Malin Erikintytär kieltäytyi molemmista.

Kun ensimmäisenä teloitettavaksi määrätty Malin Erikintytär oli kiinnitetty rautakahleella rovion keskelle asetettuun paaluun, mestari Hans sytytti tulen. Mestari Hans selitti, että koska hän ei ollut koskaan polttanut ketään elävänä, roviot oli kasattu kuivista puista kuten normaalistikin. Liian myöhään hän tajusi, että kosteiden puiden savu olisi vienyt Malinilta pian armeliaasti tajun, mutta kuivien puiden tuli ei antanut armoa. Useat katselijat voivat pahoin katsellessaan Malinin kärsimyksiä.

Malin Erikintytär anoi liekkien keskellä apua perheeltään, kyläläisiltä, Jumalalta, Kristukselta – keneltä tahansa. Kukaan ei rientänyt hänen avukseen ja lainlukija Magnussonkin käänsi katseensa muualle. Silloin tapahtui jotain merkillistä. Liekkien keskelle ilmestyi tumma hahmo, joka kuiskasi jotain Malinin korvaan. Malin katsoi tulesta suoraan Creutzin silmiin ja nyökkäsi. Lieskat räjähtivät kolmen miehen korkuisiksi ja paloivat niin kuumasti, ettei kukaan voinut mennä lähellekään roviota.

Hetken päästä liekit sammuiivat ja jäljellä oli vain tuhkaa, jonka tuuli lennätti jokeen. Malin Erikintyttärestä ei löydetty jälkeäkään. Itsensä paholaisen arveltiin tulleen pelastamaan liittolaisensa, mutta mestari Hans mietti, että ehkä Malin oli todella ollut syytön ja tehnyt vasta elämänsä viime hetkillä sopimuksen paholaisen kanssa päästäkseen tuskistaan ja voidakseen kostaa kokemansa vääryyden. Tätä hän ei ollut tohtinut Morassa sanoa ääneen ja tavernassakin hän madalsi ääntään näin puhuessaan.

Järkyttynyt Creutz määräsi, että loput syytetyt tuli mestata ennen kuin heidät vietiin roviolle,

jotta piru ei voisi auttaa heitä. Seitsemän tuomituista päätti perua tunnustuksensa eikä heitä teloitettu sinä päivänä. Yksi ilmoitti havainneensa olevansa raskaana ja pelastui. Myöhemmin kuulin, että mestari Hansin ollessa kyseessä se ei ollut ensimmäinen kerta, kun naispuolinen tuomittu pelastui tällä lailla. Mestari Hans lopetti kertomuksensa sanoen, että Creutz määräsi kaikki merkinnät Malin Erikintyttärestä poistettavaksi komission asiakirjoista.

Ellei mestari Hans olisi näyttänyt minulle Creutzin allekirjoittamaa määräystä, olisin valmis uskomaan, että hän oli sittenkin keksinyt koko jutun. Ajatus siitä, että valtaneuvos Creutz olisi määrännyt virallisia asiakirjoja väärennettäväksi tuntuu uskomattomalta. Ehkä Creutzinkin tarttui maalaisten noitahysteria ja hysteriakohtauksen mentyä ohitse hän ymmärsi toimineensa valtakunnan lakien ja tuomariohjeiden vastaisesti. Tältä kannalta olisi ymmärrettävää antaa määräys asiakirjojen väärentämisestä. Creutz ei olisi selvinnyt ilman rangaistusta, vaikka olikin valtaneuvos ja De la Gardien suojatti. Luultavasti komission muutkin jäsenet halusivat unohtaa osallisuutensa tapahtuneeseen.

Mestari Hansin puheet paholaisen ilmestymisestä teloituspaikalle voimme kuitenkin hylätä taikauskoisena höpinänä. Tämän yksityiskohdan hän lienee lisännyt vain saadakseen tarinastaan jännittävämmän.

En oikein tiedä, haluaisinko ryhtyä tutkimaan asiaa tarkemmin. Minua inhottaa ajatus kuolleen miehen maineen pilaamisesta ja sain noidista tarpeekseni, kun istuimme yhdessä Tukholman noitakomissiossa. Kuitenkin tunnen, että jos mestari Hansin kertomus on totta, asia tulisi saattaa julkisuuteen varoituksena siitä, kuinka noitiin uskomisen voi saada älykkäänkin miehen mielen sekaisin ja ajaa hänet vastenmielisiin tekoihin. Tästä haluaisinkin kuulla mielipiteesi – tutkinko mestari Hansin kertomuksen totuudenmukaisuutta vai en?

Tässä asiassa on kuitenkin jotain omituista ja epämääräistä, josta en oikein saa otetta. Minusta tuntuu kuin mestari Hans olisi kertonut asiakirjojen väärentämisen jälkeen vielä jotain muutakin, mutta en saa päähäni mitä. Vaistoan sen olevan jotain tärkeää, mutta en pysty muistamaan hänen sanojaan. En osaa edes sanoa, milloin lähdin tavernasta kotiini ja muistan hämmentyneeni, kun yhtäkkiä heräsin omasta sängystäni. Omituista, sillä mestari Hans joi paloviinaa ja minä en. Ajattelin etsiä mestari Hansin käsiini ja

puhua hänen kanssaan uudestaan niin, että kirjoitan kaiken saman tien muistiin.

Kirjoitettu Tukholmassa elokuun 5. p:nä 1678,
Urban Hjärne

Lisäys elokuun 7. p:nä:

Mestari Hans kuoli tänään. Satuin paikalle, kun hänen ruumistaan nostettiin vedestä rannalle Skeppsbronin luona. Sanoin olevani lääkäri ja halusin tutkia hänet, josko hän olisikin vielä hengissä. Tosiasiassa yritin etsiä hänen taskuistaan Creutzin allekirjoittamaa teloitusmääräystä, mutta en löytänyt. Se lienee huuhtoutunut mereen. Näin tapahtumaa seuranneessa väkijoukossa punapukuisen naisen – en tiedä, miksi asia on mielestäni mainitsemisen arvoinen, sillä en

tuntenut häntä ja hän katosi ennen kuin ehdin puhua hänen kanssaan.

Nyt kun mestari Hans on kuollut ja Creutzin määräyskirje on kadonnut, en näe syytä tutkia Malin Erikintyttären asiaa enempää. Ehkä se olisi ollut joka tapauksessa toivoton tehtävä, sillä tietääkseni lähes kaikki Moran noitakomission jäsenet ovat kuolleet. Tuskinpa elossa olevatkaan olisivat tästä asiasta mieluusti puhuneet. Lähetän tämän kirjeen kuitenkin, jos vaikka pitäisit mestari Hansin kertomusta mielenkiintoisena. Ehkä voit hyödyntää sitä, jos saat päähäsi palata nuoruutesi harrastukseen ja kirjoittaa uusia näytelmiä.

© Jussi Katajala 2009

Saatesanat novelliin “Noitanaisen älä anna elää”

Lorentz Creutz oli rikas ja virkaurallaan korkealle kohonnut aatelin, joka epäonnekseen sekaantui noituuteen. Seurauksena oli seitsemän epäonnen vuotta, jotka päättyivät loistokkaan paluun sijaan vähemmän kunniakkaaseen kuolemaan Stora Kronanin tuhossa. Tuntuu kuin Moran noitaoikeudenkäynnin varjo häilyisi jollain epämääräisellä tavalla Lorentzin loppuvuosien yllä, sillä on vaikea käsittää, miksi Lorentzin elämä oli juuri Moran jälkeen pelkkää alamäkeä. Tämän vuoksi tuntui sopivalta antaa tapahtumille yliluonnollinen selitys.

Ongelmallisinta kirjoittamisessa oli löytää sopiva lähestymistapa. Suorasanainen kertomus ja minä-muotoinen muistelo eivät toimineet. Parhaalta ratkaisulta tuntui kertoa tarina fikti-

ivisten kirjeiden kautta, koska suurin osa 1600-luvun kirjallisista lähteistä on nimenomaan kirjeitä. Kirjemuodon vuoksi novellista tuli sirpaleinen ja ehkä myös vaikeasti luettava. Samalla se muistuttaa kuitenkin parhaiten todellisuutta, sillä kuvamme menneisyydestä on myös hajanainen ja sirpaleinen. Menneisyys pitää rakentaa uudelleen sattumalta säilyneestä aineistosta kuten kirjeistä ja asiakirjoista. Historia on kuin valtava palapeli, josta puuttuu palasia juuri mielenkiintoisimmista kohdista. Se on toisaalta ärsyttävää, mutta antaa mahdollisuuden täyttää aukkoja vaikka punapukuista naista kuvaavilla palasilla.

Jussi Katajala

JP KOSKISEN LAUSUNTO

Kirjoituskilpailun tuomaristoon kuuluminen on aina suuri kunnia ja kirous. On erittäin mielenkiintoista lukea novelleja, joiden kirjoittajista ei tiedä mitään. Tarinoiden käänteet voivat yllättää tuomarin täydellisesti. Välillä oivaltaa, ilokseen tai kauhukseen, että näinkin voi ajatella. Tässä mielessä vuoden 2009 Usvan kirjoituskilpailu ei tuottanut pettymystä.

Yleisesti lähdin arvioimaan kilpailuun saapuneita novelleja tarinankerronnan ehdoilla. Novelli on armoton. Novellissa tarinan on toimittava ja sen on toimittava nopeasti. Siitä on hyvä löytyä alku, keskikohta ja loppu. Ennen kaikkea siitä on löydyttävä tarina. Kirjoittajalla pitää olla jotakin kerrottavaa ja hänen pitää osata kertoa se.

Edellä mainituista syistä karsin oman kuuman ryhmäni ulkopuolelle suuren joukon teknisesti taitavia novelleja. Näiden novellien kirjoittajien valitsemat aiheet eivät kiinnostaneet minua, olivat minulle liian tuttuja tai tarina ei vain kantanut. Ja koska makuasioista ei voi kiistellä, monet noista novelleista löytyvät muiden tuomareiden palkintolistoilta.

Voittajaksi nostamani Noitanaisen älä anna elää on historiallinen novelli. Tarina etenee sujuvasti kirjeiden muodossa siten, että tapahtumia kuvataan eri aikoina ja eri näkökulmista. Sujuvasti kirjoitettu novelli istuu kerronta-aikaansa luontevasti. Myös kilpailun teemat ovat mukana vahvasti, noitien tuomioissa olennaiset tuli ja vesi, samoin ilma jopa fyysisen lentämisen kautta (Bläkullassa käytiin lentäen, lentääpä Sparrfeltkin räjähdys voimasta laivasta toiseen). Tarina saa mielikuvituksen liikkeelle ja synnyttää lukijan päässä oman, elävän maailmansa, mikä on hyvän tarinan pettämätön merkki.

Pidin myös paljon *Helvetti jäätyy* -novellista. Tarinassa on omaperäinen kerrontatyylä, joka ottaa

lukijan omakseen heti. Kertoja on sympaattinen jurottaja, muutosvastarintamies, ihan niin kuin minä tai sinä. Tarina olisi ehkä kaivannut vielä viimeistä silausta mutta tässäkin muodossa se on ehdottomasti lukemisen arvoinen.

Näkökulman kääntämisessä hauska onnistuva *Pinta* on todellinen seikkailutarina, jossa päähenkilö outouttaa uhmaten tunkeutuu tutkimattomiin maailmoihin. Kirjoittaja on onnistunut hienosti muuntamaan tutun oudoksi ja oudon tutuksi.

Täti on hyvin ja hallitusti kerrottu tarina, jossa henkilöt heräävät eloon, muuttuvat paperista lihaksi. Tarina kestää useammankin lukukerran sillä kerrotut tapahtumat ovat ovia toisiin tapahtumiin, jotka mieli voi täydentää helposti.

Todellisen työpaikkadraaman tarjoaa *Ärbäckä ahven lavuaarissa* etc. Novellissa työpaikan oudot tapahtumat uivat hyvin yhteisön sisään ja tuovat henkilöistä esiin hauskoja luonteenpiirteitä. Tarina kasvaa hienosti loppua kohti mutta ei ehkä löydä sitä sävähdyttävää huipennusta.

Edellä mainittujen novellien lisäksi pyörittelin käsissäni muutamia muitakin tarinoita, jotka syystä tai toisesta siirtyivät ynnä muuta -pinoon. Uskoakseni tehtäväni oli tässä tuomaristossa vaalia hyviä tarinoita, ei niinkään teknistä tai taiteellista virtuositeettia. Jos idea ei toimi, tai sitä ei ole, taitavinkaan kirjoittaja ei saa lukijaa pysymään hereillä. Joissakin novelleissa syntyi mielikuva urheiluautosta, joka murahteli tyhjäkäynnillä pääsemättä koskaan liikkeelle. Novelli on kuitenkin matka, jonka päätteeksi lukija tahtoo olla muualla kuin lähtöpisteessä. Kiitokset niille kirjoittajille, jotka liikuttivat minua!

JP Koskinen

KOSMOSKYNÄN JA USVAN KIRJOITUSKILPAILU 2009 "KIRJOITA KIRJOITTAMISESTA"

Kosmoskynä- ja Usva -lehdet julistavat kirjoituskilpailun teemalla "Kirjoita kirjoittamisesta". Kilpailussa on kaksi sarjaa, novellisarja ja kolumnisarja.

1) Novellisarja

Novelli, joka kertoo kirjoittajasta kirjoittamassa, on oman lajinsa klisee. Usein kirjoittajia varoitetaan kirjoittamasta tarinaan epähuomiossa itseään. Tällä viitataan joko siihen, että päähenkilö esimerkiksi huokailee, polttaa ketjussa tupakkaa, katselee ulos ikkunasta eikä tiedä mitä tekisi. Sarjakuvapuolella tuttuja ovat sarjakuvat, jotka kertovat siitä, ettei piirtäjä saa ideoita sarjakuvaan.

Tällä kertaa kirjoittajalla on täysi vapaus sijoittaa itsensä mukaan tarinaan. Kilpailussa haetaan tarinoita, jotka kuvaavat kirjoittamista, sen vaikeutta tai riemua, fiktiivisen tai puolifiktiivisen päähenkilön kautta. Novellit voivat käsitellä kirjoittamista, kirjallisuutta tai suhdetta kirjailijuuteen. Lähtökohdaksi voi ottaa luomisen tuskan ja ilon, kirjoittamisen mystisyyden, perinteiden roolin, menneiden kirjailijoiden painolastin ja niin edelleen.

Kilpailussa ei kuitenkaan etsitä huonoja tai kliseisiä tekstejä, vaan niiden tulee täyttää hyvän kaunokirjallisuuden vaatimukset. Tavoitteena on selvittää, mitä kirjoittajat edellä kuvatusta lähtöasetelmasta saavat irti. Hyvänä esimerkkinä teeman soveltamisesta voisi mainita Juha-Pekka Koskisen novellin "Kirjoittaja, joka ei koskaan julkaissut mitään" (Usva 2/2005).

Spekulatiivisuus eli scifi- tai fantasiaelementin mukanaolo tekstissä ei ole välttämättömyys, mutta sallittua.

2) Kolumnisarja

Kolumni eroaa asia-artikkelista siinä, että se voi vapaasti olla subjektiivinen, pohdiskeleva, jopa tajunnanvirtamainen, siinä missä asia-artikkelilta edellytetään objektiivisuutta ja asiassa pysymistä. Asia-artikkelin tehtävä on tarjota lukijalle uutta tietoa, kun taas kolumnin tehtävä on herättää ajatuksia, olla parhaimmillaan jopa hauska. Hyvä kolumni esittää enemmän kysymyksiä kuin tarjoaa vastauksia.

Myös kolumnin kirjoittaja voi kirjoittaa itsensä mukaan tekstiin; ne ovat usein omakohtaisia ja kirjoitetaan ensimmäisessä persoonassa. Kolumni voi lähteä liikkeelle todellisesta tilanteesta tai havainnosta, jonka kirjoittaja on tilanteen pohjalta kirjoittajana tehnyt. Kolumnissa on myös sallittua johtaa lukijaa harhaan. Todellisia tapahtumia on lupa värittää eikä päähenkilön tarvitse olla yksi yhteen kirjoittaja itse, siitä huolimatta että teksti antaa tällaisen vaikutelman.

Erikseen mainittakoon, että tekstien ei etenkään kolumnisarjassa tarvitse olla ennen julkaisemattomia. Kisaan on siis sallittua lähettää esimerkiksi kirjoittajan blogissa aiemmin julkaistuja tekstejä uudelleen muokattuina. Kirjoittajalla tulee kuitenkin olla tekijänoikeus lähetettävään tekstiin.

Hyviä esimerkkejä julkaistuista kirjoittaja-aiheisista kolumneista voi etsiä Kosmoskynän "Kosmoksen nurkkaus" -palstalta. Osa palstalla julkaistuista teksteistä löytyy myös verkosta: http://kosmoskyna.net/Arkisto/Kosmoksen_nurkkaus.htm

Osallistumisohjeet

Tekstien enimmäispituus novellisarjassa 20 000 merkkiä eli noin kymmenen sivua tekstiä fonttikoolla 12 ja 1,5-rivivälillä. Kolumnien suosituspituus on 7500 – 10 500 merkkiä. Suositus on kuitenkin ohjeellinen eikä kolumnia hylätä esimerkiksi lyhytensä vuoksi. Merkkinääriin lasketaan mukaan välilyönnit. Tekstit tulee olla kirjoitettu suomeksi.

Tekstit on lähetettävä 15.9. mennessä sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen kirjoitakirjoittamisesta@gmail.com. Ilmoita varsinaisessa viestissä nimesi, osoitteesi ja kumpaan sarjaan tekstisi osallistuu. Valitse tiedostomuodoksi rtf.

Kilpailun tuomareina toimivat Kosmoskynä-lehden päätoimittaja Pasi Karppanen ja Usva-lehden päätoimittaja Anne Leinonen. Palkintoihin on varattu 200 euroa, jonka tuomarit jakavat haluamallaan tavalla. Lisäksi kisassa jaetaan kirjapalkintoja ja kaikkien kisaan osallistuneiden kesken arvotaan viisi

Kosmoskynä-lehden tilausta vuodelle 2010 ja viisi Kirjoita kosmos -kirjoittajaopasta.

Tekstit julkaistaan syksyllä ilmestyvissä Kosmoskynän ja Usvan yhteisnumeroissa. Kyseessä ei ole yksi yhteisnumero tai kaksi keskenään identtistä lehteä, vaan Kosmoskynän ja Usvan numerot sisältävät osin samaa, osin toisiaan täydentävää materiaalia. Lehtien päätoimittajat varaavat oikeuden julkaista myös muita kisaan osaa ottaneita tekstejä myöhemmin. Tästä kuitenkin sovitaan tapauskohtaisesti kunkin kirjoittajan kanssa.

Lisätietoja lehdistä:

Kosmoskynä: <http://kosmoskyna.net>

Usva: <http://usvazine.net>

Tiedustelut osoitteeseen

kirjoitakirjoittamisesta@gmail.com

JANKULIT

Maija Tiitta

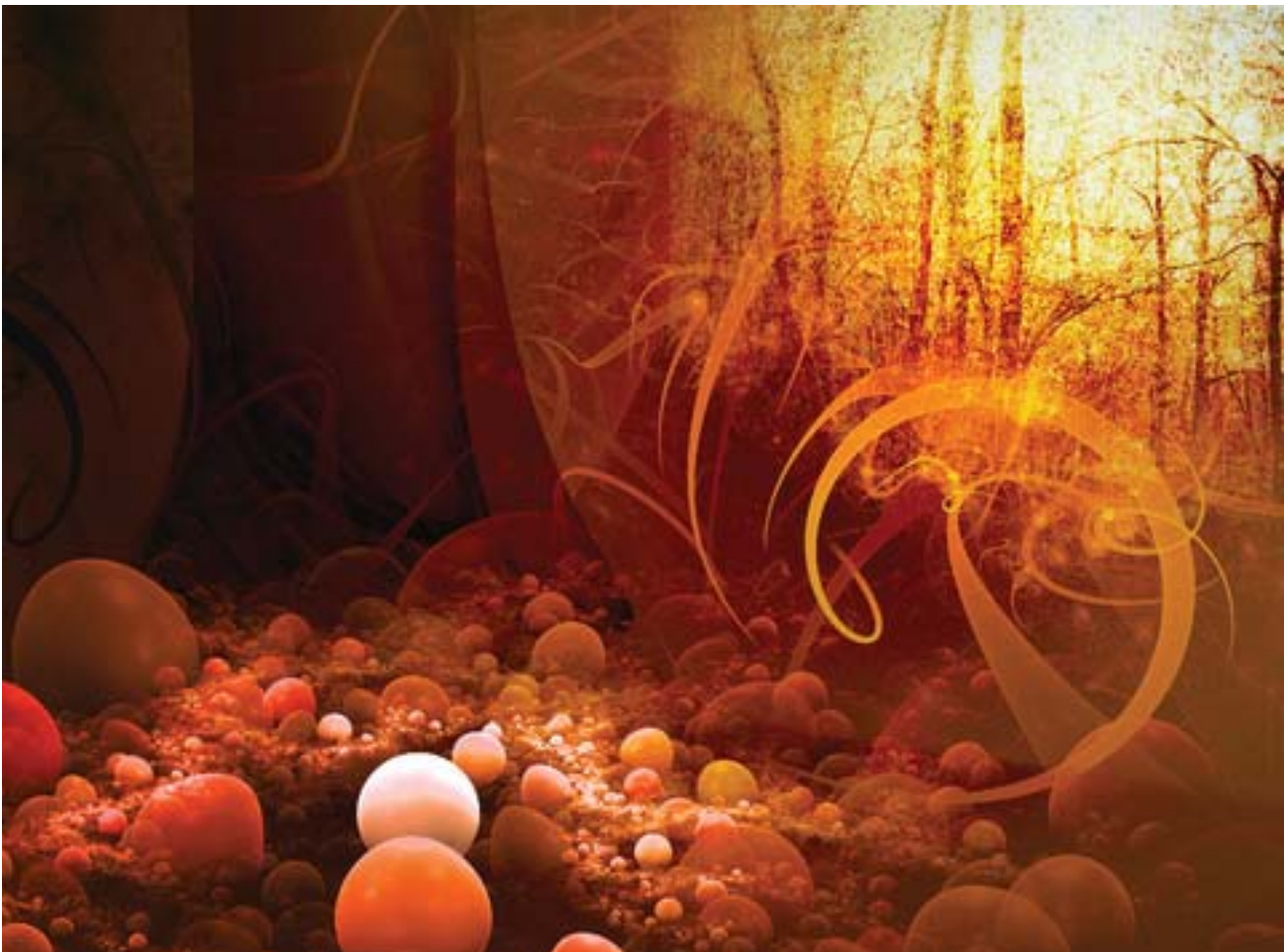
Multa oli tummaa ja kosteaa. Lapio upposi siihen pehmeästi. Oli jo ilta, kun hän pääsi aloittamaan, auringonsäteet siilautuivat punertavina kuusenoksien takaa. Muutama valoisa hetki riitti, hautaluolan musta suuaukko oli melkein auki. Olivatkohan jankulit hoitaneet homman. Mistä sen voi tietää, ehkä ne olivat vain höperön mummon kuvitelmia, valvepainajaisia jotka kummittelevat mielessä, kun herää aamuyön hiljaisuudessa eikä enää pysty nukahtamaan. Jankulit rouskuttavat pimeässä maan alla. Kyllä kai. Hänen täytyi olla yhtä höperö kuin mummokin. Mutta kohtahan se nähtäisiin.

Valo hiipui nopeasti. Luolan suu jäi kuusen varjoon, mutta hänellä oli taskulamppu mukana. Hän ryömi hitaasti eteenpäin pitäen lamppua hampaiden välissä. Epämukavaa. Eikö tunnelin pitänyt olla tilavampi? Kuinka tätä olisi voitu käyttää, hädintuskin ihminen yksin mahtui ryömimään, saati sitten... Niinpä tietysti,

katosta oli varissut multaa. Hän ryömi mahallaan tehden uraa irtonaiseen maa-ainekseen. Aikanaan tunneli oli ollut selvästi korkeampi ja pohja kovaksi tallautunut. Paikkaa ei ollut käytetty vuosikymmeniin.

Tunneli avartui parin metrin levyiseksi kammioksi. Ilma tuntui yllättävän raikkaalta, mutta siinä oli metsäinen vivahdus, kuin katajanmarjoja ja mäyränpesää. Kammion lattia ja seinät olivat sileät, täällä ei ollut irrallisia maakokkareita. Hän käänsi lampun kohti kattoa: harmahtavia pieniä sieniä jotka kasvoivat niskat kierossa, kurkottelivat ylös ja alas toistensa yli. Hyvä on. Luola oli siinä missä pitikin, mutta mitään muuta ei ollut nähtävissä. Kuinka kauan ruumiin hajoamiseen menee? Jos kahdenkymmenen vuoden jälkeen saa haudata samalle hautapaikalle, tarkoittaako se että ruumis on silloin jo hävinnyt kokonaan? Aivan luonnollisesti, ilman mitään jankuleita.

Hän ei tiennyt sen enempää kuin ennenkään. Paitsi

© Christophe.rolland1 / Dreamstime.com

että luola oli tässä. Ja hänen vaihtoehtonsa olivat vähissä.

Eikö ollu iha niinku mie sanoin? mummo kysyi.
– Joo. Kai se oli, mutta mitä sitten, ei se tarkoita että juttu oikeasti toimii.

– Mikä juttu, ei se mikkää juttu oo. Siun ukko käytti sitä kuoppaa ja aina se hyvin palvel, ol nii siisti ja valmis että, ei ikinä tullu mittää höpinöitä eikä haisuja.

Mahtavaa. Jos se kelpasi isoisälle niin kyllä sen on kelvattava hänellekin! Isoisä oli sentään kunnanvaltuutettu, istui valtuustossa yli kaksikymmentä vuotta, ja ties missä johtokunnissa. “Eikä ikinä tullu mittää höpinöitä eikä haisuja.”

Mitä siinä voi. Hän joi iltakahvit mummon kanssa. Mummo oli niin tottunut iltakahviinsa, ettei osannut nukkua ilman. Hänen itsensä olikin parasta pysyä vielä virkeänä suoriutuakseen edessä olevasta ikävästä työstä. Keittiön ikkunan takana ilta pimeni yöksi. Jankulit maiskuttelivat odotuksesta – äh, anna olla. Ihan tarpeeksi hankalaa muutenkin, ei tässä enää mitään mörköjuttuja tarvittu illan piristykseksi. Hän auttoi mummon vuoteeseen, oikeastaan vain katsoi ettei tämä kaatunut matkalla keittiöstä makuualkoviin. Mummo halusi pärjätä itse, mutta varmempi, että joku katsoi kun mummo pärjäsi. Hän pesi kahvikupit hiljaa kolistelematta. Mummo jutteli jotain itsekseen, siirtyi puheesta uneen huomaamatta. Hän istui vielä hetken keittiön pöydän ääressä ja kuunteli mummon syvenevää hengitystä. Kaikki oli hyvin. Kaikki olisi taas hyvin.

Aamuyöllä alkoi sataa. Hän heräsi säpsähtäen lyhyestä unesta pisaroiden räsähdellessä pelitikatolle. Joku kattopelti oli varmaan löysällä, meteli oli painajaismaista. Pitäisi kiivetä katolle ja tarkastaa ruuvit ennen talvea ja lumisateita. Hän hiipi mummon sängyn viereen, ei nähnyt mitään mutta ei halunnut syyttää valoja. Hetken kuluttua tasainen hengitys alkoi erottua sateen kohinan alta. Mummo nukkui viattoman unta.

Nauratti: hän oli se höperö, joka valvoi aamuyöllä ja mietti sekavia uniaan. Unessa jankulit olivat tulleet, kun hän oli vielä luolassa. Ne työnsivät ison palan maaseinämää tieltään ja keräytyivät ruumiin ympärille, tuijottivat sitä hiljaisen hartaina. Sitten ne käänsivät

silmänsä, nimenomaan silmänsä, ei päänsä, kaikki samalla hetkellä häntä kohti – ja hymyilivät.

Olisi se voinut olla pahempaakin. Unessa oli pimeää, hän näki vain hohtavat silmät, hymyt hän jotenkin tunsi ilmapiirin muutoksena. Unessa voi tietää tietämättä miten tietää. Pitäisi aamulla kysyä mummolta. Onko jankuleilla hohtavat silmät ja terävät hampaat... Just joo. “Miksi sinulla on niin suuret silmät? Miksi sinulla on niin terävät hampaat?”

Aamulla hän nukkui pitkään. Mummo oli jo keittänyt iänikuisen aamupuuronsa ja jättänyt puolet hänelle.

– Mitä sie muistat isästä?

Mummon kysymys tuli varoittamatta. Hän ei ollut ajatellut isää vuosiin. Isä oli kadonnut hänen elämästään ja ennen pitkää myös hänen mielestään.

– En paljon mitään. Muistan että äiti tuli tänne kun isä lähti.

– Miten nii lähti?

– Häipyi. Äiti ei koskaan halunnut puhua siitä, en tiedä miksi hän lähti tai miksei koskaan ottanut yhteyttä. Äidistä kai oli ihan hyvä niin.

– Varmaan oliko, ku isäs ol sellanen.

Jaahas. Väritynyttä tietoa tarjolla. Tarttuako koukkun vai ei.

– Oli millanen?

– Iha niinku se siun kaveri. Aattelin heti että jo on, tyttö ei muista issäänsä ja ettii iha samanlaise, mikä siinä on, eikö onnettomuuden löyvä hakemattaki.

Siihen oli vaikea sanoa mitään. Tuntui kuin jotakin oleellista olisi mennyt ohi. Mummo oli ilmeisesti valmis kertomaan kaiken mitä tiesi ja enemmänkin. Mutta kestäisikö sitä kuunnella.

– Äitis tul tänne issäas karkuun, ja issäis tul perässä. Kiukkusena ku herhiläine. Ei ollu vaimon laittamaa ruokaa valmiina ku tul kottiin, eikä ollu vaimookaan. Arvas heti mihi ootte lähteneet ja tul tänne vielä saman päivän vaikkei enne suvainnu nennäänsä tänne pistää.

– En minä muista mitään sellaista. Äiti kertoi että isä jätti meidät ja hän ajatteli että meidän olisi parempi täällä kuin yksin kaupungissa.

– Parempi täällä ku issäis kanssa, nii äitis aatteli, ja oikein aatteli.

Ei hän sitä kokonaan ollut unohtanut, mutta jossakin vaiheessa hän oli päättänyt pitää hyvät muistot päällimmäisinä, ja äiti oli auttanut häntä siinä. Isä oli hyvä isä ja hyvä aviomies, aina siihen saakka kunnes katosi. Olihan

se outoa, kai siihen täytyi jokin syy olla ja ainahan kadonneita yritetään etsiä. Mutta se kaikki oli tapahtunut kauan sitten. Jos äiti ei halunnut kaivella kipeitä muistoja, ei häntä voinut siihen pakottaa. Mitään ei voinut kuitenkaan muuttaa, parempi vain elää eteenpäin.

Mummo jatkoi:

– Se ol oikeestaan vahinko. Ukko ol jo huonos kunnos, ei se pärjänny isol vihasel miehel. Ja äitäs ol vintil piilossa siun kanssa.

– Mikä oli vahinko?

Mummo nyökytteli kiikkutuolissa ja katsoi kirkkaila silmillään, odotti että hän ymmärtäisi sanomattakin. Mutta ei sitä voinut ymmärtää, oli tapahtunut aivan liikaa, nyt mummo oli vielä kääntämässä nurin hänen lapsuuttaan ja muistojaan. Häntä kuvotti, täytyi päästä ulos.

Vesipisararat kimaltelivat ratamonlehdillä, heinäsiirkat olivat jo aloittaneet vimmatun sahaamisensa. Se oli ollut myös loppukesää kun äiti oli tuonut hänet mummolaan, maan tuoksu, kypsän kesän tuoksu sama kuin nyt. Miksi he olivat tulleet, oliko äiti ollut peloissaan, oliko isä lähtenyt sinä aamuna töihin aivan kuten muinakin arkiamuina vai oliko hän jo “kadonnut”... Hän itse oli silloin ollut neljä- tai viisivuotias, muistot olivat saaneet maata rauhassa, eikä hän todellakaan tiennyt mikä tässä sotkussa oli totta ja mikä pelkkää paranoiaa.

Ajatukset eivät kävelystä selkiytyneet, mutta paha olo haihtui vähän kerrassaan. Ehdittyään hautaluolalle hän oli jo epäluotettavan hilpeuden vallassa. Maa kätki ja hajotti hänen salaisuutensa. Hän oli enemmän iso-isänsä kuin isänsä tytär. Äidistä tämä paikka oli tuntunut ahdistavalta, mutta tänne äitikin oli häden hetkellä paennut. Ja tänne hän oli jättänyt tyttärensä kunnes sai omat asiansa taas järjestykseen. Kaksi vuotta mummolassa olivat olleet kuin päättymätön vaellus Fantaasiassa. Sen jälkeen alkoi koulu, vanhan maailman muodot hämärtyivät ja uuden maailman terävämmät viivat piirtyivät esiin. Elämä kahdestaan äidin kanssa. Joskus aamulla herätessään hän tiesi uneksineensa kadonneesta maailmasta, jossa mikä tahansa oli mahdollista. Niistä unista ei kannattanut kertoa äidille, sen hän oli oppinut nopeasti. Kesälomilla he kävivät mummolassa, mutta viipyivät vain pari päivää, eikä äiti koko aikana laskenut häntä silmistään. Hän tunsu äidin katseen selässään jatkuvana velvoitteena. Muista

kuinka pitää käyttäytyä, muista mistä saa puhua, muista mitä pitää unohtaa. Vielä nytkin ajatus äidin tarkkaavaisesta katseesta sai hänet värähtämään ja ravistelemaan näkymätöntä puristusta olkapäiltään.

Paluu lapsuuden Fantaasiaan ei ollut sujunut aivan toivotulla tavalla. Tämä paikka toi hänen parhaat puolensa esiin, mutta Petri ei ollut osannut arvostaa niitä. He olivat tulleet mummolaan myöhään illalla. Petri oli ollut väsynyt ja halunnut pitkän ajomatkan jälkeen vain päästä nukkumaan. Mummolla oli sänky valmiiksi pedattuna heille molemmille, kummallekin omansa, eiväthän he olleet mummon silmissä mikään oikea virallinen pari. Se oli herttaista ja hassua, mutta Petriä se oli suututtanut. Petivaatteet haiskahtivat ummehtumalta ja joltain kotitekoiselta ötökkämyrkyltä. Ehkä myös vähän kissalta: mummon vanha Rapina oli jo valmiiksi sängyllä kehräämässä. Siihen hajuun he nukahtivat.

Parin tunnin unen jälkeen hän oli herännyt aivan virkeänä kuulostelemaan hiljaisuutta ympärillään. Kattolle tipahtevien männynkäpyjen satunnaisia kopsahduksia, seinien natinaa, rasahduksia ulkona ikkunan alla. Jokin yöläin hiippaili uskaliaasti aivan seinän vieressä. Ei hiljaista ollenkaan. Rapinakin kuunteli tarkkaavaisesti korvat pystyssä ja viiksikarvat nyrkähdelten. Äänet houkuttivat hänet ulos yökävelylle; lapsena se oli rohkeuden pettäessä aina jäänyt vain haaveeksi. Kissa tassutteli vähän aikaa hänen mukanaan, pian se kuitenkin erkani heinikon varjoihin omalle metsästysretkelleen. Ei hän tehnyt mitään ihmeellistä, käveli, kuulosteli, haisteli... ja sitä hän teki vielä kuusenlatvojen vivahtaessa oranssiin auringon ensi kajastuksessa.

Petrin epäluulo oli aivan perusteetonta. Ei ollut ketään salaista ihastusta, lapsuuden leikkiveria, nuoruuden panokaveria – oli vain Juurikkala, jonka multa hän oli lapsuutensa epävarmimpana aikana saanut kurottua juurensa. Juurikkalalle Petrin tuli olla mustasukkainen jos jollekin. Ja niin hän olikin. Petri oli yöllä herännyt ja huomannut viereisen sängyn tyhjäksi, nukkunut katkonaisesti, kerännyt kiukkua ja kehrännyt epäluuloja. Aamulla hän halusi purkaa kiukkunsa johonkin ja sitten lähteä yhdessä takaisin kaupunkiin, pois tästä tunkkaisesta loukosta.

Muuten hyvä suunnitelma, mutta Petri saisi lähteä yksin. Hän itse oli juuri siellä missä halusikin olla, tunsu olonsa pitkästä ajasta eheäksi, eikä sitä tunnetta pystynyt edes Petrin paisuva kiukku häiritsemään. Kunpa Petri olisi lähtenyt ajoissa. Tai kunpa hän olisi

ajoissa huomannut, että tilanne oli karkaamassa käsistä, lähtenyt Petrin kanssa, laittanut siististi poikki ja tullut sitten yksin takaisin. Mummo oli oikeassa: hän oli typeryksissään etsinyt isänsä kaltaisen miehen, josta sitten joutui työllä ja tuskalla hankkiutumaan eroon. Mitenköhän olisi käynyt, jos Rapina ei olisi hermostunut Petrin raivoamisesta ja säännännyt pihalta keittiöön, säilyttänyt mummoa paistinpannunsaa äärestään... – Olkoon mummo oikeassa myös jankuleiden suhteen.

Jokos se harmi haihtu? mummo kysyi, kun hän puoliltapäivin palasi kävelyretkeltään.

– Joo. Voidaan puhua jos haluat. Tai oikeastaan minä haluan että puhuttaisiin. Voisit vaikka kertoa mihin isä kuoli.

– Ei siinä ollu mittää ihmeellistä. Issäis putos portaisa ja löi päänsä.

– Nyt minä en tajua. Sinä sanoit ettei isoisa pärjännyt hänelle, ja nyt sinä sanot että isä vain putosi. Mikä versio on totta?

– Se on kaik iha totta. Ukko yritti estää issäis kiipeemästä vintille, mut ei se ollu tarpeeks vahva, ei voinu mittää. Ukolla ol kävelykeppi käissään ja sen koukkupääl se sai nykästyä isältäs jalat alta, pää kumaht johonkii, kaiteesee, lattiaa, en tiije. Vähän nytkähtel ja ol hiljaa.

– No kai se olisi käynyt onnettomuudesta, olisitte vain soittaneet poliisille, kertoneet että isä tuli tänne kiihdyksissään ja kompastui...

– Jankulit ol nälkäsi. Niit pittää syöttää ain välil ettei ne lähe muuvalle. Sen takia isäskii ol nii pahana, tää paikka vaikuttaa joihinnii sil viisii, tekkee tavallista hullummaks ja sit jankulit saap ruokaa. Ei se ollu isäskää vika, ei kokonaa, eikä ukon.

– Jankulit tekivät isän hulluksi?

Päätä kiristi. Kävelyn jälkeinen hyvä olo haihtui pelottavan nopeasti.

– Hullummaks. Se ol jo menos, ne vaa vähä potkii asioihii vauhtii. Mut sellasille ku mie ja sie ne tekkee vaa hyvvää. Äläkkä sie ravista päätäs, eik siul ole ollu hyvä tääl?

Petrin aiheuttamista ongelmista ja mummon jutusta huolimatta hän oli tosiaan voinut paremmin kuin — milloin viimeksi?

– Ne pittää siut terveenä ja antaa voimii, ei ne oo pelkkä jätehuolto! Mummo hekotteli omalle vitsilleen ja katseli häntä ilkkurisesti päällelleen. Häntä ei

juurikaan naurattanut.

– Entä Petri? Jos hän olisi lähtenyt ajoissa... Mikset sinä varoittanut?

– Noo, se olis tapahtunu enemmi tai myöhemmi. Ei kukkaa tul hulluks pelkäst Juurikkalan ilmast.

Mummo ei ottanut vastuutaan vakavasti. Petri olisi yhä elossa jos olisi lähtenyt ajoissa pois. Se mitä olisi myöhemmin tapahtunut, ei olisi ollut enää heidän syytään. Eikä hänen nyt tarvitsisi olla huolissaan. Kadonneita etsitään, ihmiset eivät saa vain hävitä kuin maan nieleminä. Sitten hän tajusi:

– Ja jankulit olivat nälissään. Sinä et *halunnut* Petrin lähtevän.

– Jos keitetäs kahvit? mummo ehdotti leppoisasti.

Mummo oli aina ollut sellainen, toisten paheksunnan tai suuttumuksen ulottumattomissa. Luultavasti mummo ei edes ymmärtänyt mistä hän oli niin kiihdyksissään ja odotti, että hän asettuisi niin että he voisivat kaikessa rauhassa jutustella lisää kahvikupin ääressä. Mummon maailmankuvaan ei mahtunut niin suuria ongelmia etteivätkö ne ratkeaisi, kun vain otettaisiin rauhallisesti ja käytettäisiin tervettä maalaisjärkeä. Mummo alkoi puuhata heille kahvia vastausta odottamatta. Ei vastausta ollut kyllä tulossakaan. Hän oli jälleen kerran mykistynyt mummon makaaberin valoisaa elämäkatsomuksen edessä.

Kaikkia ongelmia ei ollut kuitenkaan ratkaistu. Petri ei ollut pitänyt sukulaisiinsa yhteyttä kuin satunnaisesti, mutta kaverit huomasivat varmasti Petrin kadonneen. Joku muistaisi että hän ja Petri olivat lähteneet yhdessä. Hän oli täällä, löydettävissä, eikä Petriä ollut missään. Huono juttu, tosi huono juttu. Varsinkin kun myös Petrin auto oli täällä, vähän matkan päässä peltoaukean reunassa. Aivan pihalle asti ei ollut päässyt ajamaan vaarantamatta maalipintaa auton kyljissä; pihakujanteen kuuset olivat saaneet levittää oksansa ja vallata puolet tiestä.

– Mummo, entä auto?

– Soitetaa Kuorelle. Sil on huoltamo ja hajottamo.

– Emme me voi sotkea tähän jotain ulkopuolista, meidän pitäisi kertoa mistä auto on tullut, ja se kuka se olikin muistaisi ja kertoisi kun poliisi tulee ja...

– Hys hys ny, tyttö. Ei mittää hättää. Ei Kuore ol ulkopuoline, hää on ain asunu Juurikkalas. Hää tietää mitä pittää tehdä. Otaha kahvii.

Kun kahvit oli juotu, mummo soitti Kuorelle. Pyysi että Kuore tulisi illalla käymään ja ottaisi hinausauton

mukaansa. Mummo sai sen kuulostamaan tavattoman yksinkertaiselta.

Iltapäivä meni nopeasti. Mummo laittoi hänet siivoamaan maakellaria syksyn satoa varten eikä hän muistanut murehtia juuri lainkaan. Ensin hän raahasi tyhjäät perunalaatikot ulos pihamaalle ja kolisteli niistä mullat. Sitten olivat vuorossa kellarin seinään nojaavat puuhyllyt, jotka piti myös tuoda ulos jotta aurinko saisi kuivattaa ne kunnolla. Kun hän oli saanut kellarin tyhjennettyä, lakaistua ja pestyä, heittyivät puiden varjot jo pitkinä pihan poikki. Mummo oli keittänyt kasviskeittoa tuoreista juureksista. Työn jälkeen keitto maistui täyteläiseltä ja todella hyvältä. – Maan antimia, mummo sanoi lähes hartaasti.

Oli hämärää. Koulun edessä kasvoi vankka kilpikaarnainen mänty. Kaarnan uurteet ja kolot piirtyivät tummana kuviointina, kiemuraiset oksat hipoivat toisiaan sormenpäillään. Ihmiset seisoivat hiljaisina ja mieteliinä vanhan koulurakennuksen pihamaalla, tuuli kahisutti haavanlehtiä urheilukentän reunalla. Sora narskahti kenkien alla kun joku vaihtoi asentoa. Kaikki odottivat jotakin. Ihmiset olivat pukeutuneet tummiin vaatteisiin, miehillä oli päässään musta huopahattu ja useimmilla naisilla huiivi. Koulun ikkunat tuijottivat pimeinä yhtä lukuunottamatta. Perimmäisenä olevasta opettajan kammarista kajasti valoa. Sitten sekin valo sammui, hetken kuluttua ulko-ovi avautui ja opettaja liittyi ulkona seisovaan joukkoon nyökäten lyhyen tervehdyksen vasemmalle ja oikealle. Ihmiset ryhmittivät uudestaan ja hiljenivät taas odottamaan. Pian tietä pitkin lähestyi kaksi miestä jutellen puoleen ääneen. Toinen pitkä ja leveäharteinen, toinen päätä lyhyempi mutta yhtä vankkaa tekoa. Heidän hahmonsia erottuivat tummempina laikkuina harmaata hiekkatietä vasten.

– Kaikki paikalla? lyhyempi miehistä kysyi ehdittyään männyn oksien alle.

– On. Teitä ootettiin, vastasi kumaraharteinen mies ryhmän laitamilta.

– Hyvä. Eiköhän sitten mennä niin saadaan asia hoidettua.

Viimeksi tulleet lähtivät kävelemään metsään päin, kauemmas kylätiestä. Vaitonainen joukko seurasi heitä urheilukentän yli hajanaisena jonona ja katosi näkyvistä haaparivistön taakse. Haapojen takana alkoi pimeä korpi.

Pelotti jäädä yksin pimenevälle pihamaalle. Vielä enemmän pelotti seurata näkymätöntä polkua metsään. Näytti kuin metsä nielisi ihmiset yhden toisensa jälkeen ja he katoaisivat tästä maailmasta. Hän olisi halunnut huutaa, pysäyttää heidät, pyytää heitä tulemaan takaisin. Viimeiset askelten äänet vaimenivat, tuuli pidätti hengitystään, ei hisahdustakaan. Vain painava odotus joka puristi hänen rintakehäänsä, sydämen yhä kiivaampi jyskytys. Voi ole hiljaa etteivät ne kuule -

Hän heräsi nytkähtäen niin että niskassa vihlaasi. Rapina naukaisi närkästyneen vastalauseen. Sydän jyskytti korvissa. Hän oli käynyt hetkeksi lepäämään ruoan jälkeen ja vajonnut suoraan syvään uneen. Uni oli ollut terävä kuin elokuva tai eilinen muisto ja merkityksen tunteesta painava. Kaikki oli tuttua ja todellista. Hän ei ollut koskaan käynyt täällä koulua, mutta unen männyn juurelta hän oli kerännyt käpyjä naapurin pojan kanssa, niitä he olivat viskoneet sillalta läheiseen ojaan ja juosseet sitten sillan toiselle laidalle katsomaan kun kävyt lipuivat esiin. Ihmiset näyttivät samalta kuin mummon vanhassa valokuva-albumissa, jonka hän oli eräänä kesänä löytänyt komeron hyllyltä: vakavilta, vanhanaikaisilta ja melkein mustavalkoisilta kitsaassa valossa. Niissä kuvissa kaikki näytti juhlallisemmalta ja painokkaammalta kuin uusissa värikuvissa. Hän voisi tarkistaa olivatko unen ihmiset oikeasti samoja, niin kauan kuin vielä muisti kasvot tarpeeksi hyvin. Lapsena hän oli joskus halunnut järjestää paikkoja omalla tavallaan, mutta mummo oli sanonut että tavarat löysivät kyllä oikean paikkansa eikä niitä kannattanut turhaan siirtää. Albumi voisi olla vielä samalla hyllyllä.

Unen ahdistus viipyi sitkeästi mielessä. Mummo nukkui vielä päiväuniaan, ainakin talo oli hiljainen.

Vintin rappujen alle jäi vinokattoinen huomaamaton komero. Komeron ovi oli samanlaista lautaa kuin seinä sen vieressä, oven äärioviivat tuskin erottuivat. Ensin hän oli nähnyt avaimenreiän seinässä, sitten vasta huomannut oven. Lapsena komeron ovi oli näyttänyt salaperäiseltä, hän oli kuvitellut että se oli portti toiseen maailmaan kuten äidin lukemissa tarinoissa. Koska ovi oli lukossa, kuvitelma oli saanut kasvaa. Kun hän viimein oli löytänyt avaimen mummon liinavaatelipaston ylälaatikosta ja saanut oven auki, pölyinen todellisuus oli ollut pettymys. Komero oli vain pieni syvennys

täynnä hyllyjä, jotka puolestaan olivat täynnä tomuisen harmaita pahvilaatikoita. Useimpien laatikoiden sisältö ei ollut kiinnostanut häntä lainkaan, mutta valokuvia hän oli palannut katsomaan useampaan kertaan.

Lipaston laatikko natisi ja avautui vastahakoisesti. Avain löytyi entisestä paikasta laatikon nurkasta. Tuttu jännitys kihisi vatsassa kuin hän olisi luvattomilla teillä. Huvittavaa oikeastaan, mummo olisi varmasti antanut hänelle luvan katsoa vanhoja kuvia jos hän olisi kysynyt, olisi luultavasti luvannut jo silloin ensimmäisellä kerralla. Mutta mitä jännittävää siinä silloin olisi ollutkaan. Komeron ovi otti nurkasta kiinni, talo oli painunut vinoon vuosien myötä. Hän kiskoi avaimesta ja työnsi toisen käden sormet oven rakoon, ovi avautui lujalla kiskaisulla. Siinä oli lapsuuden salainen kulkutie tukkoisena kuten ennenkin. Laatikoita päällekkäin ja vierekkäin. Jossakin niistä oli hänen kaipaamansa valokuva-albumi, mutta hän ei yhtään muistanut missä. Pölykin näytti tasaisen paksulta kaikilla hyllyillä.

Ei sentään. Ylähyllyn laatikoiden kyljissä näkyi uusia sormenjälkiä, joiden kohdalta pöly oli pyyhkiytynyt pois. Mummo oli kai etsinyt jotakin. No, jostakin piti aloittaa. Järjestelmällisesti ylhäältä alas ja vasemmalta oikealle. Ensimmäinen laatikko sisälsi lehtileikkeitä. Tarkemmin katsoen ne olivat kaikki ruokaohjeita, piparireseptejä, kuivakakkuja, syksyisiä herkkuja, keväisiä herkkuja, jouluherkkuja. Mummo laittoi ruokaa aina vain päässään olevien ohjeiden mukaan, joten lehtileikkeet joutivat kellastumaan komerossa. Alla olevasta laatikosta löytyi lisää lehtileikkeitä. Hän oli vähällä nostaa laatikon takaisin paikalleen sen enempää tutkimatta ennen kuin huomasi tutun kuvan: siinä oli mummon ja ukon talo vuosia sitten pihatieltä kuvattuna. Tietä reunustavat kuuset olivat vielä pysyneet kurissa ja seisoivat ryhdikkäästi tien vieressä peittämättä näkymää pihalle ja talon etuseinustalle. Mummo ja ukko seisoivat talon edessä vieretysten melkein olkaa olkaa hipoen ja hymyilivät. He näyttivät vähän hermostuneilta tai jännittyneiltä, mutta onnellisilta. Ja kovin nuorilta. Otsikossa luki Paluumuuttajat arvostavat perinteitä ja kuvateksti kertoi että Sanelma ja Aarni Vuorio ovat kunnostaneet Sanelman vanhan kotitalon omin käsin. Jutun mukaan molemmat olivat syntyneet Juurikkalassa, mutta asuneet muualla lähes koko ikänsä. Talo oli ollut tyhjiillään melkein kaksikymmentä vuotta Sanelman vanhempien muutettua muualle.

Se oli uutta. Hän oli luullut äitinsä suvun asuneen

täällä aina. Mutta jostakin syystä äidin isovanhemmat olivat päättäneet lähteä pienen Sanelman kanssa pois, vaikka kukaan ei ollut ostanut taloa. Ehkä he muuttivat työn perässä. Mummo oli kyllä kertonut, että täällä maa oli hyvää, ja silloin pienestäkin maa-alasta sai sen mitä elämiseen tarvitsi. Ehkä he vain halusivat elämältään jotakin muuta. Tai ehkä he nimenomaan eivät halunneet ainakaan sitä mitä Juurikkalalla oli tarjota.

Muut lehtileikkeet kertoivat kylän yhteisistä tapahtumista, juhlista, syntymistä ja kuolemista. Ja luonnonilmiöistä: kevään merkeistä, myrskyistä, Juurikkalan suuresta tulvasta joka oli katkaissut tieyhteydet ulkomaailmaan melkein kolmeksi viikoksi. Se ei nyt häntä kiinnostanut.

Kolmas laatikko. Oliko se ennenkin ollut täällä? Hän ei voinut olla varma, mutta siitä hän oli varma että olisi muistanut, jos olisi huomannut sen aikaisemmin. Laatikossa oli käppyränurkkaisia vihkoja ja nuhjukantisia kirjoja, kaikki täynnä äidin tiheää säkkyräistä kirjoitusta. Sinikultaisen kirjan, jonka kannessa ulvoi musta koira, hän oli nähnyt ennenkin. Äiti oli pitänyt siihen päiväkirjaa isän lähdettyä - siis kuoltua. Hän oli halunnut samanlaisen, ja olikin saanut joululahjaksi oman päiväkirjan, hänen mielestään vielä hienomman, jossa mustan koiran tilalla oli kissa laulamassa kohti kuuta.

Hän olisi halunnut ottaa mukaansa koko laatikon, mutta otti vain tutunnäköisen päiväkirjan. Muihin ehtisi vielä palata. Albumin etsiminen sai jäädä. Mummo oli jo herännyt, hänen askelensa natisuttivat lattiaa keittiön puolella. Hän sulki varovasti komeron oven ja sujautti päiväkirjan ja avaimen naulakossa roikkuvan päällystävän taskuun odottamaan sopivampaa hetkeä.

Mummo? Jos jankuleille ei ollut ruokaa, mitä te teitte?
– Mitä sie sellasta kyselit. Ain on asiat hoituneet, ihmisii syntyy ja kuolee, elämä jatkuu.
– Uhrattiinko ihmisiä?
– Oleha höpsimättä! Kenen kans sie oot puhunu?
Mummo kuulosti kiukkuiselta.

Hän ei kuitenkaan ehtinyt selittää, että kysymys johdui unesta ja sen painostavasta tunnelmasta, kun ovelta kuului koputus. Kuore oli tullut hoitamaan pois ongelman viimeiset rippeet. Ovesta astui mies, joka oli vain vähän häntä vanhempi. Jostakin syystä hän oli odottanut melkein mummon ikäistä äijänkäppyrää. Kuoreessa oli jotakin tuttua – ja tämä tuijotti kiusallisen tiiviisti takai-

sin: – Siehän oot Varpu, etkö olekkii?

Se ratkaisi asian, muistikuvat loksahivat kohdalleen. Mies oli se sama poika, jonka kanssa hän oli heitellyt käpyjä jokeen ja seikkaillut romutarhassa autonraatojen seassa. Se jolla oli hassu nimi, jotakin veteen tai rantaan liittyvää – kuten Kuoreeseen sopii.

– Joo...

Sitten mummo pelasti: – Tottaha sie Suvannon muistat? Työ ain remusitte Kuoreen Touvon huoltamol ja mie pelkäsin et joku autonromu teijet viel liiskaa.

Seuvaavana aamuna mummo oli laittanut leivinuunin lämpenemään jo auringonnousun aikaan ja kolasi nyt punaisina hehkuvia hiiliä rautapataan.

– Mee sie kattomaa et kellaris on luukut kii ja ota etteisest rikkipalat mukkaan. Mie tuon tään pavan.

Mummo laski kuumuutta hohkaavan padan keskelle kellarin maalattiaa ja pudotti rikin hiilten päälle. Pistävä katku alkoi nousta välittömästi ja sai silmät vuotamaan. He kiirehtivät ulos ja sulkivat kellarin oven tiiviisti.

– Nyt se saa olla, raotellaa sit huomisen jälkee.

Koko päiväksi riitti töitä mummon apuna. Kesällä unia ei lämmitetty usein, koska se kuumensi koko talon. Nyt uunin lämpö piti käyttää kokonaan hyödyksi. Leipomusten jälkeen mummo laittoi vielä laatikkoruoat kypsymään.

Vasta illalla oli aikaa avata äidin päiväkirja. Kirjoituksesta oli vaikea saada selvää, kirjaimet tukeutuivat viereisiin kirjaimiin ja sanat takertuivat toisiinsa. Alussa äiti oli kirjoittanut työhuolista ja hänen koulunkäynnistään, siitä kuinka he olivat yhdessä käyneet ostamassa koululaukkua ja kuinka tiukasti hän oli pitänyt äidin kädestä kiinni, kun he yhdessä kävelivät ensimmäisenä aamuna lyhyen matkan kouluun. Äiti oli etsinyt vuokra-asuntoa alusta asti sillä silmällä, ettei koulumatkasta tulisi liian pitkä tai muuten hankala. Hänelle se kaikki oli kiinnostavaa ja herätti muistikuvia, kirjoituskin tuntui helppolukuisemmalta kun äidin lauseiden rytmistä sai kiinni. Vasta monta sivua ja päiväkirjan ajassa monta viikkoa luettuaan hän tajusi, mikä äidin merkinnöissä oli outoa. Niissä ei mainittu sanallakaan puuttuvaa isää ja aviomiestä, kuin häntä ei olisi koskaan ollutkaan. Kaikki tapahtui tässä ja nyt, kaikki huolet ja ajatukset liittyivät jokapäiväisen konkreettisiin asioihin. Uniakaan ei ollut. Oliko äiti

sensuroinut päiväkirjansa, tai oikeastaan sensuroinut ajatuksensa? Sellaisen päiväkirjan kirjoittamisesta ei tulisi olevan paljonkaan iloa. Vaikka ei kyllä hänkään nyt haluaisi kirjoittaa kaikkea mitä oli ajatellut tai tehnyt.

Hän selasi eteenpäin lukien muutaman lauseen sieltä täältä. Sanavälit pitenevät, lauseet jäivät kesken. Monen viikkoon ei ollut yhtään merkintää. Sitten oltiin jo kesän alussa ja äiti mielti veisikö Varpun Juurikkalaan loman ajaksi saadaksesen “aikaa ajatella”. Valitettavasti ajattelu ei ollut tallentunut päiväkirjan lehdille, sama huolellinen arkipäiväisyys vain jatkui. Äidiltä ei saisi vinkkiä kuinka tähän tilanteeseen kannatti suhtautua, ellei sitten täydellinen vaikeneminen koko asiasta ollut vinkki. Juurikkalassa he eivät olleet sinä kesänä viipyneet kuin kolme päivää ja kun äiti lähti kaupunkiin, hän otti Varpun mukaansa.

Yöllä hän seiso i taas vanhan männyn alla ja kuunteli tuulen kuiskauksia. Tällä kertaa paikalla ei ollut muita ihmisiä. Hän nojasi puun vankkaan runkoon ja odotti. Tummansininen taivas pimeni mustaksi, pilvet peittivät tähdet näkyvistä. Askeleet lähestyivät hiljaa välillä pysähdellen. Äiti? Hetken he seisoivat yhdessä männyn suojassa, sitten äiti kosketti hänen olkapäätään ja käveli metsään. Herätessään hän itki.

Mummolla oli aamupuuro valmiina. – Kuuleha sie. Ei siun tarvi piilotella, mie keräsin ne äitis vihot just sitä varte, jos sie halluut tietää paremmi millane äitis ol. Anna itelles aikaa, äläkkä pelkää turhia. Äitis on menny, mutta mie oon täs iha sinnuu varte. Siun turvana. Mie, Rapina ja paistinpannu!

© *Maija Tiitta 2009*

Jankuleiden nimi ja olemus perustuvat uneen, tavat ennakkoluulottomasti tulkittuihin tositapahtumiin.